

บทที่ 1

บทนำ

๑. ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

งานนิคมสร้างตนเองเป็นบริการทางสังคมสงเคราะห์รูปแบบหนึ่งซึ่งดำเนินการมาพร้อมกับการตั้งกรมประชาสงเคราะห์ เมื่อปี พ.ศ. 2483 โดยรัฐบาลในสมัยนั้นเห็นว่าประเทศไทยยังมีที่ดินรกร้างว่างเปล่าที่ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ทางเกษตรเป็นจำนวนมาก ในขณะที่เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศยังมีฐานะยากจนประสบปัญหาขาดแคลนที่ดินทำกินเป็นของตนเอง บางส่วนอพยพเข้าไปอยู่อาศัยและมีอาชีพที่ไม่มั่นคงในเมืองหลวง ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย บางส่วนเข้าไปบุกเบิกที่ดินของรัฐ ก่อให้เกิดชุมชนขนาดเล็กกระจัดกระจายไม่เป็นระเบียบเป็นการยากที่จะพัฒนาความเจริญของบ้านเมืองต่อไปในอนาคต รัฐบาลจึงมีนโยบายที่จะกระจายราษฎร ซึ่งแออัดกันอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมของเมืองหลวง ไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง มีรายได้น้อย ไม่มีที่อยู่อาศัยและที่ทำกินเป็นของตนเอง ด้วยการนำที่ดินที่รกร้างว่างเปล่า อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินมาจัดสรรให้ราษฎรดังกล่าวอพยพครอบครัวเข้าไปตั้งถิ่นฐานหรือประกอบอาชีพ (กรมประชาสงเคราะห์, 2534 : 14)

นิคมสร้างตนเองที่กรมประชาสงเคราะห์จัดตั้งขึ้นจำแนกออกเป็น 5 รูปแบบ คือ (กรมประชาสงเคราะห์, 2534 : 1)

1. นิคมสร้างตนเองในลักษณะช่วยเหลือราษฎรโดยทั่วไปเป็นนิคมสร้างตนเองที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาความยากจน และปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ เช่น ปัญหาราษฎรไม่มีที่ดินทำกิน ราษฎรที่อาศัยในแหล่งเสื่อมโทรม ราษฎรที่ประสบภัยธรรมชาติ

2. นิคมสร้างตนเองในลักษณะช่วยเหลือราษฎรในเขตจังหวัดชายแดนและเขตแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เป็นนิคมสร้างตนเองที่จัดตั้งขึ้นเพื่อความมั่นคงของชาติและเพื่อเป็นการบำรุงขวัญแก่ราษฎรที่อยู่ห่างไกลตามชายแดน อยู่ในเขตปฏิบัติการของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ จำเป็นที่รัฐบาลต้องเข้าไปให้บริการในด้านต่างๆ เช่น การสร้างถนน แหล่งน้ำ การศึกษา การสาธารณสุขและจัดกองกำลังป้องกันรักษาความสงบ โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยราชการหลายฝ่าย

3. นิคมสร้างตนเองในลักษณะช่วยเหลือราษฎร เพื่อเป้าหมายการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นนิคมสร้างตนเองที่จัดตั้งขึ้นเพื่ออพยพราษฎรที่อพยพมาจากจังหวัดอื่น ๆ เข้าไปทำกินในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตทางการเกษตรและเป็นการสร้างศรัทธาภาพประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ ให้ได้สัดส่วนกับศาสนาอิสลาม

4. นิคมสร้างตนเองในลักษณะพิเศษ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาในทางการปกครอง เป็นนิคมสร้างตนเองที่จัดตั้งขึ้นเพื่อชักนำและส่งเสริมราษฎรให้รู้จักประกอบอาชีพใหม่ ๆ ที่คนไทยยังไม่คุ้นเคย โดยอาชีพดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชาติ สามารถที่จะขยายให้กว้างขวางต่อไปได้ในอนาคต เช่น นิคมสร้างตนเองเลี้ยงโคนม

5. นิคมสร้างตนเองในลักษณะช่วยเหลือราษฎรจากเขตที่มีพื้นที่น้ำท่วม เป็นนิคมสร้างตนเองเพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อนจากการเวนคืนที่ดินตามโครงการสร้างเขื่อนไฟฟ้าของรัฐบาล

นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล (กรมประชาสงเคราะห์, 2538 : 2) จัดตั้งตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อปี พ.ศ.2505 ตามนโยบายของรัฐบาลสมัย ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีด้วยเหตุผลทางการเมืองเพื่ออพยพราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกินจากจังหวัดในภาคต่างๆ เข้าอยู่ประจำทำกินในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดสตูล ยะลา และนราธิวาส

สำหรับในพื้นที่จังหวัดสตูล คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติได้พิจารณาดำเนินการในเขตพื้นที่อำเภอควนกาหลง อำเภอทุ่งหว้า อำเภอละงู และกิ่งอำเภอท่าแพบางส่วน รวมพื้นที่ตามพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งประมาณ 273,000 ไร่ และต่อมาในปี พ.ศ.2515 ได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 348 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ให้รวมเอาพื้นที่นิคมสร้างตนเองควนกาหลง ที่ได้จัดตั้งและดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีตั้งแต่ปี พ.ศ.2502 เนื้อที่ประมาณ 40,000 ไร่ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ในเขตตำบลควนกาหลงเข้าด้วยกัน รวมพื้นที่ทั้งสองนิคม จำนวน 313,000 ไร่ ในปี พ.ศ.2524 คณะรัฐมนตรีมีมติให้กรมประชาสงเคราะห์ มอบที่ดินที่ยังไม่ได้ทำประโยชน์คืนแก่กรมป่าไม้เพื่อสงวนไว้เป็นป่าไม้ต้นน้ำลำธารและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าจำนวน 92,000 ไร่ คงเหลือพื้นที่ในการครอบครองของนิคมในปัจจุบัน จำนวน 221,000 ไร่ นับตั้งแต่นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ได้จัดตั้งมาได้ดำเนินการจัดสรรที่ดินให้สมาชิกจำนวน 84,369 ไร่ ที่ดินสงวนส่วนกลาง 20% จำนวน 44,200 ไร่ ที่ดินสงวนเพื่อสาธารณประโยชน์ จำนวน 16,172 ไร่ ที่ดินราษฎรเดิมสมัครเป็นสมาชิกจำนวน 49,418 ไร่ ที่ดินราษฎรอ้างการครอบครอง จำนวน 12,625 ไร่ ที่ถนน หน้วย คลองและที่สาธารณประโยชน์ต่างๆจำนวน 14,216 ไร่ บรรจราษฎรเข้าเป็นสมาชิกแล้ว

จำนวน 7,078 ครอบครัว (กรมประชาสงเคราะห์, 2536 : 1) นิคมฯได้ส่งเสริมสมาชิกนิคมฯปลูก ปาล์ม น้ำมัน และยางพาราเป็นพืชหลัก ซึ่งพืชเศรษฐกิจทั้งสองชนิดนี้เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับการ ลดลงของพื้นที่ป่าในภาคใต้ (สมนึก หับพันธุ และฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2534 : 337) และเขต พื้นที่นิคม เพราะโครงการพัฒนานิคมที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มผลผลิต ทางการเกษตรและรายได้ของสมาชิกนิคมเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง แวดล้อมมาใช้เป็นจำนวนมากเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในเขตนิคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายอย่างรุนแรง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการบุกรุกบุกเบิก ป่าเพื่อจัดสรรที่ดินเพื่อใช้ที่ดินทำกินและอยู่อาศัย

ด้วยเหตุนี้กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม จึงมีนโยบาย ให้นิคมสร้างตนเองดำเนินการจัดการป่าในรูปแบบของป่าชุมชน โดยสนับสนุนให้สมาชิกนิคม ร่วมกันจัดการป่าด้วยตนเอง มุ่งหวังผล 2 ประการ คือ ไม่ทำลายป่าทั้งยังรักษาและฟื้นฟูระบบ นิเวศให้ดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็หาทางให้ประชาชนที่อยู่อาศัยรอบ ๆ บริเวณป่า ซึ่งเป็นคนส่วน ใหญ่และเป็นผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้รับประโยชน์จากที่ดินและทรัพยากรป่า (ฉลาดชาย รมิตา นนท์, 2534 : 162) นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล จึงได้นำนโยบายดังกล่าวมา ปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยสนับสนุนให้สมาชิกนิคมบ้านเขาไคร หมู่ที่ 6 ตำบลควน กานหลง และบ้านผังปาล์ม 8 หมู่ที่ 8 ตำบลควนกาหลง ร่วมกันจัดการป่าชุมชนที่อยู่รอบบริเวณ หมู่บ้านทั้งสอง มีเนื้อที่ประมาณ 31,300 ไร่ แม้ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จะยังไม่เป็นที่ยอมรับทาง นิติบัญญัติ แต่ก็ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนองค์กรภายนอกอื่น ๆ นับ ว่าเป็นตัวอย่างที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของสมาชิกนิคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่ชุมชนมีอยู่

การศึกษาการจัดการป่าชุมชนในนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูลในครั้งนี้ เป็นการศึกษานโยบายการจัดการป่าชุมชน โดยทำการศึกษาถึงการจำแนกประเภทของป่าชุมชน การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับในการรักษาป่าชุมชน การให้ประโยชน์จากป่าชุมชน รวมถึงผล ถึงการปลูก การบำรุงรักษาว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการศึกษานี้ น่าจะ เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการทำงานไปใช้ เพื่อประกอบการพิจารณาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงนโยบายการวางแผนพัฒนา สามารถนำไปเป็นแบบอย่าง ปรับใช้ในการส่งเสริม สนับสนุนให้สมาชิกนิคมอื่น ๆ ได้ดำเนินการจัดการป่าชุมชนของตนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อบุคคล ชุมชนและประเทศชาติโดยส่วนรวมต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการจำแนกประเภทป่าชุมชนของสมาชิกนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล
2. เพื่อศึกษาการกำหนดกฎ ระเบียบข้อบังคับในการรักษาป่าชุมชนของสมาชิกนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล
- 3 เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของสมาชิกนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล
4. เพื่อศึกษาการปลูก การบำรุงรักษาป่าชุมชนของสมาชิกนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล

3. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

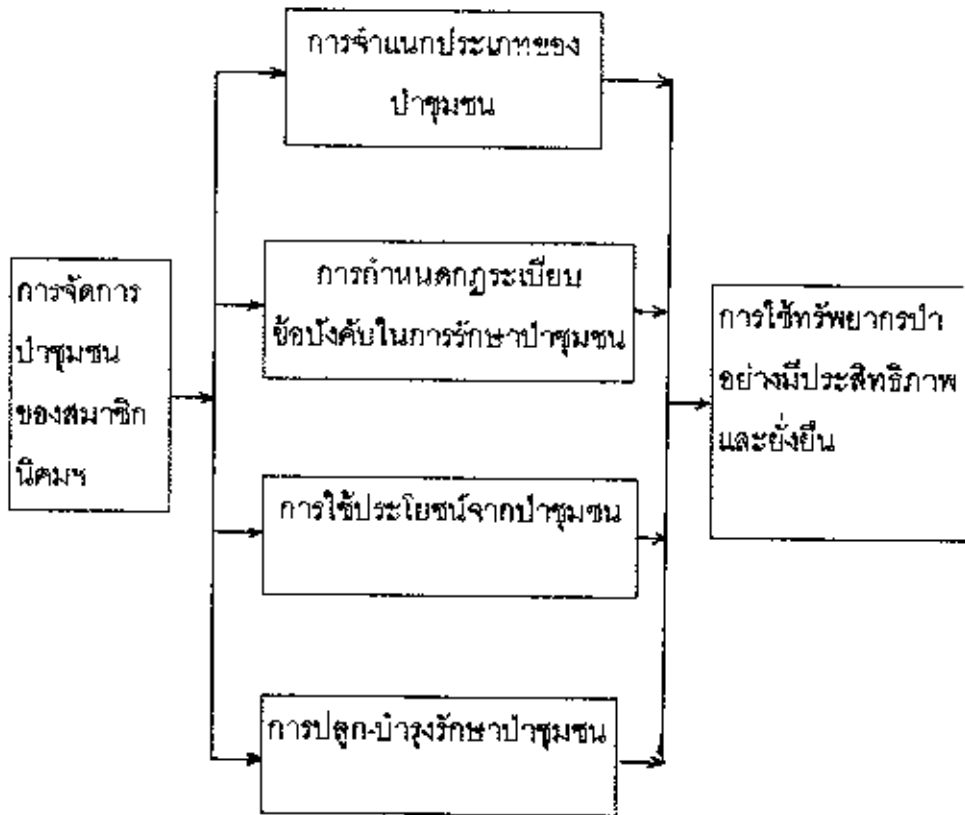
1. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเขตนิคมสร้างตนเองในอนาคตต่อไป
2. สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน การกำหนดนโยบายการจัดการป่าชุมชนของนิคมสร้างตนเองได้ต่อไป

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาการจัดการป่าชุมชนในเขตนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล จำนวน 2 หมู่บ้านที่อยู่รอบบริเวณป่าบ้านเขาไครและข้างเคียง คือ บ้านเขาไคร หมู่ที่ 6 ตำบลควนกาหลง และบ้านฝั่งปาล์ม 8 ตำบลควนกาหลง จังหวัดสตูล มีขนาดพื้นที่ประมาณ 31,300 ไร่ มีราษฎรที่อาศัยอยู่รอบบริเวณป่า จำนวน 464 ครอบครัว โดยทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนของหัวหน้าครอบครัว ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบธรรมดา จำนวนร้อยละ 25 ของครอบครัวสมาชิก ซึ่งถือว่าเป็นขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับประชากรที่มีจำนวนน้อยกว่า 1,000 ครอบครัว (เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย, 2532 : 155) ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง 116 คน

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

6. นิยามศัพท์

1. นิคมสร้างตนเอง หมายถึง สถาบันทางสังคมที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้น เพื่อให้ประชาชนผู้ไม่มีที่ดินทำกินและอยู่อาศัยเป็นของตนเองหรือมีแต่ไม่เพียงพอในการดำรงชีพ ย้ายถิ่นเข้าไปตั้งหลักแหล่งประกอบอาชีพ

2. สมาชิกนิคม หมายถึง ราษฎรผู้ยากจนที่ได้รับคัดเลือกจากคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกให้เข้าเป็นสมาชิกนิคม

3. การจัดการป่าชุมชน หมายถึง การที่สมาชิกนิคมสร้างตนเองมีการจัดการร่วมกันในการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ การจำแนก การวางระเบียบกฎเกณฑ์ การปลูก การบำรุงรักษาป่าชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและมีความยั่งยืน
4. ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าที่ได้จัดแบ่งหรือกำหนดไว้ให้เป็นของชุมชน มีการจัดการโดยชุมชนและเพื่อชุมชนจะได้นำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและดำรงตามกฎหมายที่ชุมชนได้กำหนดไว้
5. การจำแนกประเภทของป่าชุมชน หมายถึง การแบ่งประเภทของป่าชุมชนตามลักษณะการเกิด การใช้ประโยชน์ ตามความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี การอนุรักษ์ รวมถึงตลอดถึงการจัดการของชุมชน
6. การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน หมายถึง การใช้พื้นที่หรือประโยชน์จากป่าชุมชน เช่น การเป็นแหล่งต้นน้ำ แหล่งอาหาร ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาหรือประโยชน์ในการนำมาใช้สอย
7. การกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าชุมชน หมายถึง การกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของชุมชน ให้ประชาชนทุกคนในชุมชนยอมรับและถือปฏิบัติในการดูแลรักษาป่า
8. การปลูก การบำรุงรักษาป่าชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติในการปลูกต้นไม้ การใส่ปุ๋ย การตกแต่ง รวมทั้งมีการขยายพันธุ์ไม้ให้มีปริมาณเพิ่มขึ้นหรือสร้างขึ้นมาทดแทนป่าไม้เดิมที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการจัดการป่าชุมชนในนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ได้ทำการศึกษาจากหนังสือ วารสาร บทความ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความหมายของป่าชุมชน
2. การเกิดขึ้นของป่าชุมชน
3. เงื่อนไขของการเกิดและการดำรงอยู่ของป่าชุมชน
4. การจำแนกประเภทของป่าชุมชน
5. การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับในการรักษาป่าชุมชน
6. การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน
7. การปลูก-การบำรุงรักษาป่าชุมชน

1. ความหมายของป่าชุมชน

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2536 : 367) ผู้อำนวยการโครงการวิจัยป่าชุมชนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ให้คำนิยามไว้ว่า ป่าชุมชนคือ ป่าที่ชาวบ้านในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกันในการสร้างสรรค์ การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าที่ดิน โดยการจัดตั้งองค์กรที่เป็นทางการหรือตามประเพณี ซึ่งมีอำนาจในการวางระเบียบ กฎเกณฑ์ การใช้ประโยชน์และจำแนกเขตแดนอย่างชัดเจนเป็นที่ยอมรับของชุมชนใกล้เคียง เพื่อตอบสนองของการดำรงชีพอย่างเป็นธรรมและเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

กรมป่าไม้ (2535 : 48) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชนว่าหมายถึง พื้นที่ป่าที่ได้จัดแบ่งหรือกำหนดไว้ให้เป็นของชุมชน มีการจัดการโดยชุมชนและเพื่อชุมชนจะได้นำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและถาวรตามกฎหมายที่ชุมชนได้กำหนดไว้ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับความเชื่อและวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นสำคัญ ป่าชุมชนดังกล่าวจะเป็นป่าชุมชนดั้งเดิมหรือป่าที่ชุมชนได้ร่วมกันปลูกสร้างขึ้นมาก็ได้และเป็นกรรมสิทธิ์ของชุมชนโดยส่วนรวม

มงคล ด้านธานินทร์ และคณะ (2536 : 199) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชน ว่า หมายถึง

1. พื้นที่ชาวบ้านอาศัยและทำมาหากินอยู่ ในกรณีนี้ทำให้ชาวบ้านรู้สึกผูกพันในทรัพยากรป่า
2. เป็นพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านเลือกใช้ประโยชน์ โดยไม่ได้ครอบครองพื้นที่ป่าทั้งหมด แต่ได้เลือกใช้ตามความจำเป็นของชุมชน

3. เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านสามารถจำแนกชนิดและขนาดของพื้นที่ได้

สรุปได้ว่า ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าที่ได้จัดแบ่งหรือกำหนดไว้ให้เป็นของชุมชน มีการจัดการโดยชุมชน และเพื่อชุมชน มีการอนุรักษ์การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าที่ดิน อย่างยั่งยืน และถาวรตามกฎหมายเกณฑ์ที่ชุมชนได้กำหนดไว้

2. การเกิดขึ้นของป่าชุมชน

ป่าชุมชนจะมีขึ้นไม่ได้ถ้าหากเกิดจากความปรารถนาที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ตลอดไปเพียงอย่างเดียว แต่ที่สำคัญนั้นคือ เพื่อตอบสนองการดำรงชีวิตอย่างเป็นธรรม และเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนซึ่งก็หมายความว่าทรัพยากรดังกล่าวอนุรักษ์ไว้เพื่อใช้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เป็นการกระจายการใช้หรือผลที่ได้จากการอนุรักษ์ทรัพยากรดังกล่าวอย่างเป็นธรรม ดังนั้นประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องควบคู่กันไปกับการอนุรักษ์ มิฉะนั้นจะไม่มีเหตุผลใจพอที่จะให้ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรเอาไว้ (อภิชัย พันธเสน และ คณะ 2536 : 367)

โกมล แพรกทองและคำรณ สังข์สวน (2535 : 37) ได้แบ่งการเกิดป่าชุมชนเป็น 6 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. การสงวนแหล่งป่าไม้โดยชุมชน

ในท้องที่ต่างๆ ของชนบทไทย มีป่าที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอยู่หลายแห่งและได้เกิดขึ้นมาแล้วเป็นเวลานาน และยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ด้วยจิตสำนึกและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากพื้นที่ป่าที่ราษฎรได้ร่วมกันรักษาไว้ตามความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีและความต้องการใช้ประโยชน์ของราษฎรในท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ เช่น ป่าช้า ป่าปู่ ป่าตอและป่าชันน้ำ ฯลฯ

2. การจัดการป่าเป็นแหล่งไม้ใช้สอยชุมชน ในช่วงปี พ.ศ.2509-2513 ได้มีการโต้ตอบเป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างนักวิชาการป่าไม้ของกรมป่าไม้หลายครั้ง เกี่ยวกับความพยายามที่จะจัดวางโครงการทำไม้ ให้ราษฎรในท้องถิ่นได้ใช้ประโยชน์โดยตรง มีการเสนอบทความเกี่ยวกับป่าชุมชน (Community forest) ขึ้นในวงการป่าไม้มีการตระหนักว่าราษฎรควรจะได้รวมกลุ่มเพื่อดูแลป่าเอง

ต่อมาในปี พ.ศ.2513 กรมป่าไม้ได้จัดวางโครงการป่าเพื่อการใช้แบบอนเนกประสงค์ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตไม้ใช้สอย สำหรับราษฎรในท้องถิ่นในกิจการต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างบ้านเรือน การประกอบกิจกรรมอุตสาหกรรมบางประเภทของผู้ขอรับอนุญาตทำไม้ เช่น ทำกินในโรงงานน้ำตาล โรงงานทำอิฐและกิจการสาธารณูปโภค การกุศลรวมทั้งการใช้สอยตามความจำเป็นอื่น ๆ อันมิใช่เพื่อการค้า

3. การจัดการป่าชุมชนในที่จัดสรรที่ดิน

สืบเนื่องมาจากมติที่ประชุมคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ครั้งที่ 1/2499 เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2499 ที่กำหนดให้มีการกันเขตป่าไม้ไว้ในที่ดินจัดสรรเพื่อให้ราษฎรมีไม้ใช้และเพื่อรักษาความชุ่มชื้นของดิน กรมป่าไม้และกรมที่ดิน จึงได้ร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดในการกันเขตภายในบริเวณที่ดินผืนใหญ่ จัดให้ประชาชนตามโครงการของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติให้มีการกันเขตป่าไม้ไว้เป็นสมบัติส่วนกลางประมาณร้อยละ 20 ของเนื้อที่ดินผืนใหญ่ ซึ่งแนวทางการกันที่ดินนี้ได้ถือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับการจัดที่ดินของกรมป่าไม้และหน่วยราชการต่าง ๆ ที่เข้ามาดำเนินการในเขตที่ดินป่าไม้ จนถึงปัจจุบัน

4. การปลูกป่าชุมชน

การดำเนินงานด้านการปลูกป่าชุมชน มีจุดเริ่มต้นมาจากในปี พ.ศ.2484 ซึ่งกรมป่าไม้ได้กำหนดให้หน่วยงานในกรมป่าไม้ร่วมกันกับหน่วยงานอื่น ๆ ในภูมิภาคต่างๆ ดำเนินการปลูกต้นไม้ในสถานที่ราชการ โรงเรียนและวัด ในวันชาติ ซึ่งในขณะนั้นตรงกับวันที่ 24 มิถุนายน ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2495 กำหนดให้วันชาติ (24 มิถุนายน) เป็นวันปลูกต้นไม้ประจำปีแห่งชาติและส่งเสริมให้ประชาชนรับกล้าไม้ไปปลูกในพื้นที่ต่างๆซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติตลอดมา จนถึงวันที่ 8 มิถุนายน 2503 คณะรัฐมนตรีมีมติให้ยกเลิกวันชาติและมีมติเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2532 กำหนดให้วันเข้าพรรษาของทุกปีเป็นวันต้นไม้ประจำปีแห่งชาติ ผลจากการส่งเสริมการปลูกป่าในวันต้นไม้ประจำปีแห่งชาตินี้ ทำให้มีการปลูกต้นไม้ในสถานที่ราชการ วัด และโรงเรียน รวมทั้งที่ดินของราษฎรเป็นจำนวนมากและได้พัฒนาต่อมาเป็นการปลูกป่าชุมชนในลักษณะโครงการต่าง ๆ หลายโครงการซึ่งได้ดำเนินการตั้งแตปี พ.ศ.2520 เป็นต้นมาโดย

องค์กรต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภายในกรมป่าไม้และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องภายใต้ชื่อและรายละเอียดในกาปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป แต่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่คล้ายคลึงกัน คือ การแก้ไขปัญหาพื้นฐานของการขาดแคลนแหล่งผลิตไม้เพื่อการใช้สอยของชุมชน

5. การจัดป่าธรรมชาติเป็นป่าชุมชน

สืบเนื่องจากมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2525 ที่ให้ปรับปรุงการจำแนกประเภทที่ดิน ในพื้นที่ป่าไม้ถาวรธรรมชาติ ซึ่งยังมีได้กำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ที่ประชุมคณะกรรมการพัฒนาที่ดินจึงได้กำหนดให้กันพื้นที่ป่าห้วยอมเล็กห้วยอมน้อยที่มีพื้นที่ป่าไม่เกิน 500 ไร่ และไม่ติดกับป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรืออยู่ในพื้นที่ป่าโครงการที่ได้สัมปทานทำไม้ไว้เป็นป่าชุมชน เพื่อมอบให้องค์กรในระดับหมู่บ้าน ตำบล เช่น กรรมการหมู่บ้าน สภาตำบลเป็นผู้ดูแล ในปัจจุบันมีพื้นที่ที่คณะรัฐมนตรี ได้มีมติให้จำแนกป่าชุมชนในลักษณะนี้แล้วประมาณ 75,000 ไร่ แต่เนื่องจากในขณะนี้กรมที่ดินยังมิได้ทำการรังวัด เพื่อสงวนหวงห้ามที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน ที่ดินดังกล่าวนี้จึงยังคงเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทกร้างว่างเปล่า ซึ่งตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 890/2498 ลงวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ.2498 เรื่องมอบหมายให้ทบวงการเมืองอื่นมีอำนาจดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันที่ดิน อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือทรัพย์สินของแผ่นดิน กำหนดให้จังหวัดหรือเทศบาลหรือสุขาภิบาลเป็นผู้มีอำนาจดูแล รักษาแล้วแต่กรณี

6. การกำหนดพื้นที่ป่าชุมชนในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2535 คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติในหลักการให้องค์กรประชาชนที่มีโชินิตบุคคลตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาตำบลและคณะกรรมการหมู่บ้าน สามารถได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรมและไม้ใช้เขตอนุรักษ์ได้ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 โดยมีเงื่อนไขว่าองค์กรประชาชนที่ได้รับอนุญาตจะใช้พื้นที่เพื่อประโยชน์จากป่าหรือผลิตภัณฑ์จากป่าได้ ทั้งนี้โดยไม่ให้มีการเปลี่ยนมือในกรรมสิทธิ์ และมอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับไปพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายตลอดจนกฎ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องต่อไป

มงคล ด้านธานีทร์ และคณะ (2536 : 199) ได้กล่าวถึงการเกิดป่าชุมชนว่าเกิดขึ้นหลายรูปแบบ คือ

1. เกิดขึ้นตามวัฒนธรรมความเชื่อ ป่าชุมชนเกิดขึ้นจากวัฒนธรรมความเชื่อมักมีการกำหนดพื้นที่พร้อม ๆ กับการตั้งชุมชนโดยชุมชนร่วมกันกำหนดพื้นที่ เช่นดอนปู่ตา ป่าช้า ตั้งแต่เริ่มมาตั้งถิ่นฐานครั้งแรก

2. เกิดขึ้นตามระบบนิเวศวิทยา ป่าชุมชนที่เกิดขึ้นตามระบบนิเวศวิทยานี้มักเป็นป่าชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร ป่าที่ช่วยในการป้องกันการกัดเซาะริมฝั่งน้ำและป่าถ้ำบังลม เป็นต้น ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นภายหลังจากชุมชนตั้งถิ่นฐานแล้ว และเริ่มมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างป่ากับสภาพแวดล้อม จึงได้มีการกำหนดเขตพื้นที่ไว้

3. เกิดขึ้นตามความจำเป็นในการใช้สอย ป่าชุมชนที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นจากการที่ชุมชนได้ร่วมกันใช้ประโยชน์มาเป็นเวลานาน และรับรู้ร่วมกันว่าควรจะเป็นพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ต่าง ๆ เช่น ป่าใช้สอย ป่าทำเลเลี้ยงสัตว์ ป่าโคกสำหรับเก็บเห็ด บริเวณป่าเหล่านี้ไม่เหมาะกับการถางอย่างทำไร่

3. เงื่อนไขของการเกิดและการดำรงอยู่ของป่าชุมชน

มงคล ด้านธามินทร์ และคณะ (2536 : 201) ได้กำหนดเงื่อนไขของการเกิดและการดำรงอยู่ของป่าชุมชนไว้ ดังนี้

1. เงื่อนไขทางกายภาพ

1.1 เป็นพื้นที่ป่าที่เป็นต้นน้ำลำธาร ซึ่งชุมชนเห็นความจำเป็นร่วมกันในการที่จะอนุรักษ์ไว้หรือพัฒนาป่าขึ้นมาใหม่

1.2 เป็นพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำที่มีการชะล้างพังทลาย ชุมชนจึงเริ่มเห็นความจำเป็นของการปลูกป่าเพื่ออนุรักษ์ดิน

1.3 เป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับทิศทางลม เช่น ช่วยกำบังลม เป็นต้น

1.4 เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันสูงและพื้นดินไม่เหมาะแก่การปลูกพืช ชุมชนก็จะร่วมกันกำหนดเป็นเขตป่าชุมชน เพื่อประโยชน์อย่างอื่น

1.5 พื้นที่หน้าดินตื้น เช่น ป่าโคกซึ่งมีดินลูกรังมากหรือป่าที่มีก้อนหินระเกะระกะอยู่มาก ชุมชนมักจะกำหนดเป็นพื้นที่เพื่อการใช้สอยในการเลี้ยงสัตว์ หรืออาจจะเป็นป่าซึก หรือเขตในการใช้ทรัพยากรป่าอื่น ๆ

1.6 สภาพป่าที่ถูกทำลายหมดสิ้น ทำให้ชุมชนเริ่มขาดแคลนสิ่งที่ต้องพึ่งพิงจากป่า เช่น ไม้ใช้สอย จึงได้เริ่มมีจิตสำนึกของการอนุรักษ์เกิดขึ้นจากการถูกทำลายของป่า

2. เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ

เงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อป่าชุมชนมีดังต่อไปนี้

2.1 ป่าที่เป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น แหล่งไม้ใช้สอย แหล่งเชื้อเพลิง แหล่งอาหาร ทำเลเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ชุมชนจะร่วมกันกำหนดเป็นเขตป่าชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน แต่ถ้ามหากรูปป่านี้ชุมชนมีโอกาสใช้ประโยชน์ร่วมกันน้อย การก่อให้เกิดเป็นป่าชุมชนมักไม่เกิดขึ้นโดยมักจะมีคนจับจองใช้ประโยชน์ส่วนตัว

2.2 ชุมชนที่ใช้ป่าเป็นแหล่งผลิต เช่น วนเกษตรในหลายพื้นที่ ช่วยให้ป่าชุมชนดำรงอยู่ได้ เพราะความจำเป็นต้องพึ่งพิงป่าในการผลิต จึงทำให้ชุมชนต้องอนุรักษ์ป่า และเสริมสร้างป่าขึ้นมาเพิ่มเติม

2.3 ปริมาณของผลผลิตต่อพื้นที่ เป็นตัวแปรสำคัญต่อการบุกเบิกพื้นที่ ในพื้นที่ที่มีผลผลิตต่อพื้นที่สูง ความจำเป็นในการขยายพื้นที่จะน้อยกว่าในพื้นที่ที่มีผลผลิตต่อพื้นที่ต่ำ

2.4 ความหลากหลายในอาชีพทางการเกษตรของชุมชน ช่วยให้ชุมชนอยู่รอดได้ และต้องพึ่งพิงการทำลายป่าน้อยลง เช่น มีอาชีพทำนา ทำไร่ สวนผลไม้ การเลี้ยงสัตว์ และหาของป่า ส่วนในพื้นที่ที่มีอาชีพทางการเกษตรไม่หลากหลาย มักมีผลกระทบในการบุกเบิกพื้นที่สูงกว่า

2.5 โอกาสในการประกอบอาชีพนอกการเกษตร ในบางพื้นที่ที่ชุมชนมีอาชีพนอกการเกษตร เช่น การรับจ้างในตัวเมือง จะช่วยแบ่งเบาภาระการทำลายป่าได้มาก เพราะแรงงานหมู่บ้านจะอพยพไปทำงานที่อื่น ๆ หมด

2.6 การสนองตอบต่อโอกาสทางการตลาดเป็นตัวผลักดันให้ชุมชนต้องผลิตสินค้าเกษตรต่าง ๆ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด ปอ ฯลฯ เพื่อส่งตลาด ซึ่งการผลิตดังกล่าวจำเป็นต้องมีการบุกเบิกพื้นที่ป่าเพื่อการเพาะปลูก

2.7 ความล้มเหลวของการปลูกพืชไร่ ในบางพื้นที่เริ่มประสบปัญหาของความล้มเหลวในการปลูกพืชไร่ล้มลุก ชุมชนได้พยายามแสวงหาทางออกด้วยการปลูกไม้ผลขึ้นมาแทนที่

3. เส้นใยทางสังคมวัฒนธรรม

เส้นใยทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเกิดและการดำรงอยู่ของป่าชุมชน ได้แก่

3.1 ลักษณะของชุมชน เช่น ความเป็นชุมชนดั้งเดิม ชุมชนจะมีวัฒนธรรม ความเชื่อเกี่ยวกับป่าที่สืบทอดกันมาค่อนข้างชัดเจนและมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องช่วยให้สภาพป่าชุมชนยังคงดำรงรักษาความเป็นป่าไว้ได้มาก ส่วนในชุมชนใหม่ ความหลากหลายของวัฒนธรรมทำให้ชุมชนไม่สามารถก่อกำเนิดป่าชุมชนได้ง่าย ๆ โดยเฉพาะป่าทางวัฒนธรรม

3.2 ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ความเชื่อในเรื่องหินสีก้อนของชุมชนแสง
ภา ความเชื่อในเรื่องหินจิ้งจอกของโนนสถานมีผลต่อการดำรงอยู่ของป่าชุมชนเพราะบุคคลจะไม่
กล้าล่วงละเมิดสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่นั้น ๆ

3.3 วิถีชีวิตของชุมชน ในหลายชุมชนวิถีชีวิตช่วยดำรงรักษาป่าไว้ได้ เช่น การแต่ง
งานแล้วอยู่กับพ่อแม่ก่อนเพื่อการสะสมไม้ ได้แล้วค่อยออกครัวเวียนช่วยในการรักษาป่าได้มาก

3.4 ระบบการแบ่งมรดกของชุมชน เป็นตัวแปรที่ทำให้รุ่นลูก ๆ ได้รับมรดกน้อย
ลง เนื่องจากต้องแบ่งหลายสัดส่วนจึงต้องมีการบุกเบิกใหม่จากพื้นที่เดิม โดยนัยนี้เท่ากับว่ามีการ
ขยายพื้นที่ชุมชนในพื้นที่ป่านั้นเอง

3.5 จารีตของชุมชนเป็นตัวช่วยควบคุมการบุกเบิกป่า เช่น ในการตัดไม้ต้องขอ
อนุญาตต่อกลุ่มผู้นำหรือผู้อาวุโสของชุมชน หรือการบุกเบิกพื้นที่ใหม่ต้องขออนุญาตก่อน

3.6 กฎระเบียบของชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ โดยมีข้อปฏิบัติและข้อบังคับต่าง ๆ ก็
มีส่วนช่วยให้ชุมชนรักษาป่าของชุมชนไว้ได้ค่อนข้างมากเช่นกัน

4. เงื่อนไขทางการบริหารจัดการทรัพยากร

เงื่อนไขทางการบริหารจัดการที่เป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลกระทบต่อป่าชุมชน ได้แก่

4.1 แนวนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับป่า กลายเป็นแรงที่ช่วยกดดันให้ชุมชน
พยายามแสวงหาหนทางการต่อรอง ซึ่งเป็นการประนีประนอมระหว่างรัฐกับชุมชนโดยที่ชุมชน
พยายามฟื้นฟูป่าชุมชนที่จำเป็นขึ้นมาหลายแหล่ง ทั้งที่เป็นป่าวัฒนธรรม ป่านิเวศวิทยา และป่า
ใช้สอย ซึ่งถ้าไม่มีนโยบายป่าออกมาความคิดเชิงอนุรักษ์ของชุมชนที่มีอยู่อาจจะยังไม่ฟื้นตัวขึ้น
มาง่าย ๆ

4.2 อิทธิพลภายนอกที่กระทบต่อชุมชน เช่น การคมนาคมที่สะดวก การข่าวสาร
การตลาด การขึ้นจากพ่อค้า และข้าราชการ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนปรับตัวตามอิทธิพล
เหล่านี้ ซึ่งมักนำไปสู่การขยายพื้นที่เพื่อรองรับการปรับตัว

4.3 การแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติจากโลกภายนอก ในพื้นที่ส่วนใหญ่การใช้
ทรัพยากรป่า โดยคนในชุมชนเองมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่มักเป็นคนจากภายนอกชุมชน ทั้งบุคคล
ที่มาจากชุมชนอื่น ๆ ที่แสวงหาพื้นที่ทำกินใหม่หรือพ่อค้า ข้าราชการและนักการเมืองที่ไปยึด
ครองพื้นที่ ทำให้คนในชุมชนซึ่งในช่วงแรกไม่พยายามบุกเบิกพื้นที่มากนักต้องเร่งขยายพื้นที่ โดย
ขยายใหญ่เช่นกัน

4.4 องค์การชุมชนที่เข้มแข็ง ช่วยให้ชุมชนสามารถปกป้องทรัพยากรของตนเองจากบุคคลภายนอก ดังเช่น กรณีโนนลานที่องค์การชุมชนมีการต่อสู้กับนายทุนสัมปทานลูกรัง หรือกรณีแสงภาที่องค์การชุมชนมีการต่อสู้กับสัมปทานป่า

4.5 การมีกฎเกณฑ์ในการจัดการกับทรัพยากร เช่น วิถีชาวบ้าน (Folkway) จารีต ประเพณี หรือกฎหมายของชุมชนเอง ช่วยให้การจัดการทรัพยากรชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การจำแนกประเภทของป่าชุมชน

กรมป่าไม้ระบุว่าปัจจุบันมีพื้นที่ป่าชุมชนทั่วประเทศ จำนวน 12,980 แปลง มีพื้นที่รวมกัน 1,731,294 ไร่ โดยแยกเป็นป่าชุมชนดั้งเดิม 8,878 แปลง พื้นที่ 1,411,561 ไร่ และป่าชุมชนพัฒนา 4,104 แปลง พื้นที่ 319,733 ไร่ โดยให้คำจำกัดความป่าทั้ง 2 ประเภท (อภิชัย พันธเสนและคณะ, 2536 : 368) ดังนี้

ป่าชุมชนดั้งเดิม คือ ป่าอภัยทาน ป่าวัด ป่าช้า ป่าดอนปู่ตา ป่าทับน้ำหรือป่าหัวน้ำ ป่าหัวไร่ปลายนา ป่าหัวนา ป่าไร่สอย และป่าชุมชนดั้งเดิมในลักษณะอื่น ๆ

ป่าชุมชนพัฒนา คือ ป่าปลูกเพื่อใช้สอยชุมชน ป่าปลูกในโรงเรียน ป่าปลูกในบริเวณวัด สำนักสงฆ์ ป่าปลูกตามโครงการจัดที่ดิน โครงการอื่น ๆ ป่าปลูกในลักษณะอื่น ๆ

เพื่อที่จะให้เห็นภาพกว้าง ๆ ของเนื้อที่ป่าชุมชนของประเทศซึ่งได้จำแนกประเภทของป่าชุมชนในแต่ละภาคของประเทศไทย ดังนี้

ประเภทของป่าชุมชน	ภาคกลาง (ไร่)	ภาคใต้ (ไร่)	ภาคเหนือ (ไร่)	ภาคอีสาน (ไร่)	รวม (ไร่)
ป่าชุมชนดั้งเดิม					
1. ป่าอภัยทาน	11,504	2,966	26,854	19,681	61,005
2. ป่าวัด	9,840	1,137	7,196	33,233	51,406
3. ป่าช้า	749	1,838	10,039	117,892	130,518
4. ป่าคอนปูด	51	31	3,695	30,133	33,910
5. ป่าขับน้ำหรือป่าหัวน้ำ	13,829	5,303	62,149	24,359	105,640
6. ป่าหัวไร่ปลายนา	504	3,031	5,082	25,679	34,296
7. ป่าห้วยนา	1,170	0	805	7,568	9,543
8. ป่าให้สอย	125,354	17,731	168,200	587,415	898,700
9. ป่าชุมชนดั้งเดิมลักษณะ อื่น ๆ	14,407	1,363	7,843	63,061	86,674
ป่าชุมชนพัฒนา					
10. ป่าปลูกเพื่อใช้สอยชุมชน	7,185	3,579	13,228	25,320	23,992
11. ป่าปลูกในโรงเรียน	1,075	1,728	1,578	7,806	12,188
12. ป่าปลูกในบริเวณวัด/ สำนักสงฆ์	3,451	912	2,896	5,034	12,293
13. ป่าปลูกตามโครงการจัด ที่ดิน/โครงการอื่น ๆ	4,090	861	5,402	21,836	31,989
14. ป่าปลูกลักษณะอื่น ๆ	3,485	3,390	21,586	10,945	39,406
15. ป่าชุมชนที่ต่างจากข้างต้น	1,847	298	72,587	99,863	174,565
รวม	198,542	43,939	409,140	1,079,826	1,731,447

ที่มา : กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2535:370)

เสน่ห์ จามริก และคณะ (2535:169) ได้จำแนกประเภทของป่าชุมชนตามสถานที่ตั้ง และประโยชน์ใช้สอย เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ป่าต้นน้ำ มักเป็นป่าธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีขนาดตั้งแต่ 300 ไร่ จนถึง 70,000 ไร่ ชาวบ้านจะมีความหวงแหนป่าต้นน้ำเป็นพิเศษ ไม่อนุญาตให้สมาชิกของชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์ โดยมีประเพณีความเชื่อ เช่น ความเชื่อเรื่องผี เป็นพื้นฐานของอำนาจตามประเพณี มีการออกกฎเกณฑ์ห้ามมิให้มีการบุกรุกกรบกรวนพื้นที่เหล่านี้และมีการจัดเวรยามคอยสอดส่องดูแลมิให้บุคคลภายนอกเข้ามาลักลอบตัดต้นไม้ในเขตต้นน้ำของชุมชน
2. ป่าประเพณี เป็นป่าที่ผูกพันกับพิธีกรรม ความเชื่อ เช่น ป่าที่ตั้งหออารักษ์ต่าง ๆ ป่าช้า ป่าที่ตั้งพระธาตุ ดอนปู่ตา ฯลฯ ป่าประเพณีมักจะเล็กกว่าป่าต้นน้ำ มีขนาดตั้งแต่ 30-300 ไร่ และตั้งอยู่ใกล้กับหมู่บ้านมากกว่าป่าต้นน้ำ ป่าประเพณีมักอยู่ในสภาพสมบูรณ์เพราะชาวบ้านไม่กล้าเข้าไปรบกวน ด้วยเกรงอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะลงโทษให้ผู้ล่วงละเมิดได้รับภัยพิบัติต่าง ๆ
3. ป่าใช้สอย เป็นพื้นที่ป่าใกล้ชุมชน ซึ่งชาวบ้านกั้นไว้เพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่าง เช่น ป่าทำเลเลี้ยงสัตว์ ป่าเก็บเห็ด ป่าเก็บสมุนไพร ป่าเก็บตอง ป่าเก็บฟืน ฯลฯ พื้นที่ป่าประเภทนี้มักไม่เหมาะแก่การเกษตร เช่น เป็นดินลูกรังและมักมีขนาดเล็กอยู่กระจัดกระจายรอบหมู่บ้าน ชาวบ้านจะมีกฎเกณฑ์ในการใช้เพื่อป้องกันมิให้ป่าใช้สอยถูกใช้มากเกินไป

5. การกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ในการรักษาป่าชุมชน

การที่ชุมชนสามารถรักษาป่าชุมชนเอาไว้ได้ ต้องมีการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์ให้ทุกคนยอมรับและถือปฏิบัติได้ การที่จะรักษากฎเกณฑ์เอาไว้ได้นั้นสมาชิกทุกคนจะต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันเป็นหูเป็นตาไม่ให้ผู้ใดละเมิดข้อตกลง โดยมีแรงจูงใจที่สำคัญคือ ชุมชนเป็นเจ้าของป่าชุมชนร่วมกัน สมาชิกทุกคนจึงต้องช่วยกันดูแลผลประโยชน์ร่วมกันในระยะยาว (อภิชาติ พันธเสนและคณะ, 2536 : 367)

เสน่ห์ จามริก และคณะ (2536 : 175) อธิบายว่าชุมชนที่สามารถอนุรักษ์ป่าชุมชนเอาไว้ได้จะต้องมีลักษณะร่วม 8 ประการคือ

1. ชุมชนที่อนุรักษ์ป่ามักมีความเป็นชุมชนสูง ความเป็นชุมชนมิได้หมายความว่าเพียงแต่การตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยร่วมกันเท่านั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับรูปแบบและความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกของชุมชน เช่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่แน่นแฟ้น

หรือความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านที่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สำนึกของความเป็นชุมชน อาจสะท้อนออกมาในรูปของความเชื่อ คุณธรรมและพิธีกรรมที่ชุมชนยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน เช่น พิธีกรรมเลี้ยงผีขุนน้ำ พิธีเซ่นผีปู่ ตา ฯลฯ ความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้ ช่วยตอกย้ำสำนึกของความเป็นชุมชนให้มั่นคงและแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

2. ชุมชนที่อนุรักษ์ป่าจะต้องมีทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ที่อยู่ในสถานที่ใช้ได้ หรือยังมีศักยภาพเพียงพอที่จะพลิกฟื้นให้คืนกลับมาสู่ความอุดมสมบูรณ์ได้อย่างยั่งยืน ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการผลิตในภาคเกษตร ลักษณะทางกายภาพของชุมชน โดยนัยนี้ป่าชุมชนย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้บนพื้นที่ที่ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมลงโดยสิ้นเชิงและไม่อยู่ในสภาพที่จะใช้ประโยชน์ในรูปแบบที่หลากหลายได้อีกต่อไป

3. การมีผลประโยชน์ร่วมกัน การอนุรักษ์ป่าของชาวบ้านมีพื้นฐานเบื้องต้นมาจากการมีผลประโยชน์ร่วมกันในการใช้ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า เพื่อการเกษตร และการใช้ผลผลิตจากป่าในชีวิตประจำวัน เช่น เป็นแหล่งอาหาร ยารักษาโรค ไม้สำหรับก่อสร้างบ้านเรือน และเป็นเชื้อเพลิง ไม้สำหรับมุงหลังคาบ้าน รวมทั้งการเก็บของป่าเพื่อขาย ฯลฯ การอนุรักษ์ป่าจึงเป็นการพิทักษ์ผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชนเขาไว้นั่นเอง

4. ชุมชนจะอนุรักษ์ป่าจะต้องมีจิตสำนึกในการรักษาป่า จิตสำนึกในการรักษามีความเข้มข้น และลึกซึ้งมากกว่าการมีผลประโยชน์ร่วมกันเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมถึงคุณธรรม ความเชื่อ การพิทักษ์ชุมชน สิทธิชุมชนและสิทธิธรรมชาติในทางเป็นมนุษย์มิให้ถูกก้าวล่วงรุกรานจากบุคคลภายนอก จิตสำนึกในการรักษาป่าอาจเกิดขึ้นจากเงื่อนไขปัจจัยต่าง ๆ มากมายดังต่อไปนี้

4.1 จิตสำนึกในการรักษาป่าเกิดจากประเพณี ความเชื่อและการผลิตซ้ำของคุณธรรมสืบทอดกันมา ป่าชุมชนมิได้เป็นเพียงพื้นที่ที่มีต้นไม้ขึ้นเท่านั้น หากแต่คือวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน ป่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำมาหากิน ระบบครอบครัวเครือญาติ โครงสร้าง อำนาจ กฎระเบียบ คุณภาพชีวิต คุณธรรม โลกทัศน์ และระบบคุณค่าทางสังคม

4.2 จิตสำนึกในการรักษาป่า เกิดจากความจำเป็นในการป้องกันและรักษาคุณภาพของระบบนิเวศชุมชน ป่าชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการป้องกัน และรักษาคุณภาพของระบบนิเวศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาน้ำ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการผลิตในภาคเกษตร

4.3 จิตสำนึกในการรักษาป่าเกิดจากการต่อต้าน การรุกรานจากภายนอก ได้แก่ การต่อต้านสัมปทานทำไม้ การต่อต้านโครงการของรัฐ การต่อต้านธุรกิจเอกชนและการแย่งชิงทรัพยากรกับชุมชนใกล้เคียง

4.4 จิตสำนึกในการรักษาป่าเกิดจากปัญหาภัยแล้ง

นอกจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว จิตสำนึกในการรักษาป่ายังอาจเกิดขึ้นจากปัจจัยอื่นอีก เช่น ความพยายามของชาวบ้านในการรักษาป่าไว้เพื่อการใช้สอย เป็นแหล่งอาหารของชุมชน การรักษาป่าอาจเกิดขึ้นจากการสนับสนุนขององค์กรเอกชนภายนอก

5. ชุมชนที่อนุรักษ์ป่าจะต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง ผู้นำนอกจากจะสามารถควบคุมและรักษากฎ ระเบียบต่าง ๆ ของชุมชนได้แล้ว ยังต้องสามารถปรับใช้ภูมิปัญญา และจารีตประเพณีท้องถิ่นให้เข้ากับสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ยิ่งกว่านั้นคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดของผู้นำชุมชนคือ การทำงานบนพื้นฐานของการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนโดยส่วนรวมเป็นหลัก

6. ชุมชนที่รักษาป่าจะต้องมีการจัดตั้งองค์กรประชาชน ชุมชนที่สามารถอนุรักษ์ป่าเอาไว้ได้ส่วนแล้วแต่เป็นชุมชนที่มีองค์กรชาวบ้านในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของชาวบ้าน หรือกลุ่มผู้ใช้และดูแลรักษาป่า เช่น กลุ่มเหมืองฝาย กลุ่มอนุรักษ์ป่า คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล ฯลฯ

7. ชุมชนที่อนุรักษ์ป่าจะต้องมีจารีตของการจัดการ ที่ถือว่าทรัพยากรเป็นสิทธิและทรัพย์สินร่วมของชุมชน

8. ชุมชนที่สามารถรักษาป่าไว้ได้ จะต้องมียระบบการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม

กฎระเบียบข้อบังคับในการรักษาป่าชุมชนในชุมชนต่าง ๆ จะมีลักษณะร่วมกันหลายประการ (ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ, 2536 : 130) คือ

1. ห้ามตัดไม้ในป่าต้นน้ำลำธาร ในบางพื้นที่อาจรวมถึงไม้ล้มตามธรรมชาติ บางพื้นที่อาจนำไม้ล้มมาใช้ได้ โดยกำหนดค่าให้ใช้ในการสร้างบ้านสำหรับครอบครัวใหม่ ซ่อมแซมบ้านเรือนที่ชำรุด ซ่อมอาคารส่วนรวม เช่น วัดและโรงเรียน

2. ในป่าใช้สอยที่ยอมให้มีการตัดไม้ได้ ผู้ได้รับอนุญาตจะต้องตัดไม้เท่าที่จำเป็นต้องใช้ โดยมีองค์กรรักษาป่าเป็นผู้พิจารณาว่ามีความจำเป็นต้องใช้มากน้อยเพียงใด

3. ของป่าที่ได้จากป่า จะต้องเก็บเท่าที่จำเป็นต้องใช้อุปโภคบริโภคภายในครัวเรือน ห้ามนำไปขาย ชุมชนบางแห่งมีข้อยกเว้น สำหรับพืชบางชนิดที่มีมากในฤดูกาล และผู้มีสิทธิที่จะใช้ต้องเป็นสมาชิกในชุมชนเท่านั้น

4. ในพื้นที่ที่มีปัญหาการลักลอบเข้ามาใช้ทรัพยากรป่าของหมู่บ้านมาก จะมีการจัดกลุ่มผู้ตรวจป่าไปดูแลตรวจป่าเป็นประจำ ส่วนในพื้นที่ที่มีปัญหาดังกล่าวค่อนข้างน้อย ชาวบ้านทุกคนจะเป็นผู้คอยสอดส่องดูแล

5. เมื่อจับกุมผู้กระทำผิดพร้อมของกลางได้แล้ว มักจะยึดของกลางไว้เป็นสมบัติส่วนรวม ส่วนผู้กระทำผิดนั้น ชาวบ้านมักจะใช้วิธีการว่ากล่าวตักเตือนก่อน ถ้าตกลงกันไม่ได้หรือทำผิดซ้ำอีกจึงจะใช้กฎหมายบ้านเมือง ส่วนใหญ่จะใช้วิธีตักเตือนเท่านั้น

โดยมากชุมชนจะมีกฎเกณฑ์ที่ยอมรับกันในชุมชนโดยไม่ได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ใช้วิธีบอกเล่ากันเอง อย่างไรก็ตามการรักษาป่ายังมีจุดอ่อน คือ ชาวบ้านมักรักษาเฉพาะในพื้นที่ของตน ยังมองป่าของหมู่บ้านอื่นที่องค์กรชาวบ้านไม่มีความเข้มแข็งในการดูแลรักษาป่าว่าเป็นป่าเปิดสำหรับทุกคน และเข้าไปแจกจ่ายประโยชน์เป็นครั้งคราว

6. การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

มณฑล ดำเนินงาน และคณะ (2536 : 200) ได้กล่าวว่าชุมชนมีการเลือกใช้พื้นที่ป่าชุมชนเพื่อประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เช่น ป่าอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร หรือป่าพัฒนาแหล่งต้นน้ำ
2. เพื่อเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามวัฒนธรรม และความเชื่อ เช่น วัดป่า เขตอภัยทาน ป่าช้า ดอนปู่ตา เป็นต้น
3. เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับการทำมาหากิน เช่น ทำเลเลี้ยงสัตว์ พื้นที่เก็บเห็ด
4. เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับไม้ใช้สอยของชุมชน เช่น ป่าใช้สอย

7. การปลูก การบำรุงรักษาป่าชุมชน

การปลูก การบำรุงรักษาป่าชุมชนในแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกัน กิจกรรมการปลูกป่าเริ่มมีความเด่นชัดในยุคของวารอนุรักษ์ป่า ชาวบ้านในหลายพื้นที่ได้รวมกลุ่มเป็นกลุ่มอนุรักษ์ป่า ชาวบ้านเริ่มต้นตัวในการจัดการทรัพยากรป่าในชุมชนของตน โดยเฉพาะพื้นที่ป่าวัฒนธรรม เช่น ป่าช้า ป่าดอนปู่ตา ที่ชาวบ้านให้ความเคารพสักการะมาตั้งแต่อดีต ทั้งนี้เพราะปรากฏว่าพื้นที่ป่าวัฒนธรรมที่เคยมีพื้นที่กว้างใหญ่ในอดีตเริ่มลดลง เนื่องจากการขายพื้นที่ทำกิน

ของชาวบ้านที่อยู่รอบด้านและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการก่อสร้าง เช่น โรงเรียน
สถานีอนามัย ศาลากลางบ้าน หรือสถานที่ที่ใช้เป็นศูนย์กลางของส่วนรวม ซึ่งมักสร้างในพื้นที่ป่า
วัฒนธรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ความคิดเรื่องการอนุรักษ์ป่า เริ่มเข้มงวดขึ้น มีการออก
กฎระเบียบและการปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ (มงคล ตำนานินทร์ และคณะ,
2536 : 112)

นอกจากนี้ยังการให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ประเภทที่หาไม่ได้หรือหาได้ยากใน
ชุมชนจากหน่วยงานของรัฐ เช่น สนับสนุนพันธุ์ไม้ เมล็ดพันธุ์ กิ่งไม้ ถุงพลาสติก วิทยุแก๊สไม้
อุปกรณ์ดับไฟป่า สนับสนุนสื่อการส่งเสริม เช่น โปสเตอร์ป่าไม้ การอนุรักษ์ดิน และน้ำ (เสมอ
ลิ้มชูวงศ์, 2536 : 99) นอกจากนี้ป่าชุมชนที่ถูกทำลายแล้วจะมีการปล่อยให้ฟื้นสภาพ โดยชาว
บ้านพร้อมใจกันไม่ใช้ประโยชน์ ปรากฏว่ามีพันธุ์ไม้ดั้งเดิมเกิดขึ้น แต่บางชนิดก็ลดลง (มงคล
ตำนานินทร์ และคณะ, 2536 : 110) แต่ในบางพื้นที่ที่ต้นไม้ขึ้นอยู่แล้ว จะทำการถากถางโคนต้น
ไม้ (นิธิ ฤทธิพรพันธุ์ และพิศิษฐ์ ชาญเสนาะ, 2533 : 12) พร้อมขยายพื้นที่ปลูกบำรุงรักษาให้
มากขึ้นต่อไป

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาการจัดการป่าชุมชนของสมาชิกนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล โดยได้กำหนดวิธีการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนของหัวหน้าครอบครัวที่อาศัยอยู่รอบบริเวณป่าชุมชนบ้านเขาไคร และใกล้เคียง ซึ่งประกอบด้วย 2 หมู่บ้าน ได้แก่

1.1.1 บ้านเขาไคร จำนวน 152 ครอบครัว

1.1.2 บ้านฝั่งป่าส้ม 8 จำนวน 312 ครอบครัว

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบธรรมดา (Simple Random Sampling) จำนวนร้อยละ 25 ของครอบครัวสมาชิก ซึ่งถือว่าเป็นขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับประชากรที่มีจำนวนน้อยกว่า 1,000 ครอบครัว (เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย, 2535 : 155) การสุ่มตัวอย่างทำโดยการจับสลากเลขที่บ้านแบบไม่ใส่คืน โดยกำหนดขนาดของตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านให้เป็นสัดส่วนกับจำนวนประชากร ได้ประชากรตัวอย่างทั้งสิ้น 116 คน จากบ้านเขาไคร 38 คน และบ้านฝั่งป่าส้ม 8 จำนวน 78 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้จัดสร้างขึ้นเองเพื่อให้สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว หรือตัวแทนของหัวหน้าครอบครัว ที่ตกเป็นตัวอย่างประกอบด้วย เนื้อหาทั้งหมด 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพหลัก อาชีพรอง และรายได้ของครอบครัว ต่อปี

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการจำแนกประเภทของป่าชุมชนของสมาชิกนิคมฯ ได้แก่ ป่าชุมชนในหมู่บ้านของสมาชิกมีป่าอะไรบ้าง ป่าชุมชนเกิดขึ้นได้อย่างไร

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าชุมชนของสมาชิกนิคมฯ ได้แก่ ใครเป็นผู้กำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ขั้นตอนการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ รายละเอียดของกฎระเบียบ ข้อบังคับ การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับ การปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของสมาชิกภายในหมู่บ้านในการรักษาป่า

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ได้แก่ การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนด้านต่าง ๆ ปัญหาและข้อขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการใช้ประโยชน์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนของคณะกรรมการรักษาป่า ความคาดหวังจากการจัดการป่าชุมชนของสมาชิกภายในหมู่บ้านและความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปรับปรุงในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

ตอนที่ 5 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปลูก การบำรุงรักษาป่าชุมชนของสมาชิกนิคมฯ ได้แก่ การปลูกต้นไม้เพิ่มเติมในป่าชุมชนในโอกาสใดบ้าง ชนิดของพันธุ์ไม้ที่ปลูก การมีส่วนร่วมในการปลูกป่าชุมชน กิจกรรมในการบำรุงรักษาป่าชุมชน การกำหนดแผนงานหรือแนวทางในการบำรุงรักษาป่าชุมชนในอนาคต ความสำคัญของป่าชุมชน และปัญหาของป่าชุมชนเกี่ยวกับการบุกรุกของนายทุน

3. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

3.1 ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการสร้างเครื่องมือจากหนังสือและเอกสารต่าง ๆ

3.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจัดการป่าชุมชน

เพื่อรวบรวมเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

3.3 นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ในตอนที่ 2, 3, 4 และ 5 ซึ่งทำให้แบบสอบถามนี้เชื่อถือได้ ตามวิธีการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาแบบ IOC โดยกำหนดให้คะแนนพิจารณาการตัดสิน (บุญเว็ด ภิญญอนันตพงษ์, 2527 : 69) ดังนี้

ให้ -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ให้ 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ให้ 1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากกรรผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ได้นำไปหาค่าความตรงตามเนื้อหาได้จากสูตร (บุญธรรม กิจปรีดาปรีสุทธิ์, 2534 : 108)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหาตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

$\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ถ้าข้อคำถามใดมีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.5 ข้อคำถามนั้นต้องถูกตัดออกไป หรือต้องปรับปรุงแก้ไขใหม่ให้ดีขึ้น (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2531 : 124) จากการหาค่า IOC ปรากฏว่าแต่ละข้อได้ค่า IOC ไม่ต่ำกว่า 0.5 โดยมีค่า IOC เท่ากับ 0.66 (ดูรายละเอียด ภาคผนวก ข.)

3.4 นำแบบสอบถามไปทดสอบกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาในครั้งนี้ คือ สมาชิกนิคมฯ บ้านผัง 120 ตำบลอุใต้เจริญ อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล จำนวน 10 คน เพื่อปรับปรุงข้อคำถามให้เหมาะสมรัดกุมและเข้าใจง่ายขึ้น

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษากิจการการจัดการป่าชุมชนในนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ในครั้งนี้ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ติดต่อประสานงานกับนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล เพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านที่มีการจัดการป่าชุมชน
 2. ติดต่อ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนครอบครัว จำนวนประชากร รายชื่อของสมาชิกนิคมฯ เลขที่บ้านของสมาชิกนิคมฯ กลุ่มตัวอย่าง
 3. สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ริเริ่มจัดตั้งป่าชุมชน รวมทั้งพบปะพูดคุยกับสมาชิกนิคมฯ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview)
 4. สัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนของหัวหน้าครอบครัว ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview Guide) ที่ผู้วิจัยเตรียมไว้ล่วงหน้า
 5. ใช้การศึกษาจากเอกสาร เกี่ยวกับลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม ของสมาชิกนิคม ทั้ง 2 หมู่บ้าน จากข้อมูล กชช. 2 ค. จปฐ. ฯลฯ
 6. เขียนรายงานสรุปผลการสัมภาษณ์ในแต่ละวัน หากพบข้อบกพร่องก็จะทำการสัมภาษณ์หรือพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่างในประเด็นที่บกพร่อง โดยได้เริ่มดำเนินการสัมภาษณ์ ตั้งแต่เดือนเมษายน 2538 ถึงเดือน มิถุนายน 2538
- นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตในการศึกษากิจการการจัดการป่าชุมชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้คำร้อยละ และใช้การตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) คือการนำข้อมูลเชิงรูปธรรมย่อยๆ หลากๆ กรณีมาสรุปเป็นข้อมูลเชิงนามธรรมโดยพิจารณาจากลักษณะร่วมที่พบ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษากิจการผู้จัดการป่าชุมชนในนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ผู้วิจัยได้เสนอรายงานผลการวิจัยดังนี้

1. สภาพทั่วไปของนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล
2. สภาพทั่วไปของบ้านเขาไคร หมู่ที่ 6 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล
3. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างบ้านเขาไคร หมู่ที่ 6 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล
4. การจัดการป่าชุมชนของสมาชิกนิคมฯ บ้านเขาไคร หมู่ที่ 6 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล
5. สภาพทั่วไปของบ้านฝั่งป่าส้ม 8 หมู่ที่ 8 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล
6. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างบ้านฝั่งป่าส้ม 8 หมู่ที่ 8 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล
7. การจัดการป่าชุมชนของสมาชิกนิคมฯ บ้านฝั่งป่าส้ม 8 หมู่ที่ 8 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล
8. การอภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล

1.1 ประวัติการจัดตั้ง

นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล จัดตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2505 ตามนโยบายของรัฐบาลสมัย ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย โดยกรมประชาสงเคราะห์ ขยายพื้นที่จัดสรรที่ดินเพื่อ

ดำเนินการอพยพราษฎรที่ยากจน ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองจากภาคต่าง ๆ เข้าทำกินในที่
ดิน มีการประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งในรูปของการจัดนิคมสร้างตนเอง เพื่อให้เกิดความมั่นคง
ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของรัฐในเขต
จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยให้ดำเนินการในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวม 3 จังหวัด คือ
สตูล ยะลา และนราธิวาส (กรมประชาสงเคราะห์, 2537 : 1)

สำหรับนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ
ได้กำหนดเขตพื้นที่การจัดตั้งนิคมฯ ขึ้นในเขตพื้นที่ของอำเภอควนกาหลงและ พื้นที่บางส่วนของ
อำเภอทุ่งหว้า อำเภอละงูและกิ่งอำเภอท่าแพ รวมพื้นที่ประมาณ 273,000 ไร่ ขณะที่อยู่ใน
ระหว่างดำเนินการอยู่นั้นยังไม่มีกฎหมายรองรับเกี่ยวกับ อาณาเขตของนิคมฯ ที่แน่นอน จน
กระทั่งปี พ.ศ.2515 ได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 248 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 กำหนดเขต
นิคมฯ ที่แน่นอน โดยรวมเอาพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองควนกาหลง จังหวัดสตูล ที่ได้จัดตั้งเมื่อ
พ.ศ.2502 มีพื้นที่ประมาณ 40,000 ไร่ เข้าด้วยกันกับพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้
จังหวัดสตูล จึงมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 313,000 ไร่ (กรมประชาสงเคราะห์, 2536 : 1)

ต่อมาเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2523 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติหลักการให้กรมประชา
สงเคราะห์คืนที่ดินของนิคมฯที่ยังไม่ได้ทำประโยชน์ให้กับกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เพื่อสงวนไว้เป็นที่ป่าต้นน้ำลำธารและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า จำนวน 92,000 ไร่ นิคมสร้างตนเอง
พัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล คงเหลือพื้นที่ประมาณ 221,000 ไร่ (กรมประชาสงเคราะห์, 2537 : 1)

1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

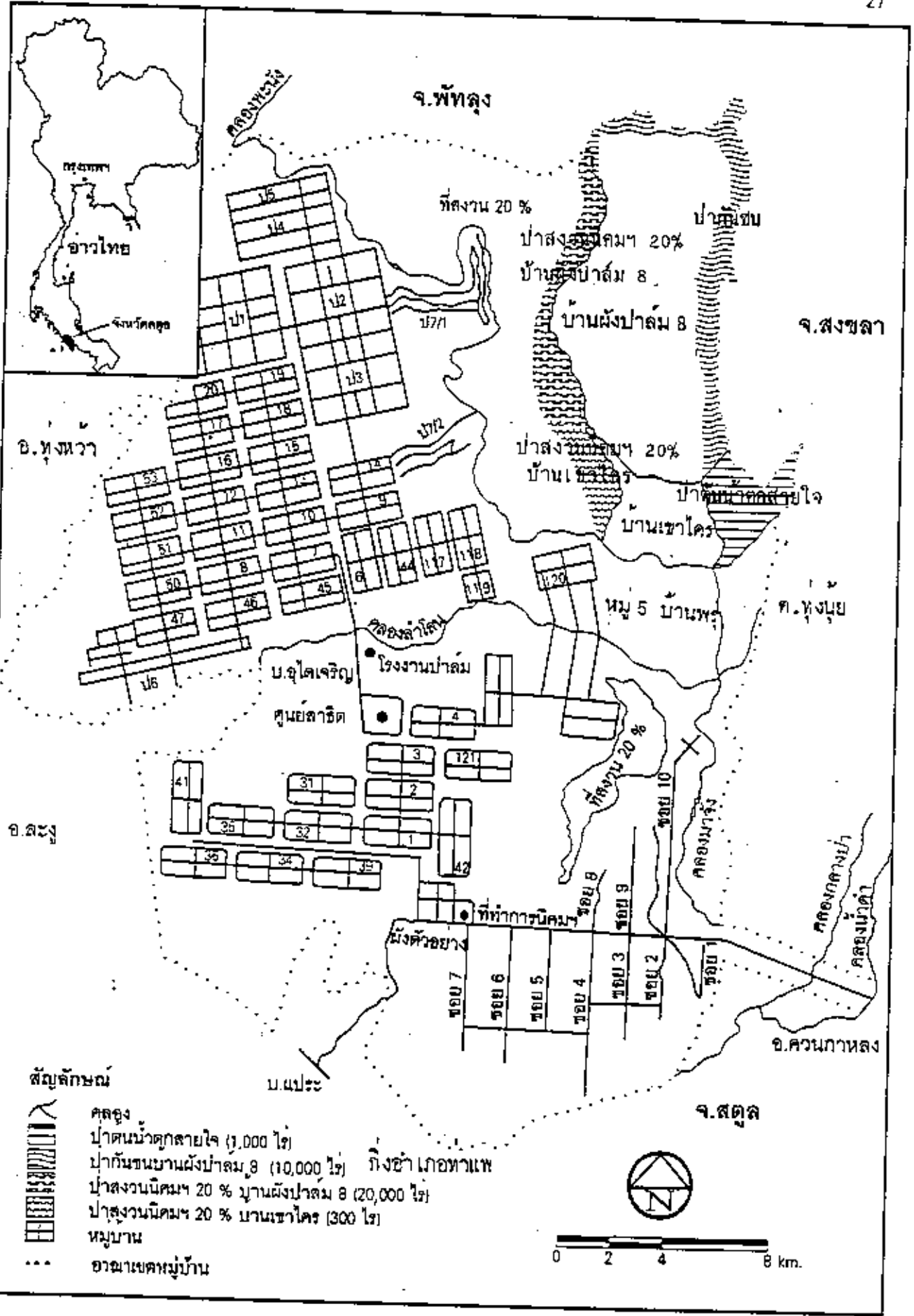
นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอควนกาหลง
ครอบคลุมพื้นที่ตำบลควนกาหลง ตำบลอุไคเจริญ ตำบลนิคมพัฒนา ตำบลป่าส้มพัฒนา อำเภอ
ท่าแพ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าแพ ตำบลแป๊ะ และครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอทุ่งหว้า
รวม 33 หมู่บ้าน ที่ทำการนิคมฯ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 7 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง
อยู่ห่างจากที่ทำการอำเภอควนกาหลง ประมาณ 13 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากจังหวัดสตูล
ประมาณ 42 กิโลเมตร อาณาเขตของนิคมฯ มีดังนี้

ทิศเหนือ จดเขตจังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลา

ทิศใต้ จดกิ่งอำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล

ทิศตะวันออก จดตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

ทิศตะวันตก จดอำเภอละงู อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล และจังหวัดตรัง

1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศในนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา ประมาณ 70% ที่ราบลุ่มประมาณ 15% และที่เป็นความเขาสูงชันประมาณ 15% ของพื้นที่ทั้งหมด มีลำคลองที่มีน้ำไหลผ่านตลอดปี จำนวน 2 สาย คือ คลองโกลนและคลองมะนัง

ดินโดยทั่วไปในนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล แยกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ดินเหนียวปนทราย ดินร่วนปนทราย ดินภูเขาหรือดินลูกรัง ดินแต่ละประเภทจะกระจายอยู่ในแต่ละเขตผังหมู่บ้านต่าง ๆ ความอุดมสมบูรณ์ของดินประมาณ 70-80 % สมาชิกนิคมฯ จึงได้รับการส่งเสริมให้ปลูกพืชตามลักษณะความเหมาะสมของดินแต่ละประเภท เช่น ดินเหนียวปนทรายเหมาะสำหรับการปลูกข้าว พืชผักและผลไม้ ดินร่วนปนทรายเหมาะสำหรับปลูกยางพารา ปาล์มน้ำมันและไม้ผล ดินลูกรังเหมาะสำหรับปลูกยางพารา และปาล์มน้ำมัน

1.4 ลักษณะภูมิอากาศและปริมาณน้ำฝน

ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปในนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล จะมีฝนตกชุกระหว่างเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม และจะแล้งจัดประมาณเดือนมกราคม-เมษายน ของทุกปี ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยประมาณ 1,414.70 มิลลิเมตรต่อปี และอุณหภูมิสูงสุดในเดือนมีนาคม และเดือนเมษายน ประมาณ 36 องศาเซลเซียส

1.5 การจัดสรรที่ดินและที่อยู่อาศัย

นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ได้ดำเนินการจัดสรรที่ดินให้แก่สมาชิกนิคมฯ 3 รูปแบบด้วยกันคือ

1. การจัดสรรที่ดินแบบหมู่บ้าน เป็นการจัดในลักษณะเหมือนหมู่บ้านเดิมล้อมวงกันอยู่ ชาวบ้านอยู่ร่วมกันใช้สิ่งของสาธารณะบางอย่างร่วมกัน เช่น แหล่งน้ำ ถนน สมาชิกนิคมฯ จะได้รับจัดสรรที่ดินครอบครัวละ 18 ไร่ เป็นที่ทำกิน 16 ไร่ ที่อยู่อาศัย 2 ไร่ มีจำนวน 3,392 ครอบครัว เป็นพื้นที่ 61,056 ไร่

2. การจัดสรรที่ดินแบบเรียงราย นิคมฯ ในระยะแรก ๆ จะจัดผังหมู่บ้านในลักษณะนี้ แต่ละบ้านจะแยกกันอยู่เป็นสัดส่วนที่ชัดเจน สมาชิกนิคมฯ จะได้รับจัดสรรที่ดินครอบครัวละ 25 ไร่ มีจำนวน 531 ครอบครัว เป็นพื้นที่ 13,275 ไร่ ครอบครัวละ 18 ไร่ จำนวน 880 ครอบครัว เป็นพื้นที่ 15,336 ไร่

3. การจัดสรรที่ดินให้กับราษฎรหมู่บ้านเดิม เป็นการจัดสรรที่ดินให้แก่สมาชิกนิคมฯ ที่ครอบครองที่ดินอยู่ก่อนที่จะมีการจัดตั้งนิคมฯ สมาชิกนิคมฯ จะได้รับจัดสรรที่ดินไม่เกินครอบครัวละ 50 ไร่ มีจำนวน 267 ครอบครัวเป็นพื้นที่ 9,436 ไร่

1.6 สมาชิกนิคมฯ

สมาชิกนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมมาจาก จังหวัดสงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช สตูล ตรัง ปัตตานี ตลอดจนทั้งประชาชนที่อพยพมาจากภาค กลางและภาคอีสานบางส่วน ปัจจุบันได้บรรจุมหาชิกเข้าประกอบอาชีพ จำนวน 5,038 ครอบครัว มีประชากรทั้งหมดจำนวน 26,190 คน (กรมประชาสงเคราะห์, 2536 : 6)

1.7 การประกอบอาชีพ

ในระยะเริ่มแรกนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ได้ทำการส่งเสริมให้สมาชิก นิคมฯ ปลูกไม้ผลยืนต้นและพืชไร่ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ สมาชิกนิคมฯ ไม่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ เพราะราคาพืชผลไม่ดี ต่อมานิคมฯ ได้ทำการส่งเสริมปลูกปาล์ม น้ำมันและยางพาราเป็น อาชีพหลัก ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืชไร่ พืชผัก สวนครัว ไม้ผลต่าง ๆ และอุตสาหกรรม ในครัวเรือน เป็นอาชีพรอง ปรากฏว่าได้รับผลดี สมาชิกนิคมฯ สามารถมีรายได้เลี้ยงตัวเองและ ครอบครัวได้

การส่งเสริมปลูกปาล์ม น้ำมัน นิคมฯ ได้ทำการทดลองปลูกปาล์ม น้ำมันในปี พ.ศ.2510 โดยนำเอาเมล็ดพันธุ์มาจากประเทศมาเลเซีย เพราะเห็นว่าประเทศมาเลเซียได้ทำการปลูกปาล์ม น้ำมันและประสบผลสำเร็จ ประกอบกับประเทศมาเลเซียมีภูมิอากาศใกล้เคียงกับจังหวัดสตูล โดยทำการทดลองปลูกที่ไร่อสาธิตของนิคมฯ ในเนื้อที่ 50 ไร่ ปรากฏว่าเจริญงอกงามดี ต่อมาในปี พ.ศ.2512 นิคมฯ จึงได้ส่งเสริมให้สมาชิกนิคมฯ ปลูกปาล์ม น้ำมันอย่างจริงจัง ครอบครัวยละ 10-16 ไร่ จำนวน 8 ฝั่งหมู่บ้าน มีสมาชิกนิคมฯ เข้าร่วมโครงการ 1,615 ราย เนื้อที่ปลูก 19,686.2 ไร่ นอกจากนี้กรมประชาสงเคราะห์ยังให้การสนับสนุนสมาชิกนิคมฯ โครงการปลูกปาล์ม น้ำมันกู้เงิน ทุนหมุนเวียน รายละ 45,000 บาท ปัจจุบันมีพื้นที่ที่ได้ทำการปลูกปาล์ม น้ำมันในเขตนิคมฯ ทั้ง สิ้น 33,472 ไร่

การส่งเสริมปลูกยางพาราพันธุ์ดี ได้เริ่มดำเนินการส่งเสริมให้สมาชิกนิคมฯ ปลูก ยางพาราพันธุ์ดี ในปี พ.ศ.2520 โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้กรมประชาสงเคราะห์กู้เงินจาก ธนาคารพัฒนาเอเชียนำมาส่งเสริมให้สมาชิกนิคมฯ ปลูกยางพาราพันธุ์ดี รายละ 8-10 ไร่ มี สมาชิกเข้าร่วมโครงการ 2,727 ราย เนื้อที่ปลูก 26,070 ไร่ ให้สมาชิกนิคมฯ ในโครงการกู้เงินเพื่อ เป็นทุนในการประกอบอาชีพรายละ 30,000 บาท

รายได้เฉลี่ยของสมาชิกนิคมฯ 36,945 บาท ต่อครอบครัวต่อปี

เลขเรียกหนังสือ.....	11.05.6
เลขทะเบียน.....	5742
วันที่.....	23 เม.ย. 2545

1.8 การปกครอง ในนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การปกครองตามกฎหมายลักษณะการปกครองท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทย คือ มีการปกครองในรูปแบบของหมู่บ้าน ตำบล มีผู้ใหญ่บ้าน กำนันและคณะกรรมการหมู่บ้านตามที่ได้มีการเลือกตั้งและแต่งตั้งตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องถิ่นและดูแลตามระเบียบของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย กล่าวคือเป็นพื้นที่ที่มีการปกครองของกรมการปกครองอยู่แล้ว แต่ราษฎรเหล่านี้เป็นราษฎรเดิมยังไม่ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินเพราะครอบครองที่ว่างเปล่าของทางราชการและบุกรุกพื้นที่สงวนของทางราชการ นิคมฯ จึงได้เข้าไปดำเนินการจัดสรรที่ดินให้ โดยนำการปกครองของกรมการปกครองที่มีอยู่แล้วมาใช้เพื่อป้องกันไม่ให้อาณาเขตเกิดความสับสนในการติดต่อประสานงานด้านต่าง ๆ

2. การปกครองตามระเบียบของการจัดตั้งผังหมู่บ้านของกรมประชาสงเคราะห์ เป็นการปกครองเขต ผังหมู่บ้านที่ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2511 คือ การปกครองในพื้นที่ที่มีการจัดสรรที่ดิน ที่รกร้างว่างเปล่าให้กับราษฎรที่ยังไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และได้สมัครเป็นสมาชิกนิคมฯ โดยมีการเลือกตั้งหัวหน้า ผัง ชอย ผู้ช่วยหัวหน้า ผัง ชอย และคณะกรรมการส่งเสริมผัง ชอย ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ปกครองรักษาความปลอดภัยดูแลความสงบเรียบร้อยและผลประโยชน์ของสมาชิกนิคมฯ ในท้องที่ ผัง ชอย นั้น ๆ ตลอดจนทำหน้าที่ในการพัฒนา ติดต่อประสานงานกับนิคมฯ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา การประกอบอาชีพและการปกครองหมู่บ้านตามความจำเป็น

ในการแต่งตั้งหัวหน้า ผัง หัวหน้าชอยและคณะกรรมการส่งเสริมผัง คณะกรรมการส่งเสริมชอย สมาชิกนิคมฯ ในแต่ละผัง แต่ละชอย จะเป็นผู้เลือก แล้วนิคมฯ จะนำเรื่องเสนอกรมประชาสงเคราะห์เป็นผู้ขอหมายแต่งตั้งตามระเบียบของกรมประชาสงเคราะห์

2. สภาพทั่วไปของบ้านเขาไคร หมู่ที่ 6 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

2.1 ประวัติและการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้าน

บ้านเขาไคร หมู่ที่ 6 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล เป็นหมู่บ้านราษฎรเดิมของนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล จากการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างและผู้นำของหมู่บ้านทราบว่ามีการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้าน มาประมาณ 200 ปี มาแล้วโดยมีราษฎรจำนวน 3 คน อพยพครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านไร่ บริเวณหมู่ที่ 5 ตำบลควนกาหลง

ในปัจจุบัน ประกอบด้วย นายขาว นายล่อง นายเท่ง ต่อมาเริ่มมีประชากรมากขึ้นและได้เกิดโรคระบาด จึงได้อพยพครอบครัวไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ราบใกล้ภูเขาสูงหนึ่ง มีต้นไคร้ (ต้นตะไคร้หอม) ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกว่า “เขาไคร้” และได้ตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อภูเขาว่า “บ้านเขาไคร้” มาจนถึงปัจจุบัน มีพื้นที่ประมาณ 5,000 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัย 300 ไร่ พื้นที่ทำกินประมาณ 4,700 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบระหว่างภูเขา สภาพดินเป็นดินร่วนปนทรายเหมาะแก่การเพาะปลูกพืช ได้แก่ ยางพารา ไม้ผล

2.2 อาณาเขตติดต่อ

บ้านเขาไคร้ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ (ภาพประกอบ 3)

ทิศเหนือ จดหมู่ที่ 8 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

ทิศใต้ จดหมู่ที่ 5 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

ทิศตะวันออก จดหมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

ทิศตะวันตก จดหมู่ที่ 9 ตำบลป่าส้มพีนนา อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

2.3 ประชากรและการนับถือศาสนา

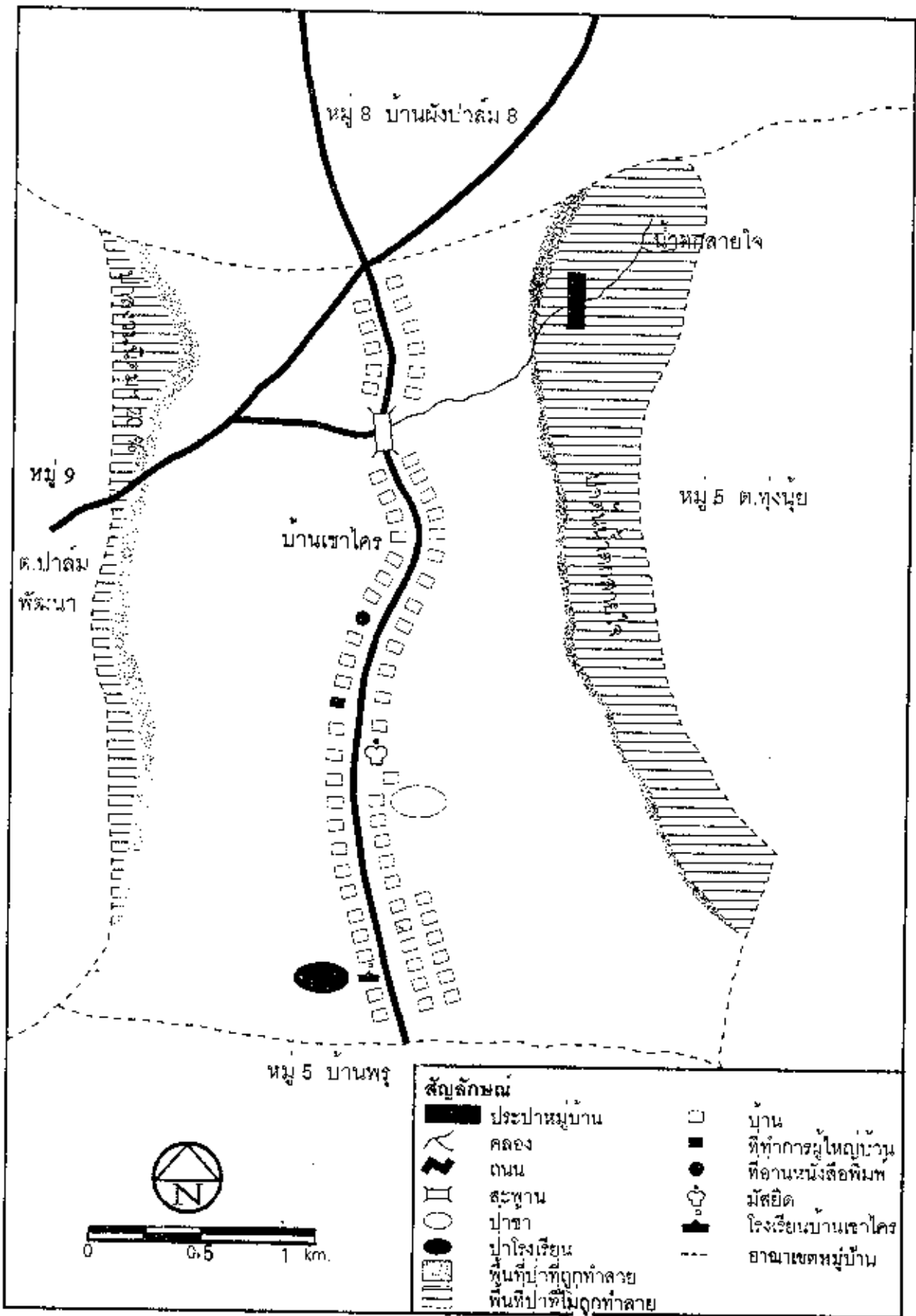
สมาชิกนิคมฯ บ้านเขาไคร้ มีจำนวน 152 ครอบครัว มีประชากรทั้งหมด 657 คน เพศชาย 341 คน เพศหญิง 316 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 96 และนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 4 (กรมประชาสงเคราะห์ 2536 : 24)

2.4 การประกอบอาชีพ

สมาชิกนิคมฯ บ้านเขาไคร้ ได้รับการส่งเสริมจากนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ในการปลูกยางพาราพันธุ์ดี ปาล์มน้ำมันเป็นอาชีพหลัก ปลูกไม้ผล ทำนา เป็นอาชีพรอง

2.5 สิ่งสาธารณประโยชน์

บ้านเขาไคร้ มีสิ่งสาธารณประโยชน์ที่เป็นสมบัติของส่วนรวม ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา 1 โรง มัสยิด 1 แห่ง ศูนย์ข้อมูลหมู่บ้าน 1 แห่ง และหอกระจายข่าว 1 แห่ง

ภาพประกอบ 3 แผนที่ป่าชุมชนบ้านเขาโคร

2.6 การแบ่งเขตการปกครอง

บ้านเขาไคร ได้แบ่งการปกครองภายในหมู่บ้านออกเป็น 9 เขต ด้วยกัน ในแต่ละเขตจะมีหัวหน้าเขตเป็นผู้รับผิดชอบดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกภายในเขต มีคณะกรรมการหมู่บ้านจำนวน 9 คน ที่ได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกรวมๆ ภายในหมู่บ้านตามระเบียบของกรมการปกครอง มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานกรรมการ มีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของหมู่บ้านทั้งหมด โดยเวลามีปัญหาหัวหน้าเขตจะนำปัญหาเสนอคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้พิจารณาแก้ไขปัญหานั้น นอกจากนี้คณะกรรมการหมู่บ้านยังเป็นผู้กำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการปกครองสมาชิกภายในหมู่บ้าน ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องด้วย

คณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วย

นายเสริม	ชาวเขาไคร	ประธานกรรมการ
นายยวรงค์	ขันวิเศษ	รองประธาน
นายเหล็บ	सानเท่ง	เลขานุการ
นายภูมิ	หมัดอาดัม	ทรัพย์สิน
นายยะมะสุดีน	อาสาเหนือ	กรรมการ
นายเลื้อน	दानเท่ง	กรรมการ
นายพิน	ทองดี	กรรมการ
นายสกต	ชาวเขาไคร	กรรมการ
นายชะเอม	सानเท่ง	กรรมการ

3. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างบ้านเขาไคร หมู่ที่ 6 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

จากการศึกษาลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างบ้านเขาไคร หมู่ที่ 6 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล โดยพิจารณาด้านแปรในเรื่อง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา จำนวนสมาชิกในครอบครัว สถานภาพสมรส อาชีพและรายได้ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ (ตาราง 3)

เพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 71.05 เป็นเพศชาย และเพศหญิง ร้อยละ 28.95 อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 31.59 มีช่วงอายุระหว่าง 35-44 ปี รองลงมาคือ ช่วงอายุ 55-64 ปี ร้อยละ 23.68 ช่วงอายุระหว่าง 45-54 ปี ร้อยละ 21.05 และน้อยที่สุดคือ อายุ ตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ร้อยละ 7.90 อายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 39.5 ปี

ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 63.16 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ศึกษา รองลงมาสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 21.05 ไม่ได้เรียน ร้อยละ 10.53 และ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ร้อยละ 5.26

ศาสนา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.58 นับถือศาสนาอิสลาม และนับถือ ศาสนาพุทธ ร้อยละ 18.42

จำนวนสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 50 มี สมาชิก จำนวน 3-5 คน รองลงมา ร้อยละ 26.32 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวน 6-8 คน ร้อยละ 23.68 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 9 คนขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างที่มีสมาชิกในครอบครัว โดย เฉลี่ยประมาณ 4 คน

สถานภาพสมรส กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 73.68 สมรสแล้วและอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 13.68 สมรสและแยกกันอยู่ ร้อยละ 10.53 เป็นหม้าย และร้อยละ 2.63 เป็นโสด

อาชีพหลัก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 47.37 ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา รองลงมาทำสวนปาล์ม น้ำมัน ร้อยละ 28.95 ทำนา ร้อยละ 7.90 ไม่ปรากฏว่ามีกลุ่มตัวอย่าง ประกอบอาชีพหลักในการเลี้ยงสัตว์

อาชีพรอง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 31.57 ประกอบอาชีพรองคือทำนา รองลง มา ร้อยละ 26.32 ทำสวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 26.32 และน้อยที่สุดคือ ค้าขาย ร้อยละ 7.90

รายได้ของกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่ได้หักค่าใช้จ่าย ส่วนใหญ่ร้อยละ 55.27 มีรายได้ อยู่ ในช่วง 20,001-30,000 บาทต่อปี รองลงมา มีรายได้ อยู่ในช่วง 10,001-20,000 บาทต่อปี ร้อยละ 23.68 มีรายได้ อยู่ในช่วง 30,001-40,000 บาทต่อปี ร้อยละ 13.16 และน้อยที่สุดคือมีรายได้มากกว่า 50,001 บาทขึ้นไปต่อปี คิดเป็นร้อยละ 2.68

ตาราง 1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	27	71.05
หญิง	11	28.95
รวม	38	100.00
อายุ		
25-34 ปี	6	15.79
35-44 ปี	12	31.58
45-54 ปี	8	21.05
55-64 ปี	9	23.68
64 ปีขึ้นไป	3	7.90
รวม	38	100.00
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	4	10.53
ประถมศึกษา	24	63.16
มัธยมศึกษา	8	21.05
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	2	5.26
รวม	38	100.00
ศาสนา		
พุทธ	7	18.42
อิสลาม	31	81.58
รวม	38	100.00

ตาราง 1 (ต่อ)

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกภายในครอบครัว		
3-5 คน	19	50.00
6-8 คน	10	26.32
9 คนขึ้นไป	9	23.68
จำนวนสมาชิกโดยเฉลี่ย 4 คน		
รวม	38	100.00
สถานภาพสมรส		
โสด	1	2.63
แต่งงาน (อยู่ด้วยกัน)	28	73.68
แต่งงาน (แยกกันอยู่)	5	13.68
หม้าย	4	10.53
รวม	38	100.00
อาชีพหลัก		
ทำนา	3	7.90
ทำสวนยางพารา	18	47.37
ทำสวนปาล์ม น้ำมัน	11	28.95
ทำสวนผลไม้	2	5.26
ค้าขาย	1	2.63
รับราชการ	2	5.26
เลี้ยงสัตว์	-	-
รับจ้าง	1	2.63
รวม	38	100.00

ตาราง 1 (ต่อ)

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพครอง		
ไม่มีอาชีพครอง	7	18.42
ทำนา	12	31.57
เลี้ยงสัตว์	6	15.76
ทำสวนผลไม้	10	26.32
ค้าขาย	3	7.90
รวม	38	100.00
รายได้(บาท/ปี)		
10,000 บาทหรือต่ำกว่า	-	-
10,001-20,000 บาท	9	23.68
20,001-30,000 บาท	21	55.27
30,001-40,000 บาท	5	13.16
40,001-50,000 บาท	2	5.26
ตั้งแต่ 50,001 บาทขึ้นไป	1	2.63
รวม	38	100.00

4. การจัดการป่าชุมชนของสมาชิกนิคมฯ บ้านเขาไคร หมู่ที่ 6 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่าป่าชุมชนของบ้านเขาไคร มีเนื้อที่ประมาณ 1,300 ไร่ สามารถจำแนกป่าตามลักษณะการเกิดและการใช้ประโยชน์ได้เป็น 4 ประเภท คือ (ภาพประกอบ 3)

1. ป่าสงวนนิคมฯ 20%
2. ป่าต้นน้ำตกสายใจ
3. ป่าโรงเรียนบ้านเขาไคร
4. ป่าช้า (กุโบร์)

ในการศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษาในรายละเอียดเพียง 2 ป่า คือ ป่าสงวนนิคม 20% และป่าต้นน้ำตกสายใจ เพราะทั้ง 2 ป่านี้ สมาชิกนิคมฯ มีส่วนร่วมในการจัดการอย่างชัดเจนและมีพื้นที่ป่ามากกว่าป่าประเภทอื่น และตรงตามนิยามศัพท์ของป่าชุมชนที่ให้ไว้ในบทที่ 1

๑. ป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไครเป็นพื้นที่ป่าที่ทางนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล สงวนไว้ให้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน มีพื้นที่ประมาณ 300 ไร่ เดิมพื้นที่ป่าแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์เป็นป่าดงดิบ มีต้นไม้ขนาดใหญ่จำนวนมาก มีภูเขาเตี้ย ๆ เป็นแนวยาว นิคมฯ อนุญาตให้สมาชิกภายในหมู่บ้านเข้าไปตัดไม้ได้ไม่เกิน 1 ใน 3 ของพื้นที่สงวนทั้งหมด แต่ในสภาพความเป็นจริง ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งนิคมฯ เมื่อปี พ.ศ.2505 จนถึงปี พ.ศ.2531 ได้มีสมาชิกภายในหมู่บ้าน และราษฎรจากภายนอกเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคม 20% แปลงนี้เพื่อประกอบอาชีพ เช่น ปลูกยางพารา ปลูกปาล์มน้ำมัน ซึ่งในปัจจุบันมีพื้นที่ที่ถูกบุกรุกแล้วประมาณ 200 ไร่ เหลือพื้นที่ป่าประมาณ 100 ไร่

จากการที่พื้นที่ป่าสงวนนิคม 20% แปลงนี้ถูกบุกรุกเป็นจำนวนมาก ทรัพยากรต่าง ๆ ถูกทำลายลง นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล จึงได้ประชุมหารือกับคณะกรรมการหมู่บ้านเขาไคร เพื่อหาแนวทางในการป้องกันไม่ให้สมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกเข้าไปบุกรุกอีกต่อไป จึงได้จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขึ้นในปี พ.ศ.2531 โดยให้สมาชิกภายในหมู่บ้านเลือกตั้งคณะกรรมการกลุ่มขึ้นมา ๑ ชุด มีจำนวน 11 คน ประกอบด้วย

นายหิน	ทองดี	ประธานกรรมการ
นายถวัลย์	ด้านเท่ง	รองประธานกรรมการ
นายชะเอม	ด้านเท่ง	รองประธานกรรมการ
นายมาลัย	สีสวัสดิ์	เลขานุการ
นายยเวศ	ล่องสว่าง	เหรัญญิก
นายยเวศ	อ้นวิเศษ	กรรมการ
นายเหล็บ	ด้านเท่ง	กรรมการ
นายสอาด	ล่องสว่าง	กรรมการ
นายกอลีบ	ด้านเท่ง	กรรมการ
นางจันทร์ทิพย์	ชาวเขาไคร	กรรมการ
นางโถม	อรุณฤกษ์	กรรมการ

ในการเลือกคณะกรรมการกลุ่มฯ 11 คนนี้ ดำเนินการโดยให้ที่ประชุมเสนอชื่อสมาชิกภายในหมู่บ้านขึ้นมา 11 คน ให้พิจารณาคัดเลือกสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถ มีความเสียสละ ทำงานเพื่อส่วนรวม เข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเกี่ยวกับป่าชุมชน หลังจากนั้นที่ประชุมให้สมาชิกที่เข้าร่วมประชุมยกมือให้คะแนนผู้ที่ถูกเสนอชื่อ ให้ผู้มีคะแนนจากการยกมือมากที่สุดเป็นประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และกรรมการต่าง ๆ ตามลำดับ

กรรมการชุดนี้เป็นกรรมการชุดแรกของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทน ทำงานได้ดีมีประสิทธิภาพ สมาชิกภายในหมู่บ้าน จึงได้ตกลงกันให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีก 4 ปีจะครบวาระในเดือนธันวาคม 2540 คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีวาระการทำงานชุดละ 4 ปี หลังจากนั้นจะทำการเลือกตั้งคณะกรรมการขึ้นมาใหม่ คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลรักษาป่าและทรัพยากรธรรมชาติภายในหมู่บ้าน กำหนดกฎ ระเบียบข้อบังคับในการรักษาป่า

การกำหนด กฎ ระเบียบข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคม 20% บ้านเขาไคร ได้เริ่มดำเนินการหลังจากที่ได้จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และได้เลือกคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คณะกรรมการกลุ่มฯ จึงจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการขึ้นเพื่อร่าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่า โดยมีเจ้าหน้าที่นิคมฯ ให้คำปรึกษาแนะนำ เมื่อร่างกฎ ระเบียบข้อบังคับในการรักษาป่าเสร็จแล้ว คณะกรรมการกลุ่มฯ จึงได้จัดให้มีการประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้านเพื่อพิจารณา

แก้ไขปรับปรุง จากนั้นสมาชิกภายในหมู่บ้านได้มีมติเห็นชอบในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคม 20% บ้านเขาไคร แล้วทำการแจ้งให้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้ทราบโดยทั่วกัน โดยได้ติดประกาศไว้ที่ศูนย์ข้อมูลของหมู่บ้านและที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน

ในการประชุมประจำเดือนแต่ละเดือนของหมู่บ้านนั้น คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะทำการประชุมเฉพาะกรรมการก่อน โดยจะทำการประชุมกันภายในวันที่ 1 ของทุกเดือน เพื่อร่วมกันพิจารณาถึงผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ และปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ของกลุ่มในเดือนที่ผ่านมา เพื่อนำเข้าเป็นวาระการประชุมประจำเดือนร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านและสมาชิกภายในหมู่บ้าน การประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้านจะทำการประชุมในวันที่ 5 ของทุกเดือน มีผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน ในการประชุมประจำเดือนแต่ละครั้ง คณะกรรมการหมู่บ้านจะทำการประสานงานกับหน่วยงานราชการในพื้นที่เข้าร่วมประชุมทุกเดือน เช่น นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล เจ้าหน้าที่อำเภอควนกาหลง หน่วยงานราชการเหล่านี้มีหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำเรื่องต่าง ๆ ส่วนคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก็ได้ทำการประสานงานกับหน่วยงานราชการเหล่านี้ตลอดมาเช่นเดียวกัน เช่น ป่าไม้อำเภอควนกาหลง นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล เพื่อขอคำแนะนำในการดำเนินงานของกลุ่ม ตลอดจนการขอความช่วยเหลือในกรณีที่มีผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าของหมู่บ้าน ให้ดำเนินการตามกฎหมาย จากผลกวดดำเนินงานที่ผ่านมา ไม่มีสมาชิกภายในหมู่บ้านที่ฝ่าฝืนต้องดำเนินการตามกฎหมาย มีผู้ฝ่าฝืนแต่ คณะกรรมการกลุ่มฯ สามารถแก้ไข ปัญหาได้ และได้รับความร่วมมือด้วยดีจากสมาชิกภายในหมู่บ้าน

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อ บังคับในการรักษาป่าสงวนนิคม 20% บ้านเขาไคร พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 78.94 มีส่วนร่วมในการร่วมพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง กฎระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคม 20% ร้อยละ 15.79 เป็นผู้ร่าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างบางคนเป็นคณะกรรมการของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และร้อยละ 5.27 ไม่มีส่วนร่วมในการพิจารณา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% ทั้งนี้เป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ติดภาระทางการประกอบอาชีพ (ตาราง 2)

ตาราง 2 การมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวน
นิคมฯ 20% ของสมาชิกนิคมฯ บ้านเขาไคร

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	จำนวน	ร้อยละ
เป็นผู้ร่าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ	6	15.79
ร่วมพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง	30	78.94
ไม่มีส่วนร่วม	2	5.27
รวม	38	100.00

สำหรับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% ที่สมาชิกนิคมฯ บ้านเขาไคร ได้กำหนดกันเป็นลายลักษณ์อักษรกรมประชาสงเคราะห์, 2536:12) มีรายละเอียดดังนี้

- ห้ามตัดไม้และล่าสัตว์ป่าคุ้มครอง สัตว์ป่าที่หายากในบริเวณพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% ยกเว้นจะได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะพิจารณาอนุญาตให้ตัดไม้ได้เป็นครั้งคราว เฉพาะในรายที่มีความยากจนไม่สามารถที่จะซื้อไม้มาสร้างบ้านได้ จะอนุญาตให้ตัดไม้มาสร้างบ้านได้บางส่วน
- ห้ามบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% เพิ่มขึ้นอีก
- คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะดำเนินการตรวจป่าทุก 15 วัน โดยจัดแบ่งกลุ่มของคณะกรรมการออกเป็น 2 ชุด ๆ ละ 5 คน และ 6 คน ตามลำดับ ทำการเดินตรวจป่ารอบบริเวณพื้นที่ 300 ไร่ ป่าสงวนนิคม 20% ในเวลากลางวัน โดยแบ่งเขตรับผิดชอบชุดละครึ่งหนึ่งของพื้นที่ทั้งหมด ทำการสอดส่องดูแลว่ามีการบุกรุกพื้นที่ป่าหรือไม่
- ให้สมาชิกนิคมฯ ทุกคนในหมู่บ้านช่วยกันสอดส่องดูแล ไม่ให้มีการตัดไม้ บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% ถ้าหากพบให้แจ้งให้คณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทราบ
- ถ้าหากสมาชิกนิคมฯ ในหมู่บ้านหรือราษฎรจากภายนอกฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% ของหมู่บ้าน หากเป็นการกระทำครั้งแรกจะทำการว่ากล่าวตักเตือน หากกระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 จะดำเนินการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่นิคมฯ ดำเนินการตามกฎหมายทันที

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาคีร พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 100 ปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% ของหมู่บ้านโดยไม่มีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% เพิ่มขึ้นอีก ร้อยละ 89.47 ช่วยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการตัดไม้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% เพิ่มขึ้น โดยทำการตรวจดูบริเวณที่เป็นรอยต่อกับที่ทำกินของตนเองและทำการสอดส่องดูแลเวลา มีสมาชิกภายในหมู่บ้านเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่านี้ว่าปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าของหมู่บ้านหรือไม่ ร้อยละ 84.21% ไม่เข้าไปตัดไม้และล่าสัตว์ในพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% กลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลว่าต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ไว้และมีใช้ในอนาคต พร้อมทั้งต้องการให้พื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรมบางส่วนฟื้นคืนสภาพเร็วขึ้น ร้อยละ 15.79 ร่วมตรวจป่าทุก 15 วัน กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้เป็นคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และร้อยละ 10.53 แจ้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทราบเมื่อพบผู้ฝ่าฝืน (ตารางที่ 3) จากการสอบถามคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทราบว่าตั้งแต่เริ่มจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนถึงปัจจุบัน มีสมาชิกภายในหมู่บ้านฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% โดยทำการลักลอบเข้าไปตัดไม้มาสร้างบ้าน จำนวน 4 ครั้ง มีสมาชิกภายในหมู่บ้านพบเห็นได้แจ้งให้คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทราบ คณะกรรมการกลุ่มฯ ได้ทำการว่ากล่าวตักเตือนสมาชิกทั้ง 4 ราย ที่กระทำผิด เชื้อฟางและไม่ทำการฝ่าฝืนอีกเลย

ตาราง 3 การปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20%
บ้านเขาไคร

กิจกรรมการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการตัดไม้ บุกรุกพื้นที่ ป่าสงวนนิคมฯ 20% เพิ่มขึ้น	34	89.47
ร่วมตรวจป่าทุก 15 วัน	6	15.79
แจ้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อม เมื่อพบผู้ฝ่าฝืน	4	10.53
ไม่ตัดไม้และล่าสัตว์ในพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20%	32	84.21
ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20%	38	100.00

หมายเหตุ : -ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากการศึกษาพบว่าคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้กำหนดให้สมาชิกนิคมฯ โดยความเห็นชอบของสมาชิกภายในหมู่บ้านสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% นี้ได้ดังนี้

- ใช้เป็นไม้ใช้สอย เช่น
 - ตัดไม้มาทำเครื่องใช้ต่าง ๆ ภายในครอบครัว
 - ตัดเอาวัลย์ เช่น ย่านลำเนา ผูกเครื่องใช้ต่าง ๆ
 - ตัดหวาย ใช้ผูกเครื่องใช้ต่าง ๆ
- หาของป่า เช่น
 - เห็ด หน่อไม้
 - สมุนไพร ชนิดต่าง ๆ
 - ดอกหญ้านำมาทำไม้กวาดดอกหญ้า
 - น้ำผึ้ง

เมื่อพิจารณาถึงการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.74 เข้าไปใช้ประโยชน์ในการหาสมุนไพรจากป่าสงวนนิคมฯ 20% ร้อยละ 84.21 เก็บดอกหญ้ามาทำไม้กวาด ร้อยละ 81.58 ใช้เป็นแหล่งอาหารของครอบครัว เช่น เก็บผัก หาสะตอ หาหน่อไม้ ฯลฯ ร้อยละ 50.00 ตัดเอาวัลย์มาผูกเครื่องใช้

ต่างๆ (ตาราง 4) อย่างไรก็ตามพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีปัญหาและข้อขัดแย้งจากการเข้าไปใช้ประโยชน์ในป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาโคว โดยร้อยละ 36.84 มีปัญหาและข้อขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% ในเรื่องอาณาเขตของป่าสงวนนิคมฯ 20% ไม่ชัดเจน ทั้งนี้เกิดจากการที่สมาชิกภายในหมู่บ้านได้บุกรุกพื้นที่ตั้งแต่ในอดีตและทำการครอบครองพื้นที่เหล่านี้โดยได้ทำการประกอบอาชีพปลูกพืชชนิดต่าง ๆ เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผล จนที่ผลเหล่านี้สามารถให้ผลผลิตได้แล้วบางส่วน ในส่วนนี้คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ทำการขอความร่วมมือจากสมาชิกไม่ให้นำบุกรุกพื้นที่เพิ่มขึ้นอีก แต่สามารถทำประโยชน์ในพื้นที่ที่บุกรุกได้ แต่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ร้อยละ 28.95 มีปัญหาในการไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% บางส่วนที่มีสมาชิกภายในหมู่บ้าน บุกรุกในอดีตและอ้างการครอบครองมาจนถึงปัจจุบัน และร้อยละ 34.21 ไม่มีปัญหาและข้อขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% (ตาราง 5)

ตาราง 4 การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% ของสมาชิกนิคมฯ บ้านเขาโคว

การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20%	จำนวน	ร้อยละ
ตัดไม้มาสร้างบ้าน	12	31.58
ตัดไม้มาทำเชื้อเพลิง	9	23.68
หาสมุนไพร	36	94.74
เก็บดอกหญ้ามาทำไม้กวาด	32	84.21
ใช้เป็นแหล่งอาหารของครอบครัว เช่น เก็บผัก หาละตอ ห่านป้อนไม้	31	81.58
ตัดหวาย มาทำเฟอร์นิเจอร์ใช้ภายในครอบครัว	7	18.42
ตัดเอาวัลย์ ผูกเครื่องใช้ต่าง ๆ	19	50.00
หาน้ำผึ้ง	2	5.26
เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ	6	15.79

หมายเหตุ :ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตาราง 5 ปัญหาและข้อขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% ของ
สมาชิกนิคมฯ บ้านเขาโคจร

ปัญหาและข้อขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์	จำนวน	ร้อยละ
ไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20%		
บางส่วน	11	28.95
อาณาเขตป่าสงวนนิคมฯ 20% ไม่ชัดเจน	14	36.84
ไม่มีปัญหา	13	34.21
รวม	38	100.00

ในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาโคจรนั้น สมาชิกจะต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทุกครั้ง ในกรณีที่
ต้องการจะตัดไม้มาสร้างบ้าน โดยยื่นความจำนงด้วยวาจาหรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรก่อน
ล่วงหน้าอย่างน้อย 5 วัน เพื่อคณะกรรมการกลุ่มฯ จะได้ประชุมพิจารณาถึงความจำเป็นในการ
ขออนุญาต สำหรับการเข้าไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ ไม่ต้องขออนุญาต เช่น การเข้าไปหาของป่า
การเข้าไปพักผ่อนหย่อนใจ เมื่อให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าไปใช้
ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาโคจร พบจากร้อยละ 76.32 ไม่มีปัญหายุ่งยากในเรื่องขั้น
ตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% ร้อยละ 13.16 เห็นว่าน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงกฎ
ระเบียบ ข้อบังคับในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนบางข้อ เช่น การยื่นความจำนง
ในการขออนุญาตตัดไม้มาสร้างบ้านต้องยื่นความจำนงอย่างน้อย 5 วัน ให้ลดเหลือ 3 วัน เพื่อ
เป็นการสะดวกแก่สมาชิกภายในหมู่บ้านในรายที่ไม่สามารถแจ้งความจำนงก่อน 5 วันได้ และ
ร้อยละ 10.52 เห็นว่าการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% มีขั้นตอนยุ่งยากในการเข้า
ไปใช้ประโยชน์ เพราะต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง
แวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดไม้มาสร้างบ้าน (ตาราง 6) อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงความ
เข้มแข็งของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ พบว่า
กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 89.47 เห็นว่าคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวด
ล้อม มีการตรวจป่าทุก 15 วัน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% เพิ่มขึ้น
ร้อยละ 84.21 เห็นว่าคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการ
ประชุมของคณะกรรมการ พร้อมแจ้งผลการประชุม ผลการดำเนินงานให้สมาชิกทราบเป็นประจำ
ทุกเดือน ร้อยละ 81.56 เห็นว่าคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% ได้อย่างเคร่งครัด

และร้อยละ 73.68 เห็นว่าคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สมาชิกภายในหมู่บ้าน (ตาราง 7)

ตาราง 6 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์ จากป่าสงวน
นิคมฯ 20% บ้านเขาไคร

ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์	จำนวน	ร้อยละ
มีขั้นตอนยุ่งยากในการเข้าไปใช้ประโยชน์	4	10.52
ไม่มีปัญหายุ่งยากในเรื่องขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์	29	76.32
ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับบางข้อ	5	13.16
รวม	38	100.00

ตาราง 7 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความเข้มแข็งของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้มแข็งของคณะกรรมการ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ	จำนวน	ร้อยละ
การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวน นิคมฯ 20% อย่างเคร่งครัด	31	81.56
มีการตรวจป่าสงวนนิคมฯ 20% ทุก 15 วัน	34	89.47
การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สมาชิกภายในหมู่บ้าน	28	73.68
มีการประชุมประจำเดือน	32	84.21

หมายเหตุ :-ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เมื่อพิจารณาข้อคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดการป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร ของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าร้อยละ 89.47 เห็นว่าการจัดการป่าสงวนนิคมฯ 20% ของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันนั้นคืออยู่แล้ว ร้อยละ 10.53 เห็นว่าไม่ดี ควรมีการแก้ไขปรับปรุงการจัดการป่า เช่น การกำหนดวันพิจารณาอนุญาต ให้สมาชิกยื่นความจำนงในการขออนุญาตตัดไม้ การกำหนดพื้นที่การให้ประโยชน์จากป่าให้ชัดเจน (ตาราง 8)

สำหรับความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร พบว่า ร้อยละ 84.21 คาดหวังว่าจะทำการดูแลรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ไว้จนชั่วลูกชั่วหลาน ร้อยละ 78.95 คาดหวังว่าป่าแห่งนี้จะเป็นป่าที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในการใช้ดำรงชีวิตของหมู่บ้านในอนาคต ร้อยละ 76.32 คาดหวังว่าหมู่บ้านใกล้เคียงจะร่วมมือในการดูแลรักษาป่าแห่งนี้ (ตาราง 9)

ตาราง 8 ข้อคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดการป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร ของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการป่าสงวนนิคมฯ 20%	จำนวน	ร้อยละ
เห็นว่าการจัดการป่าแห่งนี้ในปัจจุบันคืออยู่แล้ว	34	84.47
เห็นว่าการจัดการป่าไม่ดี ควรมีการแก้ไขปรับปรุงในบางเรื่อง	4	10.53
รวม	38	100.00

ตาราง 9 ความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร

ความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการป่าแห่งนี้	จำนวน	ร้อยละ
คาดหวังว่าจะทำการดูแลรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ไว้จนชั่วลูกชั่วหลาน	32	84.21
คาดหวังว่าป่าแห่งนี้จะเป็นป่าที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในการใช้ดำรงชีวิตของหมู่บ้านในอนาคต	30	78.95
คาดหวังว่าหมู่บ้านใกล้เคียงจะร่วมมือในการดูแลรักษาป่าแห่งนี้ ๆ	29	76.32

หมายเหตุ :ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เมื่อให้แสดงความคิดเห็นในเรื่องการแก้ไขปรับปรุงการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ร้อยละ 42.11 เห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุงการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% โดยให้กำหนดอาณาเขตพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% ที่เหลือให้ชัดเจน เพราะแนวเขตเดิมบางส่วนได้ถูกสมาชิกภายในหมู่บ้านบุกรุกเข้าไปประกอบอาชีพ จึงไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ ร้อยละ 26.31 เห็นว่าควรกำหนดพื้นที่ให้สมาชิกเข้าไปใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ ให้ชัดเจน ร้อยละ 21.06 เห็นว่าควรส่งเสริมให้มีการปลูกไม้ใช้สอยภายในครอบครัว

ให้มากขึ้น และร้อยละ 10.53 เห็นว่าควรดำเนินการตามกฎหมายกับผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวน
นิคมฯ 20% แปลงนี้ทันที (ตาราง 10)

ตาราง 10 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขการใช้ประโยชน์จาก
ป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขการใช้ประโยชน์ จากป่าสงวนนิคมฯ 20%	จำนวน	ร้อยละ
ดำเนินการตามกฎหมายทันทีกับผู้บุกรุก	4	10.53
กำหนดเขตพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% ที่เหลือให้ชัดเจน	16	42.11
ควรส่งเสริมให้มีการปลูกไม้ใช้สอยภายในครอบครัวมากขึ้น	8	21.05
ควรกำหนดพื้นที่ให้สมาชิกเข้าไปใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ	10	26.31
รวม	38	100.00

เมื่อพิจารณาถึงการปลูกต้นไม้ในพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร พบว่าคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสมาชิกภายในหมู่บ้านไม่ได้มีการดำเนินการในเรื่องการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมในพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร แปลงนี้แต่อย่างใด เพียงแต่มีการปล่อยให้ป่าฟื้นคืนสภาพเองไปตามธรรมชาติ โดยไม่ให้มีการตัดไม้หรือบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นอีก ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งของการรักษาป่าให้ฟื้นคืนสภาพเร็วขึ้น แต่สมาชิกภายในหมู่บ้าน ได้ร่วมกันปลูกต้นไม้ตามแนวสองข้างถนนของหมู่บ้าน ต้นไม้ที่ปลูก ได้แก่ สะเดาช้าง กระถินเทพา เพื่อเป็นการป้องกันการพังทลายของดินบริเวณริมถนนและเพิ่มพื้นที่ป่าอีกทางหนึ่งด้วย โดยได้รับการสนับสนุนพันธุ์ไม้จากนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล

ผลจากการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการสนับสนุนของนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ในการให้คำแนะนำช่วยเหลือในการจัดตั้งกลุ่มการสนับสนุนกลุ่มในด้านวิชาการ เช่น เอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับความสำคัญของป่า หลักการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งสมาชิกภายในหมู่บ้านได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของป่าแปลงนี้ จึงได้ร่วมมือกันกำหนดเขตพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% ที่เหลือจากสมาชิกบุกรุกโดยทำการถากถางเป็นแนวลดรอยต่อของพื้นที่ที่เหลือ เพื่อป้องกันไม่ให้สมาชิกภายในหมู่บ้านบุกรุกเพิ่มขึ้นอีก

ส่วนการจัดการป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร ในระยะยาวนั้นคณะกรรมการ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ประสานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อำเภอควนกาหลง เพื่อขอความช่วยเหลือในการจัดทำโครงการ จัดทำพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% ที่เหลือเป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยได้ร่วมกันสำรวจพื้นที่ป่าที่เหลือพบว่ามีความเหมาะสมมาก จำนวน 19 ไร่ พร้อมได้เสนอโครงการเข้าแผนพัฒนาตำบล เพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนจากจังหวัดสตูล และได้กำหนดแผนงานในการทำถนนเป็นแนวรอบพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ในปีงบประมาณ 2540 เพื่อเป็นแนวเขตของพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ และป้องกันการบุกรุกจากสมาชิกภายในหมู่บ้านด้วย

2. ป่าต้นน้ำตกสายใจ

ป่าต้นน้ำตกสายใจ บ้านเขาไคร อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเขาบรรทัด ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของหมู่บ้าน น้ำจากน้ำตกไหลมารวมกับคลองไหลที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของนิคมฯ ป่าต้นน้ำตกสายใจ มีพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ สมาชิกนิคมฯ บ้านเขาไคร เริ่มอนุรักษ์ป่านี้เมื่อปี พ.ศ.2528 โดยคณะกรรมการหมู่บ้านเห็นว่า มีสมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกเข้าไปบุกรุกตัดไม้ เพื่อมาใช้สอยภายในครอบครัวและประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ปลูกยางพารา ปลูกไม้ผล เป็นจำนวนมาก มีพื้นที่ถูกบุกรุกไปประมาณ 100 ไร่ จึงได้ประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้านเพื่อหาแนวทางรักษาป่า สมาชิกภายในหมู่บ้านจึงได้มีมติให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลรักษาป่าไปก่อนในระยะแรก แต่เนื่องจากคณะกรรมการหมู่บ้านมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบหลายอย่าง ไม่สามารถดูแลป่าต้นน้ำได้อย่างทั่วถึง มีการลักลอบตัดไม้และบุกรุกพื้นที่จากราษฎรภายนอกและสมาชิกภายในหมู่บ้านอยู่เสมอ จนถึงปี พ.ศ.2531 คณะกรรมการหมู่บ้านและสมาชิกนิคมฯ ภายในหมู่บ้าน ได้มอบหมายให้กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับกับกลุ่มที่ดูแลรับผิดชอบป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร เป็นผู้รับผิดชอบแทนประกอบกับสมาชิกภายในหมู่บ้านต้องการใช้น้ำเพื่ออุปโภค บริโภคภายในครอบครัวจากแหล่งน้ำธรรมชาติและขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง คณะกรรมการหมู่บ้านจึงได้ประชุมหารือกับสมาชิกภายในหมู่บ้าน แล้วมีมติว่าจะมีการสร้างประปาหมู่บ้าน โดยนำน้ำจากน้ำตกมาใช้ จึงได้เริ่มทำโครงการในปี พ.ศ. 2532 ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากจังหวัดสตูล ได้รับงบประมาณ 2 ล้านบาท มาก่อสร้างฝายน้ำและประปาด้อยหมู่บ้าน ขณะเดียวกันก็ได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกภายในหมู่บ้านร่วมกันสมทบทุนและแรงงานในการก่อสร้าง เป็นค่าใช้จ่ายประมาณ 125,000 บาท นอกจากนี้

สมาชิกภายในหมู่บ้านยังได้ร่วมกันสร้างถนนจากถนนสายหลักของหมู่บ้านไปยังบริเวณน้ำตก ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร โดยไม่ใช้งบประมาณของทางราชการแต่อย่างใด สร้างประปาหมู่บ้านแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2533 สมาชิกภายในหมู่บ้านได้รับประโยชน์ 152 ครอบครัว เพื่อให้การใช้น้ำจากประปาหมู่บ้านได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง สมาชิกทั้งหมดภายในหมู่บ้านจึงได้จัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำขึ้น โดยมีคณะกรรมการดำเนินงาน 7 คน มีหน้าที่ในการดูแลควบคุมการใช้น้ำภายในหมู่บ้าน ซ่อมบำรุงรักษาเมื่อระบบประปาชำรุดเสียหาย กำหนดค่าน้ำที่จะต้องเก็บจากสมาชิกในแต่ละเดือน จัดประชุมสมาชิกผู้ใช้น้ำในแต่ละปี คณะกรรมการทั้ง 7 คน ประกอบด้วย

นายเสมอ	ชาวเขาโคร	ประธานกรรมการ
นายชะเอม	ด่านเท่ง	รองประธานกรรมการ
นายพิน	ทองดี	กรรมการ
นางจันทร์ทิพย์	ชาวเขาโคร	เหรัญญิก
นายมาอี	สีสวัสดิ์	กรรมการ
นายกุม	หมัดอาดัม	กรรมการ
นายเหล็บ	ด่านเท่ง	กรรมการ

คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำได้ทำการจ้างสมาชิกภายในหมู่บ้าน จำนวน 1 คน เป็นผู้เก็บค่าน้ำครอบครัวละ 7 บาทต่อเดือน พร้อมตรวจสอบดูแลระบบประปาภายในหมู่บ้าน ถ้าหากเกิดชำรุดเสียหายจะแจ้งให้กรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำทราบ เพื่อจะได้ดำเนินการซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพดี โดยนำเงินที่ได้จากค่าน้ำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซม

การกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจนี้ คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ร่วมกันร่าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจ ขึ้นในเดือนเมษายน 2531 หลังจากร่างกฎ ระเบียบ ข้อบังคับเสร็จแล้วได้จัดประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้านเพื่อร่วมกันพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง และให้ความเห็นชอบ หลังจากได้มีการประชุมเพื่อปรับปรุงแก้ไขและได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกในหมู่บ้านแล้ว คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ทำการแจ้งให้สมาชิกภายในหมู่บ้านรับทราบโดยทั่วกัน ในเดือนพฤษภาคม 2531 โดยได้ติดประกาศไว้ที่ศูนย์ข้อมูลหมู่บ้านและที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน

คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของบ้านเขาไคร้ ทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนแต่อย่างใด มีการประชุมร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นประจำทุกเดือน ก่อนที่จะมีการประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะจัดให้มีการประชุมของคณะกรรมการกลุ่มฯ ก่อน เพื่อพิจารณาผลการดำเนินงานของกลุ่มฯ ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงานในเดือนที่ผ่านมา เพื่อนำมาเป็นวาระในการประชุมประจำเดือน

การประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ดำเนินการประชุมโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งดำเนินการประชุมในวันที่ 5 ของทุกเดือน โดยนัดให้สมาชิกภายในหมู่บ้านทุกคนครบถ้วนเข้าร่วมประชุม คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะประสานงานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน เสนอรายละเอียดของเรื่องที่จะนำมาเป็นวาระการประชุมให้คณะกรรมการหมู่บ้านทราบ เพราะสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมเป็นสมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทุกคนครบถ้วน ในการประชุมแต่ละครั้งจะมีสมาชิกขาดการประชุมบ้างก็เฉพาะในรายที่มีความจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น เช่น เจ็บป่วย ไม่อยู่ในหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ขาดประชุมไว้แต่อย่างใด

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจ บ้านเขาไคร้ พบว่าร้อยละ 81.57 มีส่วนร่วมในการพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจ ร้อยละ 15.79 เป็นผู้ร่างกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจครั้งนี้เพราะกลุ่มตัวอย่างบางคนเป็น คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และร้อยละ 2.84 ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจ เพราะไม่ทราบว่าคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดประชุมพิจารณาเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เมื่อใด (ตาราง 11)

ตาราง 11 การมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจ
ของสมาชิกนิคมฯ บ้านเขาโคจร

กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ	จำนวน	ร้อยละ
เป็นผู้ร่วมร่าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษา ป่าต้นน้ำตกสายใจ	6	15.79
ร่วมพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจ	31	81.57
ไม่มีส่วนร่วม	1	2.64
รวม	38	100.00

ส่วนรายละเอียดของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจ ที่คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับสมาชิกภายในหมู่บ้าน ได้กำหนดกันเป็นลายลักษณ์อักษร(กรมประชาสงเคราะห์,2537:16) มีดังนี้

1. ห้ามไม่ให้มีการตัดไม้และบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มขึ้นอีก ยกเว้น ไม้ที่ล้มตาย แต่ต้องได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. สมาชิกในหมู่บ้านทุกคนต้องช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีการตัดไม้หรือบุกรุกพื้นที่เพิ่มขึ้น
3. สมาชิกภายในหมู่บ้าน สามารถเข้าไปหาขของป่าเพื่อมาเลี้ยงครอบครัวได้ แต่ห้ามไม่ให้ทำเพื่อการค้า
4. ถ้าหากมีคนฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำนี้ ถ้าหากเป็นการกระทำความผิดครั้งที่ 1 จะทำการวางกล่าวตักเตือน ถ้ากระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 จะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ดำเนินการตามกฎหมายทันที

เมื่อศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจ บ้านเขาโคจร พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 100.00 ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำนี้ คือ ไม่เข้าไปตัดไม้ ไม่ล่าสัตว์ในพื้นที่ป่าต้นน้ำและไม่บุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำนี้ ร้อยละ 68.42 ช่วยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการตัดไม้และบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำเพิ่มขึ้น โดยการดูแลรอยต่อระหว่างที่ทำกินของตนเองกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ร้อยละ 16.79 ร่วมตรวจป่าทุก 15 วัน และร้อยละ 7.89 แจ้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อพบผู้ฝ่าฝืน (ตาราง 12) จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างทราบว่าตั้งแต่กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ดูแลรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจไม่ให้ถูกบุกรุกและเข้าไปตัดไม้จนถึงปัจจุบัน นั้น พบว่ามีราษฎรจากภายนอกหมู่บ้านเข้ามาลักลอบตัดไม้เพื่อนำไปสร้างบ้าน จำนวน 3 ครั้ง มีสมาชิกภายในหมู่บ้านพบเห็นแล้วแจ้งให้คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทราบคณะกรรมการกลุ่มฯ ได้ทำการรณรงค์กล่าวตักเตือนและห้ามไม่ให้มีการลักลอบเข้ามาตัดไม้ซีก ซึ่งก็ได้ได้รับความร่วมมือจากบุคคลภายนอกเป็นอย่างดี

ตาราง 12 การปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจของสมาชิกนิคมฯ บ้านเขาไคร

กิจกรรมการปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการตัดไม้และบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำตกสายใจเพิ่มขึ้น	26	68.42
ร่วมตรวจป่าทุก 15 วัน	6	15.79
แจ้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อพบผู้ฝ่าฝืน	3	7.89
ไม่เข้าไปตัดไม้และล่าสัตว์ในพื้นที่ป่าต้นน้ำตกสายใจ	38	100.00
ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำตกสายใจ	38	100.00

หมายเหตุ :ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตกสายใจของกลุ่มตัวอย่าง โดยสามารถตอบได้หลายข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 100.00 ใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตกสายใจ โดยใช้ไม้ประปาบริเวณภายในครอบครัวและใช้น้ำในการเกษตร เช่น ใช้รดต้นไม้ในฤดูแล้ง ร้อยละ 78.95 เข้าไปหาของป่า เช่น เก็บสะสม ลูกเหมียง เห็ด เพื่อการนำมาใช้ในการดำรงชีวิตของครอบครัว ทำให้ครอบครัวลดค่าใช้จ่ายลงได้มาก ร้อยละ 67.89 ใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเนื่องจากในบริเวณนี้มีน้ำตกสวยงาม คือน้ำตกสายใจ ในวันเสาร์อาทิตย์ จะมีประชาชนทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้านเข้ามาท่องเที่ยว ประมาณเดือนละ 300 คน และร้อยละ 52.26 ตัดไม้มาใช้สอยภายในครอบครัว เช่น ตัดไม้มาทำคอกสัตว์ (ตาราง 13) อย่างไรก็ตามพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีปัญหาและข้อขัดแย้งจากการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตกสายใจ โดยร้อยละ 60.00 มีปัญหาและข้อขัดแย้งในเรื่องอาณาเขตของป่าต้นน้ำไม่ชัดเจน พื้นที่บางส่วนสมาชิกภายในหมู่บ้านไม่กล้าเข้าไปประโยชน์ เพราะมีสมาชิกภายในหมู่บ้านบางคนอ้างการครอบครอง ร้อยละ 26.31 มีปัญหาและข้อขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าที่เป็นรอยต่อระหว่างหมู่บ้าน

บางแห่งมีการขังการครอบครอง บางแห่งมีการตัดไม้ทำลายป่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าพื้นที่เหล่านี้ไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรง สมาชิกภายในหมู่บ้านจึงไม่กล้าเข้าไปใช้ประโยชน์เพราะกลัวว่าจะมีปัญหากับผู้ที่ครอบครองอยู่ ปัญหาและข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นคณะกรรมการกลุ่มฯ ไม่ได้มีการดำเนินการแก้ไขแต่อย่างใด เพียงแต่ขอร้องไม่ให้สมาชิกบุกรุกพื้นที่เพิ่มขึ้น และร้อยละ 23.68 ไม่มีปัญหาและข้อขัดแย้งจากการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตกสายใจ (ตาราง 14)

ตาราง 13 การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตกสายใจของสมาชิกรุ่นฯ บ้านเขาไคร
ด้านต่าง ๆ

การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตกสายใจ	จำนวน	ร้อยละ
ใช้น้ำประปาจากน้ำตกสายใจ	38	100.00
จับสัตว์บางชนิดมาเป็นอาหาร เช่น ปลา กบ	11	28.95
หาของป่า เช่น สะตอ ลูกเนียง	30	78.95
หาสมุนไพร	12	31.58
ใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว	22	57.89
ตัดไม้มาใช้สอยภายในครอบครัว	21	52.26
เก็บดอกหญ้ามาทำไม้กวาด	18	47.37

หมายเหตุ :ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตาราง 14 ปัญหาและข้อขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตกสายใจของสมาชิกรุ่นฯ
บ้านเขาไคร

ปัญหาและข้อขัดแย้ง	จำนวน	ร้อยละ
อาณาเขตของป่าต้นน้ำไม่ชัดเจน	19	50.00
พื้นที่ป่ารอยต่อระหว่างหมู่บ้านมักถูกทำลาย	10	26.31
ไม่มีปัญหาและข้อขัดแย้ง	9	23.68
รวม	38	100.00

เมื่อให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตกสายใจของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าร้อยละ 84.21 ไม่มีปัญหายุ่งยากในการเข้าไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าไปตัดไม้มาสร้างบ้าน จำเป็นต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการทุกครั้ง ส่วนการตัดไม้มาใช้ทำอย่างอื่น ๆ สมาชิกภายในหมู่บ้านไม่ได้มีการกำหนดไว้แต่อย่างใด (ตาราง 15) อย่างไรก็ตามเมื่อให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้มแข็งของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าร้อยละ 100.00 เห็นว่าคณะกรรมการของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเข้าร่วมประชุมกันอย่างพร้อมเพรียงในการประชุมประจำเดือน กรรมการจะมีขาดประชุมบ้างเป็นครั้งคราว แต่จะขาดประชุมในกรณีที่เป็นจริง ๆ เท่านั้น โดยจะแจ้งให้ประธานของกลุ่มทราบทุกครั้ง ร้อยละ 94.74 เห็นว่าคณะกรรมการกลุ่มปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจของกลุ่มอย่างเคร่งครัด และร้อยละ 73.68 ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของสมาชิกของกลุ่ม เพราะสมาชิกที่ได้รับเลือกเป็นคณะกรรมการกลุ่มนั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สมาชิกให้ความเคารพนับถือหรือเป็นผู้อาวุโสของหมู่บ้าน ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของสมาชิกภายในหมู่บ้านตลอดมา (ตาราง 16)

ตาราง 15 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตกสายใจ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์	จำนวน	ร้อยละ
มีขั้นตอนยุ่งยากในการเข้าไปใช้ประโยชน์	6	15.79
ไม่มีปัญหายุ่งยากในการเข้าไปใช้ประโยชน์	32	84.21
รวม	38	100.00

ตาราง 16 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความเข้มแข็งของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้มแข็งของคณะกรรมการ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	จำนวน	ร้อยละ
การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่า ต้นน้ำตกสายใจ	36	94.74
การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี	28	73.68
การเข้าร่วมประชุมของคณะกรรมการอย่างพร้อมเพรียง	38	100.00

หมายเหตุ -ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เมื่อพิจารณาข้อคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดการป่าต้นน้ำตกสายใจของ
คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าร้อยละ 86.84 เห็นว่าการ
จัดการป่าต้นน้ำตกสายใจของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใน
ปัจจุบันนั้นคืออยู่แล้ว เพราะสามารถดูแลรักษาพื้นที่ป่าต้นน้ำไว้ได้ สมาชิกไม่เข้าไปบุกรุกพื้นที่
ร้อยละ 13.16 เห็นว่า ไม่ดีควรมีการปรับปรุงการจัดการ เช่น การแก้ไข กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ใน
เรื่องของการตัดไม้มาใช้ในครัวเรือน ควรจะกำหนดขนาดของต้นไม้ที่สามารถนำมาใช้สอยในครัว
เรือนได้ ไม่ใช่ห้ามตัดไม้ทุกชนิดเพราะบางครั้งครัวมีฐานะยากจน ไม่สามารถที่จะซื้อวัสดุก่อสร้าง
บ้านเรือนจากภายนอกได้ (ตาราง 17)

ในส่วนของความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการป่าต้นน้ำตกสายใจ พบว่า
ร้อยละ 86.84 คาดหวังว่าหมู่บ้านอื่น ๆ จะให้ความสำคัญในการดูแลรักษาป่าแห่งอื่นที่อยู่ใกล้
เคียงกัน เพราะป่าต้นน้ำตกสายใจมีพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่ป่าของหมู่บ้านอื่น ร้อยละ 78.95 คาด
หวังว่าทางราชการจะให้การสนับสนุนการจัดการป่าต้นน้ำตกสายใจ โดยออกกฎหมายป่าชุมชน
รับรองให้ประชาชนมีสิทธิจัดการอย่างแท้จริง ร้อยละ 76.32 คาดหวังว่าจะให้ความร่วมมือในการ
ดูแลรักษาป่าแห่งนี้ไว้จนชั่วลูกชั่วหลาน ร้อยละ 68.42 คาดหวังว่าจะส่งเสริมให้เยาวชนภายในหมู่บ้าน
เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการมากขึ้น และร้อยละ 57.89 คาดหวังว่าจะดำเนินการปลูกไม้ใช้
สอยหรือไม้โตเร็วไว้ใช้ภายในครอบครัว เช่น สะเดาช้าง ไม้ผลประเภทต่างๆ (ตาราง 18)

ตาราง 17 ข้อคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดการป่าต้นน้ำตกสายใจของคณะกรรมการ
กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการป่าต้นน้ำตกสายใจ	จำนวน	ร้อยละ
เห็นว่าการจัดการป่าแห่งนี้ดีอยู่แล้ว	33	86.84
เห็นว่าไม่สมควรมีการปรับปรุงการจัดการ	5	13.16
รวม	38	100.00

ตาราง 18 ความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการป่าต้นน้ำตกสายใจ

ความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการ ป่าต้นน้ำตกสายใจ	จำนวน	ร้อยละ
คาดหวังว่าทวงราชการจะให้การสนับสนุนในการจัดการ ป่ามากขึ้น โดยออกกฎหมายป่าชุมชนรับรอง	30	78.95
คาดหวังว่าจะส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการป่ามากขึ้น	26	68.42
คาดหวังว่าหมู่บ้านอื่น ๆ จะให้ความสำคัญในการดูแลรักษา ป่าที่อยู่ใกล้เคียงกัน	33	86.84
คาดหวังว่าจะให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาป่าเหล่านี้ ไว้จนชั่วลูกชั่วหลาน	29	76.32
คาดหวังว่าจะดำเนินการปลูกไม้ไว้ใช้สอยเองภายในครัวเรือน	22	57.89

หมายเหตุ - ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เมื่อให้แสดงความคิดเห็นในเรื่องการแก้ไข ปรับปรุงการใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำ
ตกสายใจของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าร้อยละ 36.84 เห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้า
หน้าที่อำเภอควนกาหลง ควรร่วมตรวจป่าและกำหนดเขตป่าให้ชัดเจนเพื่อที่เจ้าหน้าที่จะได้ทราบ
ถึงปัญหาอุปสรรคต่างๆในการดูแลรักษาป่า และประชาชนในพื้นที่จะได้ทราบถึงแนวเขตของป่า
จะได้ไม่บุกรุกพื้นที่ของป่าเพิ่มขึ้นอีก ร้อยละ 23.69 เห็นว่าควรกำหนดพื้นที่ให้สมาชิกเข้าไปใช้
ประโยชน์ในด้านต่างๆให้ชัดเจน เพราะในปัจจุบันคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมไม่ได้กำหนดพื้นที่การเข้าไปใช้ประโยชน์ไว้ ทำให้สมาชิกบางคนสับสนและมีบาง
คนไม่กล้าเข้าไปใช้ในพื้นที่ป่าแห่งนี้ ร้อยละ 18.42 เห็นว่าควรมีการฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยว

กับประโยชน์และความสำคัญของป่าไม้มากขึ้นเพราะในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการฝึกอบรมและให้ความรู้เฉพาะคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และผู้นำของหมู่บ้านเท่านั้น ยังมีสมาชิกภายในหมู่บ้านบางส่วนที่ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้มีความรู้และเข้าใจถึงประโยชน์และความสำคัญของป่าไม้ รัฐควรให้การสนับสนุนในการฝึกอบรมเรื่องนี้ และร้อยละ 10.53 เห็นว่าควรจัดตั้งองค์กรหรือคณะกรรมการกลางระหว่างหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดกับป่าแห่งนี้เพื่อเป็นผู้ประสานงานและรับผิดชอบในการดูแลรักษาป่าไม้ให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าแห่งนี้เพิ่มขึ้น(ตาราง 19)

ตาราง 19 ข้อคิดเห็นที่ควรแก้ไข ปรับปรุงในกาใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตกสายใจของสมาชิกนิคมฯ บ้านเขาไคร

ข้อคิดเห็นที่ควรแก้ไขปรับปรุง	จำนวน	ร้อยละ
จัดตั้งองค์กรหรือคณะกรรมการกลางของหมู่บ้านในพื้นที่ติดกับป่าต้นน้ำแห่งนี้	4	10.53
รัฐควรสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามาจัดการป่าแห่งนี้โดยออกกฎหมายป่าชุมชนรับรอง	2	5.26
รัฐควรจัดให้มีการฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์และความสำคัญของป่าไม้เพิ่มขึ้น	7	18.42
เจ้าหน้าที่ของรัฐควรเข้ามาร่วมตรวจป่าและกำหนดเขตป่าให้ชัดเจน	14	36.84
ควรดำเนินการกับผู้บุกรุกพื้นที่ป่าตามกฎหมายทันที	2	5.26
ควรกำหนดพื้นที่ป่าให้สมาชิกเข้าไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ให้ชัดเจน	9	23.69
รวม	38	100.00

สำหรับการปลูกต้นไม้ใน สมาชิกภายในหมู่บ้านได้ร่วมกันปลูกหญ้าแฝกรอบบริเวณข้างเก็บน้ำที่ทำการประปาหมู่บ้าน โดยการแนะนำของวิทยาลัยเกษตรกรรมจังหวัดสตูล เพื่อป้องกันการพังทลายของดิน จำนวน 700 ต้น ซึ่งได้รับการสนับสนุนพันธุ์หญ้าแฝกจากหน่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ จังหวัดสตูล ได้ทำการปลูกในวันมาฆบูชา ส่วนการดูแลรักษาป่าด้านอื่นนั้น สมาชิกไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด เนื่องจากป่าแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก มีต้นไม้ขนาดใหญ่ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าเป็นจำนวนมาก

จากการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความสำคัญของป่าชุมชนบ้านเขาไคร้ ทั้ง 2 แห่งนี้ คือ ป่าสงวนนิคมฯ 20% และป่าต้นน้ำตกลายใจ พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ป่าทั้ง 2 แห่งนี้ เป็นป่าที่สำคัญของหมู่บ้านที่มีมาช้านาน ร้อยละ 50.00 เห็นว่าเป็นแหล่งต้นน้ำ ร้อยละ 31.58 เห็นว่าเป็นแหล่งอาหาร และร้อยละ 18.42 เห็นว่าเป็นแหล่งไม้ใช้สอย ฯลฯ โดยให้เหตุผลว่าถ้าขาดป่าทั้ง 2 แห่งนี้ จะทำให้สมาชิกได้รับความเดือดร้อน เช่น ต้องซื้อผักที่สามารถหาได้จากป่านี้จากที่อื่น ขาดแคลนน้ำใช้สอยภายในหมู่บ้าน ต้องซื้อไม้ในราคาที่แพง เป็นต้น (ตาราง 20)

ตาราง 20 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความสำคัญของป่าชุมชนบ้านเขาไคร้

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของป่าชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
เป็นแหล่งต้นน้ำ	19	50.00
เป็นแหล่งอาหาร	12	31.58
แหล่งไม้ใช้สอย	7	18.42
รวม	38	100.00

5. สภาพทั่วไปของบ้านผังปาล์ม 8 หมู่ที่ 8 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

5.1 ประวัติและการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้าน

บ้านผังปาล์ม 8 เป็นหมู่บ้านผังจัดสรรของนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ดำเนินการจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2515 มีราษฎรอพยพมาจากจังหวัดต่างๆ เช่น สงขลา นครศรีธรรมราช พัทลุง ฯลฯ มาสมัครเข้าเป็นสมาชิกนิคมฯ เดิมพื้นที่บ้านผังปาล์ม 8 เป็นเขตแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ มีราษฎรเข้าไปบุกรุกจับจองพื้นที่บางส่วน ต่อมานิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ได้เข้าไปดำเนินการจัดสรรที่ดินให้กับราษฎรเป็นที่ทำกินครอบครัวละ 16 ไร่ ที่อยู่อาศัยครอบครัวละ 2 ไร่ สนับสนุนเงินกู้ให้สมาชิกนิคมฯ ไปประกอบอาชีพทำสวนปาล์ม น้ำมัน ครอบครัวละ 30,000-40,000 บาท และอนุญาตให้บริษัทปาล์มไทยพัฒนาเช่าพื้นที่จำนวน 10,000 ไร่ ทำสวนปาล์มน้ำมันและจัดตั้งโรงงานสกัดปาล์มน้ำมัน นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล และสมาชิกนิคมฯ จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านผังปาล์ม 8 มีพื้นที่ประมาณ 16,240 ไร่ เป็นพื้นที่อยู่อาศัยประมาณ 624 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 5,616 ไร่ และพื้นที่บริษัท

ปาล์มไทยพัฒนา ประมาณ 10,000 ไร่ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบระหว่างภูเขา ดินเป็นดิน
ร่วน เหมาะแก่การปลูกพืชพวกปาล์มน้ำมัน ปลูกยางพาราและไม้ผล

6.2 อาณาเขต (ภาพประกอบ 4)

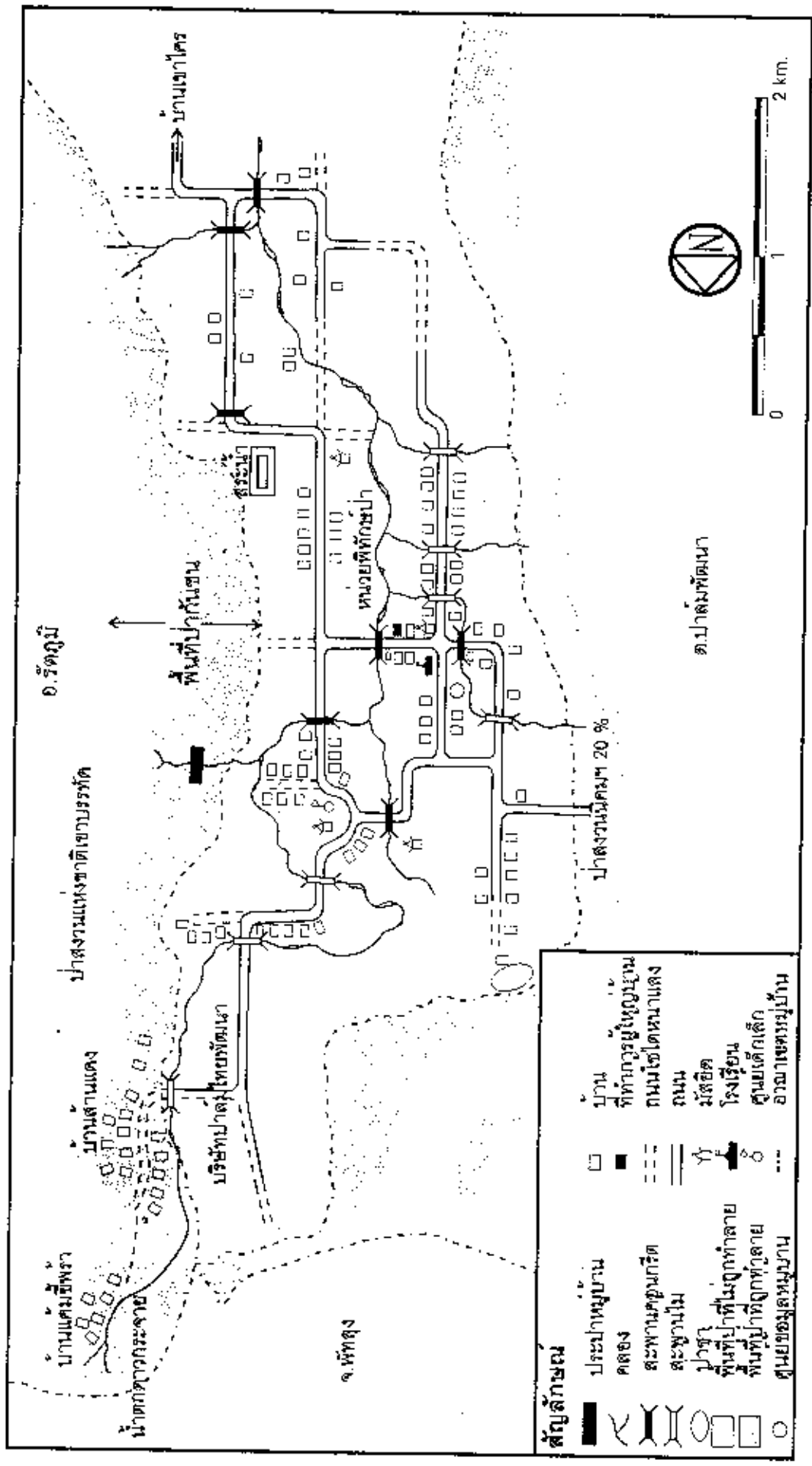
บ้านดงปาล์ม 8 มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ จด จังหวัดพัทลุง

ทิศใต้ จด หมู่ที่ 6 บ้านเขาโคจร ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

ทิศตะวันออก จด อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

ทิศตะวันตก จด ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

ภาพประกอบ 4 แผนที่ป่าชุมชนบ้านดงป่าดง 8

5.3 ประชากรและภาระน้ําทึอศาสนา

สมาชิคนิคมฯ บ้านฝัังป่าลั้ม 8 มีจำนวน 312 ครอบครัว มีประชากรทั้งหมด 1,250 คน เพศชาย 708 คน เพศหญิง 542 คน ส่วนใหญ่มีน้ําทึอศาสนาอิสลาม ร้อยละ 96 และมีน้ําทึอศาสนาพุทธ ร้อยละ 4 (กรมประชาสงเคราะห์, 2537 : 16)

5.4 การประกอบอาชีพ

สมาชิคนิคมฯ บ้านฝัังป่าลั้ม 8 ได้รับการสงเสริมจากนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ในการปลูกป่าลั้มน้ำมัน เป็นอาชีพหลัก ปลูกยางพารา ไม้ผล อุตสาหกรรมในครัวเรือนและค้าขาย เป็นอาชีพรอง มีรายได้เฉลี่ยครอบครัวละ 24,000 บาทต่อปี (กรมประชาสงเคราะห์, 2537 : 33)

5.5 สิ่งสาธารณประโยชน์

บ้านฝัังป่าลั้ม 8 มีสิ่งสาธารณประโยชน์ที่เป็นสมบัติส่วนรวมของหมู่บ้าน ได้แก่ โรงเรียนประถม 1 โรง มัสยิด 1 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 ศูนย์ และสำนักสงฆ์ 1 แห่ง

5.6 การแบ่งเขตการปกครอง

บ้านฝัังป่าลั้ม 8 ได้แบ่งเขตการปกครองของหมู่บ้านออกเป็น 5 เขต แต่ละเขตจะมีหัวหน้าเขตเป็นผู้รับผิดชอบดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกภายในเขต โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มาจากกาเลือกตั้งของสมาชิกภายในหมู่บ้าน ตามระเบียบของกรมการปกครอง จำนวน 10 คน เป็นผู้รับผิดชอบหมู่บ้านทั้งหมด มีผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน ในแต่ละเขตจะมีสมาชิกประมาณ 40-60 ครอบครัว เวลามีปัญหาต่าง ๆ หัวหน้าเขตจะเป็นผู้นำปัญหาเสนอคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหา หัวหน้าเขตจะเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง คณะกรรมการหมู่บ้าน จะเป็นผู้กำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ในการดูแลปกครองสมาชิกในหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย

นายระหมาน	หลืออาดัม	ประธานกรรมการ
นายรชบือดี	แวนะไล	รองประธานกรรมการ
นายสะฮีก	แซอะหลี	เลขานุการ
นายอิสมาอ	พะโละ	เหรัญญิก
นายดลเหลาะ	บิลหมัด	กรรมการ
นายเส้น	ซุนตมาน	กรรมการ
นายธานี	หมัดอาดัม	กรรมการ

นายสมชาย	เทพขวัญ	กรรมการ
นายมนัส	คำสุด	กรรมการ
นายมะเดม	คำวิจิตร	กรรมการ

คณะกรรมการหมู่บ้านนี้จะจัดให้มีการประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือนๆ ละ 1 ครั้ง เรื่องที่ประชุมส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของสมาชิกภายในหมู่บ้าน เช่น เรื่องการประกอบอาชีพ การพัฒนาสิ่งสาธารณประโยชน์ การรักษาความปลอดภัยภายในหมู่บ้าน และเรื่องที่ทางราชการแจ้งให้ทราบ คณะกรรมการชุดนี้เป็นชุดที่เข้มแข็งที่สุดของหมู่บ้าน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี เริ่มดำรงตำแหน่งเมื่อปี พ.ศ.2535 จะครบวาระการดำรงตำแหน่งในปี พ.ศ.2539

6. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างบ้านมังปาดัม 8 หมู่ที่ 8 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

จากการศึกษาลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างบ้านมังปาดัม 8 หมู่ที่ 8 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล โดยพิจารณาตัวแปรในเรื่อง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา จำนวนสมาชิกในครอบครัว สถานภาพสมรส อาชีพและรายได้ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ (ตาราง 2)

เพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 73.08 เป็นเพศชาย และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 26.92

อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 39.74 มีช่วงอายุระหว่าง 45-54 ปี รองลงมาคือช่วงอายุ 35-44 ปี ร้อยละ 23.08 ช่วงอายุระหว่าง 55-64 ปี ร้อยละ 15.38 และน้อยที่สุดคือมีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ร้อยละ 10.26 อายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 49.5ปี

ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 73.08 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาคือสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 19.23 ไม่ได้เรียน ร้อยละ 5.13 และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ร้อยละ 5.26

ศาสนา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 82.05 นับถือศาสนาอิสลาม และนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 17.95

จำนวนสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 43.59 มีสมาชิก จำนวน 3-5 คน รองลงมาคือมีสมาชิก จำนวน 6-8 คน ร้อยละ 36.90 และจำนวนสมาชิก 9 คนขึ้นไป มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 20.51

สถานภาพสมรส กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.77 สมรสแล้วและอยู่ด้วยกัน รองลงมาคือ มีสถานภาพโสด ร้อยละ 7.69 แต่งงานแล้วและแยกกันอยู่ ร้อยละ 6.41 และเป็นหม้าย ร้อยละ 5.13

อาชีพหลัก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 46.16 ประกอบอาชีพทำสวนปาล์ม น้ำมัน รองลงมาคือทำสวนยางพารา ร้อยละ 42.31 ทำสวนผลไม้ ร้อยละ 7.69 ค้าขาย ร้อยละ 2.56 และที่น้อยที่สุดคือมีอาชีพรับราชการ ร้อยละ 1.28

อาชีพรอง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 53.85 ประกอบอาชีพรองคือทำสวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 26.92 ค้าขาย ร้อยละ 10.26 และไม่มีอาชีพรอง ร้อยละ 8.97

รายได้ที่ยังไม่ได้หักค่าใช้จ่าย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 46.15 มีรายได้อยู่ในช่วง 30,001-40,000 บาท รองลงมาคือ มีรายได้อยู่ในช่วง 20,001-30,000 บาท ร้อยละ 19.23 รายได้อยู่ในช่วง 10,001-20,000 บาท ร้อยละ 14.10 และน้อยที่สุดคือมีรายได้ 10,000 บาท และต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 3.85

ตาราง 21 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร

	ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	57	73.08
	หญิง	21	26.92
	รวม	78	100.00
อายุ	25-34 ปี	9	11.54
	35-44 ปี	18	23.08
	45-54 ปี	31	39.74
	55-64 ปี	12	15.38
	65 ปีขึ้นไป	8	10.26
	รวม	78	100.00

ตาราง 21 (ต่อ)

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	4	5.13
ประถมศึกษา	57	73.08
มัธยมศึกษา	15	19.23
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	2	2.56
รวม	78	100.00
ศาสนา		
พุทธ	14	17.95
อิสลาม	64	82.05
รวม	78	100.00
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
3-5 คน	34	43.59
6-8 คน	28	35.90
9 คนขึ้นไป	16	20.51
รวม	78	100.00
สถานภาพสมรส		
โสด	6	7.69
แต่งงาน (อยู่ด้วยกัน)	63	80.77
แต่งงาน (แยกกันอยู่)	5	6.41
หม้าย	4	5.13
รวม	78	100.00

ตาราง 21 (ต่อ)

ลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
ทำนา	-	-
ทำสวนยางพารา	33	42.31
ทำสวนปาล์ม น้ำมัน	36	46.16
ทำสวนผลไม้	6	7.69
ค้าขาย	2	2.56
รับราชการ	1	1.28
เลี้ยงสัตว์	-	-
รับจ้าง	-	-
รวม	78	100.00
อาชีพรอง		
ไม่มีอาชีพรอง	7	8.97
ทำนา	-	-
เลี้ยงสัตว์	21	26.92
ทำสวนผลไม้	42	53.85
ค้าขาย	8	10.26
รวม	78	100.00
รายได้ (บาท/ปี)		
10,000 บาทและต่ำกว่า	3	3.85
10,001-20,000 บาท	11	14.10
20,001-30,000 บาท	15	19.23
30,001-40,000 บาท	36	46.15
40,001-50,000 บาท	9	11.54
มากกว่า 50,000 บาทขึ้นไป	4	5.13
รวม	78	100.00

7. การจัดการป่าชุมชนของสมาชิกนิคมฯ บ้านผึ่งป่าส้ม 8 หมู่ที่ 8 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

จากการศึกษาการจัดการป่าชุมชนของสมาชิกนิคมฯ บ้านผึ่งป่าส้ม 8 หมู่ที่ 8 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล ได้แบ่งป่าและการจัดการป่า ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 30,000 ไร่ ออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน (ภาพประกอบ 4) คือ

1. ป่าสงวนนิคม 20%
2. ป่ากันชน
3. ป่าช้า (กูโบร์)

แต่ในการศึกษาคั้งนี้ทำการศึกษารายละเอียดเฉพาะ 2 ป่า เท่านั้น คือ ป่าสงวนนิคมฯ 20% และป่ากันชน ส่วนป่าช้า (กูโบร์) นั้นไม่ได้ทำการศึกษาเพราะสมาชิกนิคมฯ เข้าไปใช้ประโยชน์น้อยมาก เพียงใช้เป็นที่ฝังศพและมีคณะกรรมการมัสยิดเป็นผู้รับผิดชอบดูแล

1. ป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านผึ่งป่าส้ม 8

เป็นป่าที่นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล สงวนไว้ให้สมาชิกนิคมฯบ้านผึ่งป่าส้ม 8 ได้เข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน ป่าแปลงนี้เป็นพื้นที่ป่าที่ต่อจากพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร มีแนวเขตของหมู่บ้านเป็นที่แบ่งเขตป่าสงวนนิคมฯ 20% ทั้งสองแห่งออกจากกัน เดิมป่าแปลงนี้มีพื้นที่ประมาณ 20,000 ไร่ ปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าประมาณ 4,000 ไร่ เนื่องจากได้ถูกสมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกบุกรุกเข้าไปตัดไม้และทำการเพาะปลูกพืชชนิดต่างๆ เช่น ปลูกยางพารา ปลูกปาล์มน้ำมัน ปลูกไม้ผล จากการใช้พื้นที่ถูกบุกรุกเป็นจำนวนมาก นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านได้จัดประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ. 2531 เพื่อหาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกพื้นที่เพิ่มขึ้นอีก พร้อมกับให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบดูแลรักษาป่า โดยนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ได้จัดฝึกอบรมหลักสูตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คณะกรรมการหมู่บ้าน ในปีเดียวกัน เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านได้เห็นความสำคัญและคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ต่อมาเมื่อเดือนพฤษภาคม 2531 คณะกรรมการหมู่บ้านได้ร่วมกันวาง กฎ ระเบียบ-ข้อบังคับ ในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ขึ้นแล้วจัดประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้าน ร่วมพิจารณาแก้ไข ปรับปรุง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าให้เหมาะสมกับพื้นที่และสามารถนำไปใช้

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เติมน้ำใช้กฎระเบียบข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% เมื่อเดือน มิถุนายน พ.ศ.2531 รายละเอียดของ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านดงป่าส้ม 8กรมประชาสงเคราะห์,2537,28มีดังนี้

1. สมาชิกภายในหมู่บ้าน คนใดจะเข้าไปตัดไม้ในพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% จะต้องได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยผู้ที่มีความต้องการจะตัดไม้ต้องแจ้งความประสงค์ด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านพิจารณาอย่างน้อย 5 วัน คณะกรรมการหมู่บ้านจะกำหนดวันพิจารณา คือวันที่มีการประชุมประจำเดือน ส่วนใหญ่จะเป็นวันที่ 5 ของทุกเดือน ซึ่งการพิจารณาของคณะกรรมการหมู่บ้านจะพิจารณาอนุญาตให้เฉพาะรายที่มีความจำเป็นจริง ๆ เช่น มีฐานะยากจนไม่สามารถหาเงินมาสร้างบ้านได้ ให้ตัดไม้มาทำบ้านได้บางส่วน

2. สมาชิกภายในหมู่บ้านทุกคนจะต้องช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีการลักลอบเข้าไปตัดไม้ ถ้าหากมีการลักลอบเข้าไปตัดไม้ให้แจ้งคณะกรรมการหมู่บ้านทราบทันที เพื่อจะได้ดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้าน

3. สมาชิกภายในหมู่บ้าน สามารถเข้าไปหาของป่าได้ โดยไม่ต้องขออนุญาต คณะกรรมการหมู่บ้าน แต่ต้องห้ามเพื่อเลี้ยงครอบครัว ห้ามไม่ให้ทำเพื่อการค้า ยกเว้นการทำไม้กวาดดอกหญ้า

4. หากสมาชิกภายในหมู่บ้านคนหนึ่งคนใด หรือราษฎรจากภายนอกลักลอบเข้าไปตัดไม้ หากเป็นการกระทำผิดครั้งแรก จะทำการวางสาวตักเดือน หากกระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 จะดำเนินการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่นิคมฯ ดำเนินการตามกฎหมายทันที

ซึ่งกฎ ระเบียบ ข้อบังคับทั้ง 4 ข้อนี้ คณะกรรมการหมู่บ้านได้ทำการประชุมสัมพันธ์แจ้งให้สมาชิกภายในหมู่บ้านรับทราบโดยทั่วกันทางหอกระจายข่าว และแจ้งในที่ประชุมประจำเดือนและมีบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในการประชุมประจำเดือนเมื่อเดือนมิถุนายน 2531 จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านดงป่าส้ม 8 พบว่าร้อยละ 75.64 มีส่วนร่วมในการพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ หลังจากทีคณะกรรมการหมู่บ้านร่างเสร็จแล้ว ร้อยละ 14.10 ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ ทั้งนี้เนื่องจากในวันที่มีการร่วมพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง ไม่

ได้อยู่ในหมู่บ้านออกไปประกอบอาชีพภายนอกหมู่บ้านส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งติดภาระที่ต้องประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว และร้อยละ 10.26 เป็นผู้ร่าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกรรมการหมู่บ้าน (ตาราง 22)

ตาราง 22 การมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% ของสมาชิกนิคมฯ บ้านฝางป่าส้ม 8

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	จำนวน	ร้อยละ
เป็นผู้ร่าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20%	8	10.26
ร่วมพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง	59	75.64
ไม่มีส่วนร่วม	11	14.10
รวม	78	100.00

ในด้านการปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านฝางป่าส้ม 8 ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าร้อยละ 100.00 ช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้เกิดการตัดไม้และบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณป่าสงวนนิคมฯ 20% ที่ติดกับที่ทำกินของกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 92.31 ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% ร้อยละ 71.79 ไม่เข้าไปตัดไม้ในพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% และร้อยละ 15.38 แจ้งคณะกรรมการหมู่บ้าน เมื่อพบผู้ฝ่าฝืน (ตาราง 23) ส่วนใหญ่ผู้ฝ่าฝืนซึ่งเป็นสมาชิกภายในหมู่บ้านจะเข้าไปลักลอบตัดไม้มาสร้างบ้าน ที่กระทำผิดเป็นครั้งแรกตั้งแต่คณะกรรมการหมู่บ้านได้ดูแลรักษาป่าและกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าแปลงนี้ขึ้นมา จำนวน 8 ครั้ง ซึ่งคณะกรรมการได้ทำการกล่าวตักเตือนและได้รับความร่วมมือด้วยดีจากผู้กระทำผิด แต่ก็มีผู้ฝ่าฝืนกระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 จำนวน 4 ราย ที่คณะกรรมการหมู่บ้านแจ้งให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ดำเนินการปรับตาม กฎหมาย เพื่อเป็นแบบอย่างแก่สมาชิกคนอื่น ๆ จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างทราบว่าผู้กระทำผิดซ้ำเป็นครั้งที่ 2 เพราะว่ามีฐานะยากจนต้องการตัดไม้มาสร้างบ้าน

ตาราง 23 การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% ของสมาชิก นิคมฯบ้านฝางป่าส้ม 8

กิจกรรมการปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการตัดไม้และบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน		
นิคมฯ 20% เพิ่มขึ้น	78	100.00
ไม่เข้าไปตัดไม้ในพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20%	56	71.79
ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20%	72	92.31
แจ้งคณะกรรมการหมู่บ้านเมื่อพบเห็นผู้ฝ่าฝืน	12	15.38

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เมื่อพิจารณาถึงการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% ของกลุ่มตัวอย่าง บ้านฝางป่าส้ม 8 โดยสามารถตอบได้หลายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 89.74 เข้าไปหาของป่าจากป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ เช่น เก็บเห็ด หานหน่อไม้ หาสะตอ ร้อยละ 53.85 เก็บดอกหญ้ามาทำไม้กวาด เพื่อให้ภายในครอบครัว บางครอบครัวทำมากก็ขายให้กับเพื่อนบ้านและบางครั้งมีพ่อค้าจากภายนอกหมู่บ้านเข้ามาซื้อไปขายต่อ นับได้ว่าเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกนิคมฯ อีกทางหนึ่ง ภายในหมู่บ้านมีสมาชิกทำไม้กวาดดอกหญ้าขาย จำนวน 26 ครอบครัว มีรายได้เฉลี่ยจากการทำไม้กวาด ประมาณ 10,000-15,000 บาทต่อปี ร้อยละ 46.15 จับสัตว์มาเป็นอาหาร เช่น ปลา กบ ส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์ที่มีขนาดเล็กและร้อยละ 41.03 เข้าไปตัดไม้มาสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ภายในหมู่บ้าน เช่น ใช้ซ่อมศาลาประชาคม ซ่อมมดยัด ในการเข้าไปตัดไม้นี้ต้องได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้านทุกคน ในระยะเวลาที่ผ่านมาผู้ที่ดำเนินการเข้าไปตัดไม้ส่วนใหญ่จะเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านเอง (ตาราง 24)

อย่างไรก็ตามพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีปัญหาและข้อขัดแย้งจากการเข้าไปใช้ประโยชน์ในป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ โดยร้อยละ 56.41 จะมีปัญหาและข้อขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านฝางป่าส้ม 8 ในเรื่องพื้นที่ที่ถูกบุกรุกจากสมาชิกในอดีต สมาชิกส่วนใหญ่ในหมู่บ้านไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากมีการอ้างการครอบครองของสมาชิกภายในหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยได้ทำการขอร้องไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่เพิ่มอีก ส่วนปัญหาที่มีการบุกรุกพื้นที่ในอดีตไม่ได้ดำเนินการแก้ไขแต่อย่างใด เนื่องจากสมาชิกที่บุกรุกได้ทำการเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ เช่น ไม้ผล ป่าสนน้ำมัน บางพื้นที่

สามารถให้ผลผลิตแล้วร้อยละ 34.62 มีปัญหาและข้อขัดแย้งในเรื่องอาณาเขตป่าสงวนนิคมฯ 20% ไม่ชัดเจน ทำให้สมาชิกบางส่วนไม่กล้าเข้าไปใช้ประโยชน์ เช่น การเข้าไปหาของป่า ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการสำรวจรังวัดจัดสรรที่ดินในอดีต ที่ใช้วิธีประมาณและร้อยละ 8.97 ไม่มีปัญหาและข้อขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% แต่อย่างใด (ตาราง 25)

ตาราง 24 การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% ของสมาชิกนิคมฯบ้านฝางป่าส้ม 8

การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20%	จำนวน	ร้อยละ
เก็บตอหนุ่มาทำไม้กวาด	42	53.85
หาของป่า เช่น เก็บเห็ด หาหน่อไม้ หาสะตอ	70	89.74
ตัดไม้มาสร้างบ้าน	18	23.08
จับสัตว์มาเป็นอาหาร เช่น ปลา กบ	36	46.15
ตัดไม้มาใช้สอยภายในครอบครัว	9	11.54
หาสมุนไพร เช่น ใบชี่เหล็ก	29	37.18
ตัดไม้มาสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ภายในหมู่บ้าน	32	41.03

หมายเหตุ :- ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตาราง 25 ปัญหาและข้อขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20%บ้านฝางป่าส้ม 8

ปัญหาและข้อขัดแย้ง	จำนวน	ร้อยละ
พื้นที่ที่ถูกบุกรุกจากสมาชิกในอดีต สมาชิกส่วนใหญ่ไม่สามารถ		
เข้าไปใช้ประโยชน์ได้เนื่องจากมีการอ้างการครอบครอง	44	56.41
อาณาเขตป่าสงวนนิคมฯ 20% ไม่ชัดเจน	27	34.62
ไม่มีปัญหาและข้อขัดแย้ง	7	8.97
รวม	78	100.00

เมื่อให้แสดงความความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20%บ้านฝางป่าส้ม 8 ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าร้อยละ 96.15 ไม่มีปัญหายุ่งยากในการเข้าไปใช้ประโยชน์ โดยให้เหตุผลว่า สมาชิกส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเข้าไปหาของป่าและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ขอบังคับในการรักษาป่าแปลงนี้เป็นอย่างดี และร้อยละ 3.85

เห็นว่ามีขั้นตอนยุ่งยาก ไม่สะดวกในการเข้าไปตัดไม้มาสร้างบ้านหรือใช้สอย เพราะต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้านก่อนทุกครั้ง ซึ่งต่างกับในอดีตสามารถเข้าไปตัดไม้ในพื้นที่ป่าสงวนนี้ค.ม.ฯ 20% แปลงนี้ได้เลย (ตาราง 26) อย่างไรก็ตามเมื่อให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน พบว่า ร้อยละ 100.00 เห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีความเข้มแข็งดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนี้ค.ม.ฯ 20% ร้อยละ 89.74 เห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีการประชุมทุกเดือนและจัดประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้าน โดยแจ้งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้สมาชิกทราบอยู่เสมอ และร้อยละ 88.46 เห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้านปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งทำให้สมาชิกภายในหมู่บ้านถือเป็นแบบอย่างและปฏิบัติตาม (ตาราง 27)

ตารางที่ 26 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนี้ค.ม.ฯ 20% บ้านดงป่าส้ม 8

ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์	จำนวน	ร้อยละ
มีขั้นตอนยุ่งยากในการเข้าไปใช้ประโยชน์	3	3.85
ไม่มีปัญหายุ่งยากในการเข้าไปใช้ประโยชน์	75	96.15
รวม	78	100.00

ตาราง 27 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้านดงป่าส้ม 8

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้านดงป่าส้ม 8	จำนวน	ร้อยละ
มีการประชุมของคณะกรรมการฯ ทุกเดือน	70	89.74
คณะกรรมการฯ ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนี้ค.ม.ฯ 20%	78	100.00
คณะกรรมการฯ ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สมาชิกภายในหมู่บ้าน	69	88.46

หมายเหตุ - ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดการป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านฝางป่าส้ม 8 ของคณะกรรมการหมู่บ้าน พบว่า ร้อยละ 97.44 เห็นว่าการจัดการของคณะกรรมการหมู่บ้านชุดนี้ดีอยู่แล้ว สามารถรักษาผลประโยชน์ของหมู่บ้านไว้ได้ กล่าวคือ ไม่มีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้เพิ่มขึ้นอีก และร้อยละ 2.56 เห็นว่ามีการจัดการไม่ดีในเรื่องของ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ซึ่งไม่สะดวกในการเข้าไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าไปตัดไม้มาสร้างบ้าน ต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการก่อนทุกครั้ง (ตาราง 28)

สำหรับความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านฝางป่าส้ม 8 พบว่า ร้อยละ 94.87 คาดหวังว่าจะร่วมกันดูแลรักษาป่าแปลงนี้ไว้จนชั่วลูกชั่วหลาน โดยจะมีการปลูกไม้ใช้สอยเองภายในครัวเรือนและเพิ่มรายได้ตนเองจากการปลูกไม้ผลให้มากขึ้น ร้อยละ 92.31 คาดหวังว่าทางราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล จะเข้าไปแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินและค่าเช่าที่ดินของสมาชิกภายในหมู่บ้าน โดยเฉพาะการกำหนดแนวเขตป่าชุมชนให้ชัดเจน และร้อยละ 83.38 คาดหวังว่าจะเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าแห่งนี้ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น ซึ่งจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ป่าบริเวณที่ถูกบุกรุกฟื้นตัวคืนสภาพเร็วขึ้น เพราะสมาชิกไม่เข้าไปบุกรุกหรือตัดไม้ในพื้นที่อีก (ตาราง 29)

ตาราง 28 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดการป่าสงวนนิคมฯ 20% ของ
คณะกรรมการหมู่บ้านฝางป่าส้ม 8

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการป่าสงวนนิคมฯ 20%	จำนวน	ร้อยละ
บ้านฝางป่าส้ม 8		
เห็นว่าการจัดการป่าแห่งนี้ดีอยู่แล้ว	78	97.44
เห็นว่าไม่ดีควรมีการปรับปรุงการจัดการ	2	2.56
รวม	78	100.00

ตาราง 29 ความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านฝางป่าลัม 8

ความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการ ป่าสงวนนิคม 20%	จำนวน	ร้อยละ
คาดหวังว่าทางราชการจะเข้ามาแก้ไขปัญหาผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวน ที่มีมาแต่ในอดีต	72	92.31
คาดหวังว่าจะร่วมกันดูแลรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ ไว้ชั่วลูกชั่วหลาน	74	94.87
คาดหวังว่าจะใช้ประโยชน์จากป่าแห่งนี้ในสิ่งที่ จำเป็นจริงๆ เท่านั้น	65	83.33

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เมื่อให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขเรื่องการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านฝางป่าลัม 8 ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าร้อยละ 78.21 เห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุงกำหนดอาณาเขตของป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้เสียใหม่ให้ชัดเจน เพราะมีพื้นที่ของป่าบางส่วนที่ถูกสมาชิกบุกรุกเข้าไปปลูกป่าลัมน้ำมัน ไม้ผด มาเป็นเวลานาน ซึ่งพื้นที่สมาชิกปลูกสามารถให้ผลผลิตกับครอบครัวของสมาชิกได้แล้ว ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ที่ติดกับที่ทำกินของสมาชิก ร้อยละ 17.95 อยากให้ทางราชการเข้ามาแก้ไขปัญหากการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้อย่างจริงจังเพื่อให้สมาชิกส่วนใหญ่เข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน และร้อยละ 3.84 เห็นควรดำเนินการตามกฎหมายกับผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ เพื่อจะได้เป็นแบบอย่างแก่สมาชิกคนอื่นจะได้เกรงกลัวไม่กล้าเข้าไปบุกรุกพื้นที่อีกต่อไป (ตาราง 30)

ตาราง 30 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขเรื่องการใช้ประโยชน์จาก
ป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านผึ่งป่าดิม 8

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขเรื่องการใช้ประโยชน์จาก ป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านผึ่งป่าดิม 8	จำนวน	ร้อยละ
ควรให้ทางราชการเข้ามาแก้ไขปัญหาคารบูกูกพื้นที่เพื่อให้ สมาชิกส่วนใหญ่ได้ใช้ประโยชน์	14	17.95
ควรกำหนดอาณาเขตของป่าสงวนนิคมฯ เสียใหม่ ให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย	61	78.21
ดำเนินการตามกฎหมายกับผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้	3	3.84
รวม	78	100.00

ผลจากการที่สมาชิกภายในหมู่บ้าน ได้ร่วมกันจัดการป่าโดยร่วมกันกำหนด กฎ
ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่า ทำให้สมาชิกภายในหมู่บ้านมีการลักลอบเข้าไปตัดไม้หรือบุกรุก
พื้นที่น้อยลง

สำหรับการปลูก การบำรุงรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้มัน สมาชิกไม่ได้
ดำเนินการเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนแต่อย่างใด เพียงแต่มีการกำหนดเขตพื้นที่ป่าไม่ให้มีการบุกรุก
เพิ่มขึ้นอีก และปล่อยให้ป่าฟื้นคืนสภาพเองตามธรรมชาติ

2 ป่ากันชน บ้านฝางป่าส้ม 8

ป่ากันชนบ้านฝางป่าส้ม 8 เป็นป่าคงเดิมมีความอุดมสมบูรณ์มากป่าหนึ่งของอำเภอควนกาหลง มีพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ ขึ้นหนาแน่น เป็นพื้นที่รอยต่อระหว่างพื้นที่ทำกินของสมาชิกภายในหมู่บ้าน กับป่าสงวนแห่งชาติเขาบรรทัดมีพื้นที่ประมาณ 10,000 ไร่ เมื่อปี พ.ศ. 2532 คณะกรรมการหมู่บ้านโดยผู้ใหญ่บ้าน (นายเหล็บ บิลยาแม) ได้ติดต่อประสานงานกับหน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัดให้เข้าไปตั้งสำนักงานย่อยภายในหมู่บ้าน หมู่ที่ 8 บ้านฝางป่าส้ม 8 เนื่องจากในช่วงระยะเวลาดังกล่าวได้มีสมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกหมู่บ้านเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเป็นจำนวนมากมีการเข้าไปปลูกพืชชนิดต่าง ๆ เช่น ป่าส้ม น้ำมัน ยางพารา มีการจัดตั้งขึ้นเป็นกลุ่มหมู่บ้าน มีจำนวน 58 ครอบครัวยุคนี้เรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านแค้มขี้พริ้วและบ้านล้านแดง (ภาพประกอบ 4) หน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด จึงได้จัดส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาสำรวจพื้นที่และได้ตั้งหน่วยพิทักษ์ป่าขึ้นที่บ้านฝางป่าส้ม 8 ในปี พ.ศ. 2533 หลังจากนั้นได้ออกสำรวจพื้นที่ป่าร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง เพื่อกำหนดพื้นที่ให้ราษฎรใช้ประโยชน์ได้ กล่าวคือพื้นที่บริเวณใดที่ราษฎรบุกรุกอยู่ก่อนแล้ว สามารถทำประโยชน์ในที่ดินได้แต่ไม่ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินและไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่เพิ่มขึ้นอีก พร้อมทั้งได้ประชุมชี้แจงให้ชาวบ้านได้ทราบ โดยให้ช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าต่อไปอีก

ในการดำเนินงานของหน่วยพิทักษ์ป่า มีปัญหาและข้อขัดแย้งกับประชาชนในพื้นที่หลายประการด้วยกัน ได้แก่ การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ที่ถูกบุกรุก กล่าวคือมีสมาชิกภายในหมู่บ้านบางส่วนไม่เห็นด้วยที่จะให้ผู้บุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ที่ถูกบุกรุก แต่ก็สามารถตกลงกันได้ โดยผู้บุกรุกสามารถทำประโยชน์ได้แต่ไม่ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินและต้องดูแลไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่มขึ้นอีก

ต่อมาเมื่อเดือนมกราคม 2538 หน่วยพิทักษ์ป่าบ้านฝางป่าส้ม 8 ได้ประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้าน โดยเชิญหน่วยงานราชการในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น อำเภอควนกาหลง ป่าไม้ อำเภอควนกาหลง นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล เจ้าหน้าที่ตำรวจอำเภอควนกาหลง เข้าร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการลักลอบเข้าไปตัดไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ โดยที่ประชุมได้มีมติร่วมกันว่าควรมีคณะกรรมการรักษาป่า จำนวน 1 ชุด เป็นสมาชิกภายในหมู่บ้าน ทั้งหมด มีหน้าที่ดูแลรักษาป่าสงวนแห่งชาติ ไม่ให้ถูกบุกรุก กำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่า โดยให้สมาชิกภายในหมู่บ้านทำการเลือกกันเอง ซึ่งสมาชิกภายในหมู่บ้านได้ทำการเลือกคณะกรรมการรักษาป่าในวันเดียวกันนั่นเอง มีจำนวน 10 คน เรียกคณะกรรมการชุดนี้ว่า คณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชน ประกอบด้วย

1. นายตลทะเลาะ	บิลหมัด	ประธานกรรมการ
2. นายสอาด	สอหา	รองประธานกรรมการ
3. นายเส้น	ขุนสมาน	กรรมการ
4. นายสงวน	เดชะพันธ์	กรรมการ
5. นายอึบ	บิลหมัด	กรรมการ
6. นายสนิท	อุสมัน	กรรมการ
7. นายชาชาติ	เกษว	กรรมการ
8. นายสมชาย	เทพขวัญ	กรรมการ
9. นายสุหมัด	อินหนัน	กรรมการ
10. นายเลาะเสะ	จันทร์กูร	กรรมการ

กรรมการชุดนี้มีวาระ 4 ปี ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สมาชิกภายในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ ทำงานเสียสละเพื่อส่วนรวมมาตลอด คณะกรรมการหมู่บ้านปากันชนทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทน มีการประชุมของคณะกรรมการทุกเดือน เพื่อพิจารณาผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการป่า ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ แล้วนำมาเป็นวาระการประชุมร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน

ในการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน จะดำเนินการประชุมเป็นประจำทุกเดือน เรื่องที่ประชุมส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของสมาชิกภายในหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านปากันชน จะประสานงานกับคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อนำผลการประชุมของกลุ่มฯ เสนอคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อนำเข้ามาเป็นวาระการประชุมร่วมกัน เพราะสมาชิกภายในหมู่บ้านทุกครอบครัวมีส่วนร่วมในการจัดการป่ากันชนร่วมกันอยู่แล้ว

ต่อมาเดือนมกราคม 2538 คณะกรรมการหมู่บ้านปากันชน บ้านผึ่งป่าส้ม 8 ได้ร่วมกันร่าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าขึ้น แล้วจัดประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้าน เพื่อร่วมกันพิจารณาแก้ไข ปรับปรุง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับอีกครั้ง แล้วมีมติร่วมกันกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่ากันชน บ้านผึ่งป่าส้ม 8 ขึ้น เริ่มใช้ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2538 มีรายละเอียด(กรมประชาสงเคราะห์,2536:30)ดังต่อไปนี้

1. ห้ามตัดไม้และบุกรุกทำลายป่าในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ทางราชการกำหนด
2. ห้ามล่าสัตว์ป่าทุกชนิดในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและห้ามล่าสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองตามที่กฎหมายกำหนด
3. ห้ามทำไม้แปรรูป ทำไม้ฝืนหรือทำไม้อื่น ๆ

- 4 ห้ามสร้างบ้านด้วยไม้แปรรูปเกิน 30% คือให้สร้างบ้านด้วยไม้ 30% ให้ใช้วัสดุอื่น 70% ของบ้านที่สร้าง
- 5 ห้ามทำไม้สร้างบ้านเกิน จำนวน 2 หลังต่อราย ภายในเวลาหนึ่งเดือน
- 6 การทำไม้สร้างบ้าน ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการหมู่บ้านปากันชน บ้านผึ่งป่าส้ม 8 กำหนด โดยคำนึงถึงประโยชน์ในการป้องกันการทำลายป่าเป็นหลักก่อนทุกครั้ง ทุกราย

7. หากผู้หนึ่งผู้ใดไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับนี้หรือปฏิบัติผิดเงื่อนไขข้อหนึ่งข้อใด คณะกรรมการหมู่บ้านปากันชนจะประสานงานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบในพื้นที่ดำเนินการตามกฎหมายอย่างเด็ดขาด

นอกจากนี้สมาชิกภายในหมู่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านปากันชนได้ร่วมกันกำหนดเงื่อนไขการทำไม้สร้างบ้านไว้ดังนี้

1. ผู้สร้างบ้านต้องแจ้ง เวลา จำนวน สถานที่ตัดไม้สร้างบ้านให้ชัดเจนต่อ คณะกรรมการหมู่บ้านปากันชน บ้านผึ่งป่าส้ม 8
2. ผู้สร้างบ้านต้องพร้อมที่จะให้ความสะดวกในการนำคณะกรรมการไปตรวจสอบสถานที่ตามที่ทางกรรมการผู้หนึ่งผู้ใดต้องการ (ความสะดวกต้องไม่เป็นทรัพย์สินเงินทองและอื่นๆ ที่ทำให้ผู้สร้างบ้านเดือดร้อน)
3. ผู้สร้างบ้านต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้านปากันชนเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนคณะกรรมการทั้งหมดก่อน โดยประธานและรองประธานเป็นหลัก
4. ผู้สร้างบ้านต้องปฏิบัติตามความเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้านปากันชนส่วนใหญ่ แต่ต้องไม่ผิดเงื่อนไขและต้องเป็นไปตามกฎ ข้อห้ามของหมู่บ้าน
5. หากผู้สร้างบ้านผู้หนึ่งผู้ใดปฏิบัติผิดเงื่อนไขนี้ และขัดต่อความเห็นชอบของคณะกรรมการหมู่บ้านปากันชนส่วนใหญ่ ถือว่าผู้สร้างบ้านผู้นั้นผิดต่อกฎ ข้อห้ามของหมู่บ้านปากันชน บ้านผึ่งป่าส้ม 8

ซึ่ง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาปากันชนของบ้านผึ่งป่าส้ม 8 นั้น คณะกรรมการหมู่บ้านปากันชน ได้ทำการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวของหมู่บ้านให้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้ทราบ

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาปากันชนบ้านผึ่งป่าส้ม 8 พบว่า ร้อยละ 74.36 มีส่วนร่วมในการร่วมพิจารณาแก้ไข ปรับปรุง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าแห่งนี้ ร้อยละ 14.10 ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาปากันชนบ้านผึ่งป่าส้ม 8 โดยให้เหตุผลว่าติดธุระ

ส่วนตัว ต้องประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงครอบครัว ออกไปประกอบอาชีพภายนอกหมู่บ้าน และร้อยละ 11.54 มีส่วนร่วมโดยการเป็นผู้ร่าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าแห่งนี้ กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้จะเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านปากันชน (ตาราง 31)

ตาราง 31 การมีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่ากันชนของกลุ่มตัวอย่างบ้านสังป่าส้ม 8

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	จำนวน	ร้อยละ
เป็นผู้ร่าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ	9	11.54
ร่วมพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง	58	74.36
ไม่มีส่วนร่วม	11	14.10
รวม	78	100.00

เมื่อศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่ากันชน บ้านสังป่าส้ม 8 ของประชากรตัวอย่าง พบว่า ร้อยละ 100.00 ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่ากันชน โดยช่วยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการตัดไม้และบุกรุกพื้นที่ป่ากันชนเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณพื้นที่ที่ติดกับที่ทำกินของกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 73.08 ไม่เข้าไปตัดไม้และล่าสัตว์ป่าคุ้มครองตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้าน ร้อยละ 17.95 แจ้งคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนให้ทราบเมื่อพบผู้ฝ่าฝืน และร้อยละ 11.54 ร่วมพิจารณากับคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนในการอนุญาตให้ตัดไม้มาสร้างบ้านของสมาชิก (ตาราง 32)

ตาราง 32 การปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่ากันชน บ้านสังป่าส้ม 8 ของกลุ่มตัวอย่าง

การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่ากันชน	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยสอดส่องดูแลไม่ให้มีการตัดไม้และบุกรุกพื้นที่ป่ากันชนเพิ่มขึ้น	78	100.00
แจ้งคณะกรรมการหมู่บ้านเมื่อพบเห็นผู้ฝ่าฝืน	14	17.95
ไม่เข้าไปตัดไม้และล่าสัตว์ป่าคุ้มครองตามที่กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้านกำหนด	57	73.08
ร่วมพิจารณาอนุญาตในการตัดไม้มาสร้างบ้านของสมาชิกภายในหมู่บ้าน	9	11.54

หมายเหตุ - ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

นอกจากนี้ในพื้นที่ป่ากันชน บ้านฝางป่าส้ม 8 มีน้ำตกธรรมชาติที่สวยงามมาก 2 แห่งด้วยกัน คือ น้ำตกทรายขาว รอบบริเวณน้ำตกแห่งนี้เป็นป่าดงดิบ มีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น มีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก ไม่มีถนนเข้าไปยังน้ำตก ต้องเดินด้วยเท้า คณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนจะอนุรักษ์ไว้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยได้จัดทำแผนขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากจังหวัดสตูล ในปี พ.ศ.2540 น้ำตกนี้ชาวบ้านได้สร้างเขื่อนกั้นน้ำเพื่อทำประปาหมู่บ้าน สมาชิกได้ใช้ประโยชน์จำนวน 218 ครอบครัว ประปาหมู่บ้านนี้เริ่มดำเนินการก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ.2533 ใช้งบประมาณสนับสนุนจากกรมชลประทาน 5 ล้านบาท สมาชิกภายในหมู่บ้านได้ร่วมกันสมทบแรงงาน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการก่อสร้างประปาหมู่บ้านแห่งนี้รวมเป็นเงินประมาณ 500,000 บาท น้ำตกอีกแห่งคือ น้ำตกดาวกระจาย เป็นน้ำตกธรรมชาติที่มีความสวยงามเช่นเดียวกัน รอบบริเวณน้ำตกเป็นป่าดงดิบ ยังไม่มีถนนเข้าไปยังน้ำตกเช่นเดียวกัน สมาชิกภายในหมู่บ้านมีแผนจะอนุรักษ์ไว้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของหมู่บ้านต่อไป

เมื่อพิจารณาถึงการให้ประโยชน์จากป่ากันชนบ้านฝางป่าส้ม 8 ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าร้อยละ 100.00 ใช้น้ำประปาจากน้ำตกทรายขาว ซึ่งอยู่ในพื้นที่ป่ากันชนแห่งนี้ ชาวบ้านจะนำน้ำมาใช้อุปโภคบริโภค และใช้น้ำรดต้นไม้ในฤดูแล้ง ร้อยละ 94.87 เข้าไปหาของป่า เช่น เก็บเห็ด หวานอ่อนไม้ เพื่อนำมาเลี้ยงครอบครัว ร้อยละ 67.95 เก็บดอกหญ้ามาทำไม้กวาด บางครอบครัวก็ทำมากก็นำไปขายเพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง และร้อยละ 52.56 ตัดไม้มาสร้างบ้าน ซึ่งต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชน โดยไม้ที่นำมาสร้างบ้านเป็นไม้แปรรูปไม่เกิน 30% ที่เหลือให้ใช้วัสดุอื่น 70% (ตาราง 33) อย่างไรก็ตามพบจากกลุ่มตัวอย่างมีปัญหาและข้อขัดแย้งจากการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่ากันชนบ้านฝางป่าส้ม 8 โดยร้อยละ 65.39 มีปัญหาและข้อขัดแย้งในเรื่องอาณาเขตของป่ากันชนไม่ชัดเจน ทำให้ในบางพื้นที่สมาชิกภายในหมู่บ้านไม่กล้าเข้าไปใช้ประโยชน์ เพราะมีสมาชิกบางครอบครัวอ้างการครอบครอง ร้อยละ 24.35 ไม่มีปัญหาและข้อขัดแย้ง และร้อยละ 10.26 มีปัญหาและข้อขัดแย้งในการอ้างการครอบครองพื้นที่ของสมาชิกภายในหมู่บ้านโดยพลการ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ที่ติดกับที่ทำกินของสมาชิก

(ตาราง 34)

ตาราง 33 การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่ากันชนบ้านฝั่งป่าลุ่ม 8 ของกลุ่มตัวอย่างในด้านต่าง ๆ

การเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่ากันชนด้านต่าง ๆ	จำนวน	ร้อยละ
หาของป่า เช่น เก็บเห็ด หาหน่อไม้	74	94.89
หาสมุนไพร	18	23.08
ตัดไม้มาสร้างบ้าน	41	52.56
จับสัตว์ในหนองน้ำมาเป็นอาหาร เช่น ปลา	39	50.00
เก็บดอกหญ้ามาทำไม้กวาด	53	67.96
ตัดไม้มาทำสิ่งสาธารณประโยชน์ภายในหมู่บ้าน	28	35.90
ใช้น้ำประปาจากป่ากันชน	78	100.00

หมายเหตุ - ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตาราง 34 ปัญหาและข้อขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์จากป่ากันชนบ้านฝั่งป่าลุ่ม 8

ปัญหาและข้อขัดแย้ง	จำนวน	ร้อยละ
การอ้างการครอบครองในพื้นที่ป่ากันชนโดยพลการ	8	10.26
อาณาเขตของป่ากันชนไม่ชัดเจน	51	65.39
ไม่มีปัญหาและข้อขัดแย้ง	19	24.35
รวม	78	100.00

แต่เมื่อให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่ากันชนบ้านฝั่งป่าลุ่ม 8 พบว่า ร้อยละ 79.49 ไม่มีปัญหายุ่งยากในขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์ และร้อยละ 20.51 มีปัญหายุ่งยากในขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์ เพราะต้องขออนุญาตบางขั้นตอนก่อนเข้าไปใช้ประโยชน์ เช่น การตัดไม้มาสร้างบ้าน บางครั้งต้องใช้เวลาในการพิจารณา ทำให้เกิดความไม่สะดวกและคลั่งงัดในการทำงาน (ตาราง 35) อย่างไรก็ตามเมื่อให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชน พบว่า ร้อยละ 98.72 เห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชน มีความเข้มแข็งดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของสมาชิกภายในหมู่บ้าน ทำให้สมาชิกภายในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือและถือเป็นแบบอย่างของหมู่บ้าน ร้อยละ 87.18 เห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่ากันชนของหมู่บ้าน ไม่มีการค้าขายเข้าข้างผู้หนึ่งผู้ใด และร้อยละ 83.33 เห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนมีการประชุมร่วมกันทั้งคณะกรรมการและสมาชิกภายใน

หมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน ในการประชุมแต่ละครั้งจะมีสมาชิกขาดประชุมน้อยมาก ถ้าหากครอบครัวใดไม่เข้าร่วมประชุมจะทำการแจ้งให้คณะกรรมการทราบ (ตาราง 36)

ตาราง 35 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่ากันชน บ้านฝั่งป่าส้ม 8

ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์	จำนวน	ร้อยละ
มีขั้นตอนยุ่งยากในการเข้าไปใช้ประโยชน์	16	20.51
ไม่มีปัญหายุ่งยากในการเข้าไปใช้ประโยชน์	62	79.49
รวม	78	100.00

ตาราง 36 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน ป่ากันชน บ้านฝั่งป่าส้ม 8

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน ป่ากันชน	จำนวน	ร้อยละ
มีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน	65	83.33
ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของสมาชิกภายในหมู่บ้าน	77	98.72
ปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่ากันชน อย่างเคร่งครัด	68	87.18

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับกการจัดการป่ากันชน บ้านฝั่งป่าส้ม 8 ของคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชน พบว่า ร้อยละ 85.90 เห็นว่าจัดการของคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนนั้นดีอยู่แล้ว เพราะสามารถป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ป่ากันชนเพิ่มขึ้น และร้อยละ 14.10 เห็นว่าไม่ดี เพราะในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยเฉพาะการตัดไม้มาสร้างบ้านได้รับความไม่สะดวก ต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการก่อนทุกครั้ง (ตาราง 37)

ส่วนรับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการป่ากันชน บ้านฝั่งป่าส้ม 8 พบว่า ร้อยละ 100.00 คาดหวังว่าจะช่วยกันอนุรักษ์ป่าแห่งนี้เป็นป่าต้นน้ำอีกแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์จากน้ำตกลมาทำน้ำประปาใช้ภายในหมู่บ้าน ร้อยละ 88.44 คาดหวังว่าทางราชการจะให้การสนับสนุนงบประมาณแก่หมู่บ้านในการจัดทำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของ

หมู่บ้าน ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยรักษาป่าไว้ได้ และร้อยละ 76.92 คาดหวังว่าทางราชการจะเข้าไปแก้ไขปัญหาในเรื่องอาณาเขตของป่ากันชนไม่ชัดเจน โดยทำการกำหนดอาณาเขตของป่ากันชนเสียใหม่ (ตาราง 38)

ตาราง 37 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดการป่ากันชนของคณะกรรมการหมู่บ้าน ป่ากันชน บ้านฝางป่าส้ม 8

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการป่ากันชน บ้านฝางป่าส้ม 8	จำนวน	ร้อยละ
เห็นว่าจัดการป่าแห่งนี้ดีอยู่แล้ว	67	85.90
เห็นว่าไม่ดี ควรมีการปรับปรุงการจัดการ	11	14.10
รวม	78	100.00

ตาราง 38 ความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างในการจัดการป่ากันชน บ้านฝางป่าส้ม 8

ความคาดหวังในการจัดการป่ากันชน บ้านฝางป่าส้ม 8	จำนวน	ร้อยละ
คาดหวังว่าทางราชการจะสนับสนุนงบประมาณในการจัดการป่าแห่งนี้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว	69	88.44
คาดหวังว่าจะอนุรักษ์ป่าแห่งนี้เป็นป่าต้นน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำน้ำจากน้ำตกมาทำประปาหมู่บ้าน	78	100.00
คาดหวังว่าทางราชการจะเข้าไปแก้ไขปัญหาในเรื่องอาณาเขตป่าให้ชัดเจนขึ้น	60	76.92

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

เมื่อให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขเรื่องการใช้ประโยชน์จากป่ากันชน บ้านฝางป่าส้ม 8 ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ร้อยละ 83.85 เห็นว่าทางราชการควรมอบอำนาจการจัดการป่ากันชนให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนโดยมีการออกกฎหมายป่าชุมชนรองรับ เพราะในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายป่าชุมชนรองรับเกี่ยวกับสิทธิการจัดการป่าชุมชนขององค์กรประชาชน ร้อยละ 23.08 เห็นว่าควรกำหนดอาณาเขตป่ากันชนเสียใหม่ให้ชัดเจน โดยให้ประชาชนภายในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดอาณาเขตด้วย ร้อยละ 15.38 ไม่เสนอความคิดเห็น และร้อยละ 7.69 เห็นว่าควรดำเนินการแก้ไข กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่ากันชนเสียใหม่ โดยให้เหตุผลว่าไม่ได้รับความสะดวกในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า เพราะในการเข้าไปใช้ ประโยชน์จากป่า เช่นการตัดไม้มาสร้างบ้านต้องขออนุญาตก่อนทุกครั้ง(ตาราง 39)

ตาราง 39 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุง แก๊สเชื้อเพลิงที่ใช้ประโยชน์จากป่ากันชน
บ้านผึ่งป่าลัม ๘

ความคิดเห็นที่ควรแก้ไข ปรับปรุงในการใช้ประโยชน์จากป่ากันชน	จำนวน	ร้อยละ
ให้ดำเนินการแก้ไข กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษา		
ป่าเสียใหม่	6	7.69
มอบหมายอำนาจการจัดการป่าให้กับคณะกรรมการ		
หมู่บ้านป่ากันชนดำเนินการและมีกฎหมายรองรับ	42	53.85
กำหนดอาณาเขตป่ากันชนเสียใหม่ให้ชัดเจน	18	23.08
ไม่เสนอความคิดเห็น	12	15.38
รวม	78	100.00

สำหรับการปลูก การบำรุงรักษาป่ากันชนนั้น เนื่องจากสภาพป่าโดยทั่วไปยังมีความอุดมสมบูรณ์ จึงยังไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด แต่ในปีงบประมาณ 2539 หน่วยพิทักษ์ป่า ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนและสมาชิกภายในหมู่บ้าน ร่วมกันเพาะพันธุ์กล้าไม้ ได้แก่ สะเดาช้าง กระถินเทพา สะตอ เหยียง ประดู่ ฯลฯ เพื่อใช้ปลูกบริเวณสองข้างถนนภายในหมู่บ้าน และปลูกในพื้นที่ป่ากันชนที่ถูกบุกรุกจนมีสภาพเสื่อมโทรม เดี่ยวกล้าไม้ได้ประมาณ 300,000 ต้น

จากการสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความสำคัญของป่าชุมชนบ้านผึ่งป่าลัม 8 ทั้ง 2 แห่งนี้ คือ ป่าสงวนนิคมฯ 20% และป่ากันชน พบว่าสมาชิกภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่เห็นว่าป่าทั้ง 2 แห่งนี้มีความสำคัญต่อสมาชิกภายในหมู่บ้านมาก ร้อยละ 57.69 เห็นว่าเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของหมู่บ้าน ถ้าขาดป่าแห่งนี้จะทำให้สมาชิกภายในหมู่บ้านจะต้องซื้อผัก เหยียง สะตอ หน่อไม้จากที่อื่น ซึ่งในปัจจุบันสามารถหาได้ในป่าเหล่านี้ ร้อยละ 26.92 เห็นว่าป่าเหล่านี้มีความสำคัญในเรื่องการเป็นป่าแหล่งน้ำที่สำคัญของหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่ากันชนมีน้ำตกหลายแห่งนำน้ำมาใช้อุปโภค บริโภคภายในครอบครัว ร้อยละ 15.39 เห็นว่ามีความสำคัญในการเป็นแหล่งไม้ใช้สอยของหมู่บ้าน มีการนำไม้ขนาดเล็กมาใช้สอยภายในครอบครัว เป็นต้น

ตาราง 40 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความสำคัญของป่าชุมชนบ้านฝางป่าส้ม 8

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความสำคัญของ ป่าชุมชนบ้านฝางป่าส้ม 8	จำนวน	ร้อยละ
เป็นแหล่งอาหาร	44	57.69
เป็นแหล่งน้ำ	21	26.92
เป็นแหล่งไม้ใช้สอย	12	15.39
รวม	78	100.00

จากการสังเกตและสอบถามกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัญหาเรื่องนายทุน พบว่าไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนายทุนเข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชนของทั้ง 2 หมู่บ้านแต่อย่างใด

8. การอภิปรายผล

1. การจัดการประชุมชนของสมาชิกนิคมฯ บ้านเขาไคร หมู่ที่ 6 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

1.1 ป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร เป็นป่าที่เกิดจากกว๊านที่นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล สงวนไว้ให้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน อันสืบเนื่องมาจากมติที่ประชุมคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ครั้งที่ 1,2499 เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2499 ที่กำหนดให้ราษฎรมิได้ใช้และรักษาความชุ่มชื้นของดิน กรมป่าไม้และกรมที่ดินจึงได้ร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์และรายละเอียดในการกันเขตภายในบริเวณที่ดินผืนใหญ่ที่จัดให้ประชาชนตามโครงการของคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติให้มีการกันเขตป่าไม้ไว้เป็นสมบัติส่วนกลาง ประมาณร้อยละ 20 ของเนื้อที่ดินผืนใหญ่ ซึ่งแนวทางการกันที่ดินนี้ได้ถือเป็นหลักสำหรับการจัดที่ดินของกรมป่าไม้และหน่วยงานราชการต่าง ๆ (โกมล แพรกทอง และคำรณ สังข์สวน, 2535 : 37) ในระยะเริ่มแรกของป่าสงวนนิคมฯ 20% แห่งนี้ มีเจ้าหน้าที่นิคมฯ เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ได้มอบหมายให้สมาชิกภายในหมู่บ้าน เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบแทน ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่นิคมฯ ดูแลพื้นที่ป่าไม่ทั่วถึง มีสมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกเข้าไปบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าเป็นจำนวนมาก เพื่อให้การดูแลรักษาป่าแปลงนี้เป็นไปด้วยดี นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ร่วมกับสมาชิกนิคมฯ บ้านเขาไคร จึงได้จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้น มีหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าและกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่า มีการเลือกตั้งคณะกรรมการขึ้นมา 1 ชุด จำนวน 11 คน โดยพิจารณาคัดเลือกสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถ มีความเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม เข้าใจ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องป่าชุมชน ในการเลือกตั้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ได้จัดให้มีการประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้าน โดยให้สมาชิกที่เข้าร่วมประชุมยกมือให้คะแนนผู้ที่ถูกเสนอชื่อ ให้ผู้ที่มีคะแนนจากการยกมือมากที่สุดเป็นประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และกรรมการต่างๆ ตามลำดับ

การที่สมาชิกภายในหมู่บ้านได้มีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาดูแลรับผิดชอบป่าและมีการเลือกตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดำเนินงาน โดยนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ให้คำปรึกษาแนะนำนั้นเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกภายในหมู่บ้านมีการจัดการป่าด้วยตนเอง รู้จักการใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้งคณะกรรมการกลุ่มฯ ตามระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นการกระจายอำนาจตามระบอบประชาธิปไตยอีกทางหนึ่ง

ผลจากการที่มีองค์กรประชาชนเข้าไปรับผิดชอบดูแลป่าแปลงนี้มัน ทำให้พื้นที่ป่าไม่ถูกบุกรุกเพิ่มและป่าที่ถูกทำลายไปมีแนวโน้มจะฟื้นคืนสภาพเร็วขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อก่อนที่ยังไม่มีคณะกรรมการฯ ดูแลรับผิดชอบ

การกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาโคกร มีคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ร่าง กฎระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่า แล้วจัดประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้านเพื่อร่วมพิจารณาแก้ไขปรับปรุงแล้วลงมติเห็นชอบ การที่ให้สมาชิกภายในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะจะทำให้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกิดการรับรู้ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนรับผิดชอบในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่สร้างขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากการที่มีสมาชิกในหมู่บ้านส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่า อีกทั้งได้ให้ความช่วยเหลือคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการสอดส่องดูแลไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้เพิ่มขึ้น สภาพป่าที่เดิมเคยถูกทำลายในปัจจุบันจึงมีแนวโน้มที่จะสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการดูแลรักษาป่าของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการจัดการให้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์หลักของป่าชุมชน เพราะการจัดการป่าชุมชนโดยให้ประชาชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าจะทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์ร่วมกันทำให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับส่วนที่ต้องแก้ไขปรับปรุงในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าแห่งนี้คือการกำหนดอาณาเขตพื้นที่ป่าให้ชัดเจนเสียใหม่ ซึ่งสามารถจัดการโดยชุมชนภายใต้ความร่วมมือของรัฐ จะทำให้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้รู้แนวเขตที่ชัดเจน ไม่มีการบุกรุกพื้นที่ป่าอีกต่อไป

ส่วนการปลูก การบำรุงรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาโคกร สมาชิกภายในหมู่บ้าน ไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด เพียงแต่ปล่อยให้ป่าฟื้นคืนสภาพเองตามธรรมชาติ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวป่าอาจจะฟื้นคืนสภาพได้ช้ากว่า เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีการปลูกต้นไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ได้เร็ว เช่น สะเดาช้าง กระถินเทพา ทดแทนในพื้นที่ที่ถูกทำลายไปในอดีต พร้อมทั้งมีการบำรุงรักษาต้นไม้ที่ปลูกด้วย เช่น การนำปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ใส่ต้นไม้ที่ปลูกไว้ นอกจากนี้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้ช่วยกันปลูกต้นไม้ตามแนวสองข้างถนนของหมู่บ้าน เป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าให้กับหมู่บ้าน ต้นไม้ที่ปลูก ได้แก่ สะเดาช้าง กระถินเทพา ทำการปลูกในวันสำคัญ เช่น วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา ได้รับการสนับสนุนพันธุ์ไม้จากนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล

1.2 ป่าต้นน้ำตกสายใจ บ้านเขาไคร เป็นป่าที่เกิดจากถ้ำที่คณะกรรมการหมู่บ้านเขาไคร เห็นว่ามีสมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกเข้าไปบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า และทำการเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ เช่น ปลูกยางพารา ปลูกไม้ผล เป็นจำนวนมาก ถ้าหากปล่อยให้มีการบุกรุกต่อไปก็จะทำให้พื้นที่ป่าแห่งนี้มีสภาพเสื่อมโทรมมากขึ้น มีผลกระทบต่อสมาชิกภายในหมู่บ้านเป็นอันมาก เพราะป่าแห่งนี้มีแหล่งน้ำที่สำคัญของหมู่บ้านที่ใช้น้ำในการอุปโภคบริโภคภายในหมู่บ้าน จึงได้ขอความร่วมมือจากสมาชิกภายในหมู่บ้านร่วมกันอนุรักษ์ไว้ ต่อมาคณะกรรมการหมู่บ้านได้มอบหมายให้คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดูแลรับผิดชอบป่าแทน เนื่องจากคณะกรรมการหมู่บ้านดูแลได้ไม่ทั่วถึง มีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบมากและมีสมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกลักลอบเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าอยู่เสมอ ซึ่งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลุ่มนี้เป็นกลุ่มเดียวกันกับที่ดูแลรับผิดชอบป่าสงวนชนิดฯ 20% การจัดการป่าต้นน้ำตกสายใจของสมาชิกรวมหมู่บ้านเขาไครนี้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐแต่อย่างใด จะเห็นได้ว่าเป็นการจัดการป่าที่เริ่มต้นจากองค์กรประชาชนภายในหมู่บ้านที่เห็นความสำคัญของป่าเกี่ยวกับการเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของหมู่บ้านเป็นแหล่งอาหาร แหล่งไม้ใช้สอย จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาจะพบว่ามีสมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกเข้าไปบุกรุกพื้นที่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อครั้งที่ยังมีองค์กรสมาชิกภายในหมู่บ้านเข้าไปดูแล เพราะป่าแห่งนี้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของป่าไม้ข้าเขตความภานลง

การกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจ เมื่อคณะกรรมการหมู่บ้านดูแลรับผิดชอบไม่ได้กำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาไว้แต่อย่างใด เพียงแต่ขอความร่วมมือจากสมาชิกภายในหมู่บ้านไม่ให้ทำการบุกรุกเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าเท่านั้น ครั้งเมื่อคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้รับมอบหมายให้ดูแลรับผิดชอบป่าแทน จึงได้ร่วมกันร่างกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจแล้วจัดประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้านร่วมกันพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง จากการที่สมาชิกภายในหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าดังกล่าว ทำให้ได้เกิดความเข้าใจ รับรู้ เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ได้รับการยอมรับจากสมาชิกภายในหมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าสมาชิกส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าเป็นอย่างดี

ส่วนรายละเอียดของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจนี้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้กำหนดไว้อย่างคร่าว ๆ และกำหนดเฉพาะเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าเท่านั้น ส่วนทรัพยากรอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับป่า ไม่ได้มีการกำหนดไว้แต่อย่างใด เช่น การจัดการเกี่ยวกับสัตว์ป่า เพื่อให้การจัดการทรัพยากรที่มีในพื้นที่ป่าแห่งนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น น่าจะมีการ

กำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างอื่นด้วย เพราะทรัพยากรอย่างอื่นก็มีแนวโน้มที่ลดลงไปด้วยเช่นกัน

ผลจากการที่มีการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่านี้ นั่น ทำให้สภาพของป่าที่ถูกทำลายมีแนวโน้มที่จะฟื้นคืนสภาพเร็วขึ้นกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับครั้งที่ไม่มีกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่า

การใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตกสายใจของสมาชิกภายในหมู่บ้านนั้น ส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ในการนำน้ำตกมาใช้ทำน้ำประปาหมู่บ้าน ซึ่งจะเห็นได้ว่านอกจากสมาชิกนิคมฯ มีการจัดการป่าแล้ว ยังมีการจัดการเรื่องน้ำมาใช้อุปโภค บริโภคภายในหมู่บ้านด้วย โดยมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ส่วนการใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ ได้แก่ การตัดไม้มาใช้สอยภายในครอบครัว เก็บดอกหญ้ามาทำไม้กวาด หาสุนัขไพร เป็นต้น ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของป่าชุมชน ที่ทำให้สมาชิกภายในหมู่บ้านปรารถนาที่จะอนุรักษ์ไว้ เพราะถ้าหากมีการอนุรักษ์ไว้แต่เพียงอย่างเดียว ไม่มีการนำทรัพยากรป่าไม้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์แล้ว จะทำให้การอนุรักษ์นั้นเกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ต้องควบคู่กันไปกับการอนุรักษ์ (อภิรัชย์ พันธเสน, 2536 : 367)

ส่วนการบำรุงรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจนั้น สมาชิกภายในหมู่บ้าน ไม่ได้มีการดำเนินการแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามสมาชิกภายในหมู่บ้านได้ร่วมกันปลูกหญ้าแฝกรอบบริเวณเขื่อนกั้นน้ำประปาหมู่บ้าน จำนวน 700 ต้น เพื่อป้องกันการพังทลายของดิน ได้รับการสนับสนุนพันธุ์หญ้าแฝกจากหน่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ จังหวัดสตูล โดยกรมแนะนำของวิทยาลัยเกษตรกรรม จังหวัดสตูล ทำการปลูกในวันมาฆบูชา

2. การจัดการป่าชุมชนของสมาชิกนิคมฯ บ้านฝั่งปาด์ม 8 หมู่ที่ 8 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

2.1 ป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านฝั่งปาด์ม 8 มีลักษณะการเกิดของป่าเหมือนกับป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร้ แต่ป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านฝั่งปาด์ม 8 มีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบป่า ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านได้มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกภายในหมู่บ้านตามกฎหมายการปกครองท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานโดยตำแหน่ง ผลจากการที่มีองค์กรของสมาชิกภายในหมู่บ้านฝั่งปาด์ม 8 เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบป่าแปลงนี้ ทำให้พื้นที่ป่าถูกบุกรุกน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อก่อนที่ไม่มีองค์กรสมาชิกเข้ามารับผิดชอบและจากการที่นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ให้การ

สนับสนุนคณะกรรมการหมู่บ้านให้ดูแลรับผิดชอบป่าดังกล่าว ทำให้สมาชิกภายในหมู่บ้านเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจในการจัดการป่าของคณะกรรมการหมู่บ้านมากขึ้น

การกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าแปลงนี้ก็ดำเนินการเช่นเดียวกันกับการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร้ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านผิงป่าลัม 8 นี้ ได้เริ่มใช้เมื่อเดือนมิถุนายน 2531 รวมระยะเวลาที่ประกาศใช้ประมาณ 8 ปี ผลจากการที่กำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับให้สมาชิกภายในหมู่บ้านเข้ามาใช้ประโยชน์และมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าโดยการร่วมพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่คณะกรรมการหมู่บ้านร่างขึ้นแล้วให้ความเห็นชอบ ทำให้สมาชิกภายในหมู่บ้านเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ เชื่อฟังและยอมรับในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับนี้ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่สมาชิกภายในหมู่บ้าน ร่วมกันปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่านี้ด้วยดีตลอดมาพื้นที่ป่าถูกทำลายน้อยลงและการมีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าทำให้สะดวกในการใช้ประโยชน์และมีข้อขัดแย้งน้อยลงด้วย

การใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านผิงป่าลัม 8 ก็คล้ายคลึงกับการใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร้ กล่าวคือใช้ประโยชน์ในการหาของป่า เช่น เก็บเห็ด หาหน่อไม้ หาสะตอ เก็บดอกหญ้ามาทำไม้กวาด ตัดไม้มาสร้างบ้าน หาสมุนไพร ใช้เป็นแหล่งอาหารของครอบครัว เพราะป่าทั้ง 2 แปลงนี้มีพื้นที่ติดต่อกัน ส่วนปัญหาและข้อขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์จากป่าแปลงนี้มันเกิดจากการที่สมาชิกภายในหมู่บ้าน ได้บุกรุกพื้นที่ในอดีตและอ้างการครอบครองมาจนถึงปัจจุบัน คณะกรรมการหมู่บ้านได้แต่ขอร้องผู้บุกรุกไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่มขึ้นอีก ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกภายในหมู่บ้านด้วยดี ส่วนปัญหาที่มีการบุกรุกพื้นที่ไม่ได้รับการแก้ไขแต่อย่างใด เพื่อให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นไปได้ด้วยดี หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องคือนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ควรเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยให้ผู้ที่บุกรุกพื้นที่และมีการครอบครองพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% ทำการเช่าที่ตามอัตราที่สมาชิกภายในหมู่บ้านเห็นสมควร

ผลจากการที่มีองค์รสมาชิกภายในหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งมีการจัดการป่าที่ดี ทำให้ป่าแปลงนี้เริ่มฟื้นคืนสภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายไปในระยะแรก ๆ

สำหรับการปลูก การบำรุงรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านผิงป่าลัม 8 นั้น สมาชิกภายในหมู่บ้านไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด เพียงแต่ปล่อยให้ป่าฟื้นคืนสภาพเองตามธรรมชาติ ซึ่งวิธีการนี้เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถทำให้ป่าฟื้นคืนสภาพเองได้ แต่ถึงช้ากว่าที่สมาชิกปลูกพืชทดแทนในพื้นที่ที่ถูกทำลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกไม้โตเร็ว จะทำให้ป่าฟื้นคืนสภาพเร็วขึ้น

2.2 ป่ากันชน บ้านสังป่าส้ม 8 เป็นป่าที่สมาชิกภายในหมู่บ้านร่วมกับหน่วยพิทักษ์ป่าจัดตั้งขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้สมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกบุกรุกเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแห่งนี้เกิดจากคณะกรรมการหมู่บ้านเห็นว่าสมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกเข้าไปบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าเป็นจำนวนมาก จึงได้ขอความช่วยเหลือจากหน่วยพิทักษ์ป่าเข้ามาจัดตั้งป่ากันชนขึ้น โดยที่กรรมการหมู่บ้านเห็นว่าป่าแห่งนี้มีความสำคัญต่อหมู่บ้านเป็นอย่างมาก เพราะเป็นแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ แหล่งไม้ใช้สอย ถ้าหากปล่อยให้มีการบุกรุกทำลายป่าต่อไป จะทำให้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้รับความเดือดร้อน ต้องซื้อผัก สะตอ เหยียง หน่อไม้ จากที่อื่น ซึ่งในอดีตและปัจจุบันพืชผักเหล่านี้สามารถหาได้ในป่าแห่งนี้ นอกจากนี้ยังเห็นว่าป่าแห่งนี้มีน้ำตก 2 แห่งด้วยกัน ซึ่งต่อมาก็ได้นำน้ำจากน้ำตกทรายขาวซึ่งเป็นน้ำตกแห่งหนึ่งในป่าแห่งนี้มาทำประปาหมู่บ้าน

ป่ากันชนแห่งนี้มีคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบป่า คณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนมีจำนวน 10 คน มาจากสมาชิกภายในหมู่บ้านเลือกกันเอง โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน ในการเลือกคณะกรรมการนี้ สมาชิกภายในหมู่บ้านทำการเสนอชื่อผู้มีความเหมาะสมมาในที่ประชุมแล้วยกมือให้คะแนน โดยผู้ที่มีคะแนนสูงสุดเป็นประธาน คณะกรรมการมาเป็นรองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และกรรมการตามลำดับ คณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนมีวาระการทำงาน 4 ปี ผลจากการที่คณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนมีความเข้มแข็งในการดำเนินงาน มีการจัดการที่ดี ทำให้สามารถดูแลรักษาป่าได้ สมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกไม่เข้าไปบุกรุกทำลายป่า เมื่อเปรียบเทียบกับที่ยังไม่มี คณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนเข้ามารับผิดชอบดูแลป่า

การกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่ากันชนนี้ คณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชน เป็นผู้ร่าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับขึ้นแล้ว จัดประชุมให้สมาชิกภายในหมู่บ้านร่วมพิจารณาแก้ไข ปรับปรุง ผลจากการที่ให้สมาชิกภายในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่า ทำให้สมาชิกเกิดการรับรู้ เข้าใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าด้วยดี

ส่วนรายละเอียดของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่ากันชน แม้ว่า จะกำหนดไว้ อย่างกว้าง ๆ ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการตัดไม้ และกรรล่าสัตว์ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ก็สามารถช่วยให้รักษาป่าให้ไม่ถูกบุกรุกจากสมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกได้ เมื่อเปรียบเทียบกับครั้งไม่มีการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่านี้

การใช้ประโยชน์จากป่ากันชน ก็เช่นเดียวกับป่าน้ำตกสายใจบ้านเขาไคร้ แต่สมาชิกภายในหมู่บ้าน บ้านฝางป่าส้ม 8 ต้องการให้มีการปรับปรุงแก้ไขการใช้ประโยชน์จากป่ากันชน โดยต้องการให้ทางราชการมอบหมายอำนาจการจัดการป่ากันชนให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชน โดยออกกฎหมายป่าชุมชนรับรอง ซึ่งในปัจจุบันการดำเนินการของคณะกรรมการหมู่บ้านไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับป่าชุมชนรองรับแต่อย่างใด ถ้าหากมีกฎหมายรองรับก็จะทำให้การจัดการป่าของคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนเป็นไปด้วยดี เกิดความเชื่อถือ มีความมั่นใจในการจัดการ และมีประสิทธิภาพในการจัดการมากยิ่งขึ้น

การปลูก บำรุงรักษาป่ากันชน เนื่องจากสมาชิกภายในหมู่บ้านเห็นว่าส่วนใหญ่พื้นที่ป่ายังมีความอุดมสมบูรณ์ จึงไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามสมาชิกภายในหมู่บ้าน โดยการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์จากหน่วยพิทักษ์ป่า ได้ทำการเพาะ ต้นกล้าไม้ ได้แก่ สะเดาช้าง กระถินเทพา สะตอ เหยียง ประดู่ ฯลฯ จำนวนประมาณ 300,000 ต้น เพื่อใช้ในการปลูกบริเวณสองข้างถนนภายในหมู่บ้าน และปลูกทดแทนใน พื้นที่ป่ากันชนที่ถูกบุกรุกที่มีสภาพเสื่อมโทรม จะทำการปลูกในปี พ.ศ.2539 นี้ ซึ่งถ้าหากมีการปลูก และดูแลรักษาที่ดีก็จะทำให้ป่าแห่งนี้มีการฟื้นคืนสภาพเร็วขึ้นและเป็นป่าที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของหมู่บ้านต่อไป

จากการศึกษาการจัดการป่าทั้ง 2 หมู่บ้าน จะเห็นได้ว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล มอบหมายให้สมาชิกภายในหมู่บ้านเข้ามาดูแลรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% พร้อมทั้งมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลจากการดำเนินการดังกล่าวทำให้ทั้ง 2 หมู่บ้านมีการจัดตั้งองค์การดูแลรักษาป่าโดยเฉพาะ มีการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ การมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่ารวมถึงมีการอนุญาตให้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าในสิ่งที่จำเป็นต่อการครองชีพ จึงทำให้ได้รับความร่วมมือในการดูแลรักษาป่าไม่ให้เกิดการบุกรุก นอกจากนี้ยังมีป่าที่เกิดจากการเริ่มต้นจัดการป่าด้วยตัวสมาชิกภายในหมู่บ้านเองทั้ง 2 หมู่บ้าน คือ ป่าต้นน้ำตกสายใจบ้านเขาไคร้กับป่ากันชนบ้านฝางป่าส้ม 8 เพื่อให้การจัดการป่าชุมชนของสมาชิกภายในหมู่บ้านเป็นไปด้วยดีสามารถดูแลรักษาป่าไม่ให้ถูกทำลาย รัฐควรให้การสนับสนุนโดยการออกกฎหมายป่าชุมชนรับรองการจัดการป่าชุมชนของประชาชน การให้การฝึกอบรม ให้ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนอย่างจริงจังกับสมาชิกนิคมฯ ทั้ง 2 หมู่บ้านนี้ การจัดการป่าชุมชนของทั้ง 2 หมู่บ้านก็จะประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น สามารถนำไปเป็นแบบอย่างที่ดีแก่หมู่บ้านอื่นได้ต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการป่าชุมชนในนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจำแนกประเภทป่าชุมชน การกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และศึกษาการปลูกต้นไม้ การบำรุงรักษาป่าชุมชนของสมาชิกนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างบ้านเขาไคร หมู่ที่ 6 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุในช่วง 35-44 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา และนับถือศาสนาอิสลาม จำนวนสมาชิกในครอบครัวโดยเฉลี่ยประมาณ 4 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักทำสวนยางพารา และมีอาชีพรอง คือ ทำนา มีรายได้เฉลี่ยต่อปีประมาณ 20,001-30,000 บาท

2. การจัดการป่าชุมชนของสมาชิกนิคมฯ บ้านเขาไคร ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

2.1 ป่าสงวนนิคมฯ 20 % บ้านเขาไคร เป็นป่าที่นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล สงวนไว้ให้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันตั้งแต่ปี พ.ศ.2505 โดยมีพื้นที่ประมาณ 300 ไร่ปรากฏว่าไม่มีสมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าเรื่อยมา ในปี พ.ศ.2531 นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล จึงได้ร่วมกับสมาชิกภายในหมู่บ้านจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้น และเลือกคณะกรรมการ จำนวน 11 คน เป็นผู้ดูแลรักษาป่า

คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ร่างกฎระเบียบข้อบังคับในการรักษาป่า มีเจ้าหน้าที่นิคมฯ ให้คำปรึกษาแนะนำ หลังจากนั้นได้จัดให้มีการประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้านร่วมกันพิจารณาแก้ไขปรับปรุง แล้วลงมติให้ความเห็นชอบในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าและปฏิบัติตาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ห้ามตัดไม้และล่าสัตว์ป่าคุ้มครอง สัตว์ป่าสงวนในบริเวณพื้นที่ป่าสงวน
นิคมฯ 20% ยกเว้นจะได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ลุ่ม จะพิจารณาอนุญาตให้ตัดไม้ได้เป็นครั้งคราวตามความจำเป็น
2. ห้ามบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20 % เพิ่มขึ้นอีก
3. คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดำเนินการตรวจ
ป่าทุก 15 วัน โดยจัดแบ่งกลุ่มของคณะกรรมการออกเป็น 2 ชุด ๆ ละ 5 และ 6 คนตามลำดับ
4. ให้สมาชิกภายในหมู่บ้านทุกคนช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีการตัดไม้ บุกรุกพื้นที่
ที่ป่าสงวนนิคมฯ 20 % ถ้าหากพบให้แจ้งให้คณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการกลุ่ม
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทราบ
5. ถ้าหากสมาชิกภายในหมู่บ้านหรือราษฎรจากภายนอกฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎ
ระเบียบ ข้อบังคับ ในการรักษาป่าของหมู่บ้าน ถ้าหากเป็นการกระทำผิดครั้งแรกจะทำการว่า
กล่าวตักเตือน ถ้าหากกระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 จะดำเนินการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่
ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่นิคมฯ ดำเนินการตามกฎหมายทันที

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้ใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านเขาไคร ในการทำ
สมุนไพร เก็บดอกหญ้ามาทำไม้กวาด เป็นแหล่งอาหาร เป็นต้น โดยไม่มีปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอน
การเข้าไปใช้ประโยชน์แต่ก็มีปัญหาและข้อขัดแย้งในเรื่องอาณาเขตของป่าสงวนนิคมฯ 20 % ไม่
ชัดเจน

คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเข้มแข็งและ
รับผิดชอบในการจัดการดูแลรักษาป่าเป็นอย่างดี แต่ไม่ได้ดำเนินการในเรื่องการปลูกและบำรุง
รักษาต้นไม้ในพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20 % แปลงมีแต่อย่างใด เพียงแต่ปล่อยให้ป่าฟื้นคืนสภาพ
เองไปตามธรรมชาติ

2.2 ป่าต้นน้ำตกสายใจ บ้านเขาไคร

ป่าต้นน้ำตกสายใจ บ้านเขาไคร อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเขาวรรทัด มีพื้นที่
ประมาณ 1,000 ไร่ เริ่มมีการจัดการป่านี้เมื่อปี พ.ศ. 2528 โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้รับ
ผิดชอบดูแลป่า ต่อมาปี พ.ศ. 2531 คณะกรรมการหมู่บ้านได้มอบหมายให้กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้รับผิดชอบดูแลรักษาป่าแทน

คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ร่วมกันร่างกฎ
ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าขึ้นปีใน พ.ศ. 2531 จากนั้นได้จัดประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้าน
เพื่อร่วมพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง แล้วให้ความเห็นชอบและปฏิบัติตามโดยไม่เข้าไปตัดไม้

ล่าสัตว์และไม่บุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำนี้ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ในการรักษาป่าต้นน้ำตกสายใจ มีรายละเอียดดังนี้

1. ห้ามไม่ให้มีการตัดไม้และบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มขึ้นอีก ยกเว้นไม้ที่ล้มตาย แต่ต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. สมาชิกภายในหมู่บ้านทุกคนต้องช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีการตัดไม้หรือบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น
3. สมาชิกภายในหมู่บ้าน สามารถเข้าไปหาของป่าเพื่อมาเลี้ยงครอบครัวได้ แต่ไม่ให้ทำเพื่อการค้า
4. ถ้าหากมีคนฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ในการรักษาป่าต้นน้ำนี้ ถ้าหากเป็นการกระทำผิดครั้งที่ 1 จะทำการรื้อถอนถ้ำตกเดือน ถ้ากระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 จะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ดำเนินการตามกฎหมายทันที

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้ใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำตกสายใจ ในการใช้น้ำประปา บริเวณภายในครอบครัวและใช้น้ำในทางเกษตร ใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ตัดไม้มาใช้สอย เป็นต้น โดยไม่มีปัญหาในเรื่องขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์แต่ก็มีปัญหาและข้อขัดแย้งจากการเข้าไปใช้ประโยชน์ในเรื่องอาณาเขตของป่าต้นน้ำไม่ชัดเจน

คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเข้มแข็งดี และได้ดำเนินการร่วมกันปลูกหญ้าแฝกรอบบริเวณอ่างเก็บน้ำที่มีประปาหมู่บ้าน เพื่อป้องกันการพังทลายของดิน จำนวน 700 ต้น

3. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างบ้านฝางป่าส้ม 8 หมู่ที่ 8 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุในช่วง 45-54 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและนับถือศาสนาอิสลาม จำนวนสมาชิกในครอบครัวโดยเฉลี่ยประมาณ 4 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักทำสวนป่าส้มน้ำมัน และมีอาชีพรองทำสวนผลไม้ มีรายได้เฉลี่ยต่อปีอยู่ในช่วง 30,001-40,000 บาท

4. การจัดการป่าชุมชนของสมาชิกนิคมฯ บ้านฝางป่าส้ม 8 หมู่ที่ 8 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

4.1 ป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านฝางป่าส้ม 8 เป็นป่าที่นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล สงวนไว้ให้สมาชิกภายในหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีพื้นที่ประมาณ 20,000 ไร่ ในปี

พ.ศ. 2531 นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ได้มอบหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นผู้ดูแลรักษาป่าพร้อมทั้งจัดฝึกอบรมหลักสูตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านได้ร่วมกันร่าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าขึ้น มี นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ให้คำปรึกษาแนะนำ จากนั้นได้จัดประชุมสมาชิก ภายในหมู่บ้านเพื่อร่วมพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง ให้ความเห็นชอบและยังให้ความร่วมมือในการ ปฏิบัติตาม ซึ่งรายละเอียดของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าแปลงนี้ มีรายละเอียด ดังนี้

1. สมาชิกภายในหมู่บ้านคนใดต้องการจะเข้าไปตัดไม้ในพื้นที่ป่าสงวนนิคมฯ 20% จะต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยผู้ที่มีความต้องการจะตัดไม้ต้องแจ้งความ ประสงค์ให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านพิจารณาก่อนอย่างน้อย 5 วัน คณะกรรมการหมู่บ้านจะ กำหนดวันพิจารณา ซึ่งการพิจารณาของคณะกรรมการหมู่บ้านจะพิจารณาอนุญาตให้เฉพาะราย ที่มีความจำเป็นจริง ๆ เช่น มีฐานะยากจน ไม่สามารถหาเงินมาสร้างบ้านได้ ให้ตัดไม้ได้บางส่วน
2. สมาชิกภายในหมู่บ้านทุกคนจะต้องช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีการลักลอบเข้าไป ตัดไม้ ถ้าหากมีการลักลอบเข้าไปตัดไม้ให้แจ้งให้คณะกรรมการหมู่บ้านทราบทันที เพื่อจะได้ ดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้าน
3. สมาชิกภายในหมู่บ้าน สามารถเข้าไปหาของป่าได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตคณะ กรรมการหมู่บ้าน แต่ต้องนำมาเพื่อเลี้ยงครอบครัว ห้ามไม่ให้ทำเพื่อการค้า
4. ถ้าหากสมาชิกภายในหมู่บ้าน คนหนึ่งคนใดหรือราษฎรจากภายนอกลักลอบเข้าไป ตัดไม้ ถ้าเป็นการกระทำผิดครั้งแรก จะทำการว่ากล่าวตักเตือน ถ้ากระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 จะ ดำเนินการแจ้งให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่นิคมฯ ดำเนินการตามกฎหมาย ทันที

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าสงวนนิคมฯ 20% แปลงนี้ในการหา ของป่า เก็บดอกหญ้ามาทำไม้กวาด ตัดไม้มาสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน เป็นต้น โดย ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนการเข้าไปใช้ประโยชน์แต่ก็มีปัญหาและข้อขัดแย้งจากการเข้าไปใช้ ประโยชน์ในเรื่องพื้นที่ที่ถูกบุกรุกจากสมาชิกในอดีต สมาชิกภายในหมู่บ้านไม่สามารถเข้าไปใช้ ประโยชน์ได้ เนื่องจากมีการอ้างการครอบครอง

คณะกรรมการหมู่บ้านมีความเข้มแข็งในการจัดการรักษาป่าเป็นอย่างดีแต่ไม่ได้ ดำเนินการปลูกต้นไม้ทดแทนหรือบำรุงรักษาป่าสงวนนิคมฯ 20% บ้านผังป่าส้ม 8 แต่อย่างไร เดียงแต่มีกำหนดเขตพื้นที่ป่าไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่มขึ้นอีกและปล่อยให้ป่าฟื้นคืนสภาพเอง ตามธรรมชาติ

4.2 ป่ากันชน บ้านฝางป่าส้ม 8

ป่ากันชน บ้านฝางป่าส้ม 8 เป็นป่าดงดิบ มีความอุดมสมบูรณ์มากป่าหนึ่งของอำเภอควนกาหลง อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเขานบวรัตน์ มีพื้นที่ประมาณ 10,000 ไร่ เป็นป่ารอยต่อระหว่างที่ทำกินของสมาชิกนิคมฯ กับป่าสงวนแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2532 คณะกรรมการหมู่บ้านฝางป่าส้ม 8 ได้ติดต่อประสานงานหน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขานบวรัตน์ให้มาตั้งสำนักงานย่อยภายในหมู่บ้านฝางป่าส้ม 8 ชื่อหน่วยพิทักษ์ป่า เนื่องจากมีสมาชิกภายในหมู่บ้านและราษฎรจากภายนอกบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเป็นจำนวนมาก

ต่อมาเดือนมกราคม 2538 หน่วยพิทักษ์ป่าบ้านฝางป่าส้ม 8 ได้ประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้านพร้อมทั้งเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการลักลอบเข้าไปตัดไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ที่ประชุมมีมติร่วมกันให้จัดตั้งคณะกรรมการรักษาป่าขึ้นมา 1 ชุด เรียกว่า คณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชน โดยให้สมาชิกภายในหมู่บ้านเป็นผู้เลือกคณะกรรมการ จำนวน 10 คน

คณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนได้ร่างกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่าขึ้น และจัดประชุมสมาชิกภายในหมู่บ้าน เพื่อร่วมพิจารณา แก้ไข ปรับปรุง ให้ความเห็นชอบและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบข้อบังคับมีรายละเอียดดังนี้

1. ห้ามทำไม้และบุกรุกทำลายป่าในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ทางราชการกำหนด
2. ห้ามล่าสัตว์ป่าทุกชนิดในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและห้ามล่าสัตว์ป่าคุ้มครองหรือสัตว์ป่าสงวนที่ทางราชการกำหนด
3. ห้ามทำไม้แปรรูป ทำไม้ไผ่หรือไม้อื่น ๆ นำออกนอกพื้นที่บ้านฝางป่าส้ม 8
4. ห้ามสร้างบ้านด้วยไม้แปรรูปเกิน 30% คือให้สร้างบ้านด้วยไม้ 30% ให้ใช้วัสดุอื่น 70% ของบ้านที่สร้าง
5. ห้ามทำไม้สร้างบ้านเกิน จำนวน 2 หลังต่อราย ภายในเวลาหนึ่งเดือน
6. การทำไม้สร้างบ้านต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชน บ้านฝางป่าส้ม 8 กำหนด โดยคำนึงถึงประโยชน์ในการป้องกันการทำลายป่าเป็นหลักก่อนทุกครั้งทุกราย
7. หากผู้หนึ่งผู้ใดไม่ปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับนี้หรือปฏิบัติผิดเงื่อนไขข้อหนึ่งข้อใด คณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนจะประสานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ดำเนินการตามกฎหมายอย่างเด็ดขาด

นอกจากนี้สมาชิกภายในหมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชน ได้ร่วมกันกำหนดเงื่อนไขการทำไม้สร้างบ้านไว้ดังนี้

1. ผู้สร้างบ้านต้องแจ้ง เวลา จำนวน สถานที่ตัดไม้ให้ชัดเจนต่อคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชน
2. ผู้สร้างบ้านต้องพร้อมที่จะให้ความสะดวกในการนำคณะกรรมการไปตรวจสอบสถานที่ตามที่ทางกรรมการผู้หนึ่งหนึ่งผู้ใดต้องการ (ความสะดวกต้องไม่เป็นทรัพย์สิน เงินทอง และอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้สร้างบ้านเดือดร้อน)
3. ผู้สร้างบ้านต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนคณะกรรมการทั้งหมดก่อน โดยประธานและรองประธานเป็นหลัก
4. ผู้สร้างบ้านต้องปฏิบัติตามความเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนส่วนใหญ่ แต่ต้องไม่มีมติเงื่อนไขและต้องเป็นไปตามกฎ ข้อห้ามของหมู่บ้าน
5. หากผู้สร้างบ้านผู้หนึ่งผู้ใดปฏิบัติผิดเงื่อนไขนี้ และขัดต่อความเห็นชอบของคณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชนส่วนใหญ่ ถือว่าผู้สร้างบ้านผู้นั้นผิดต่อกฎ ข้อห้ามของหมู่บ้านป่ากันชน บ้านผังป่าส้ม 8

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้ใช้ประโยชน์จากป่ากันชนบ้านผังป่าส้ม 8 ใช้น้ำประปาจากน้ำตกทรายขาว เพื่อการอุปโภค บริโภคและใช้น้ำรดต้นไม้ในฤดูแล้ง การเข้าไปหาของป่า เก็บดอกหญ้ามาทำไม้กวาด เป็นต้น โดยไม่มีปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนการใช้ประโยชน์ แต่มีปัญหาและข้อขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์จากป่ากันชนบ้านผังป่าส้ม 8 ในเรื่องอาณาเขตของป่ากันชนไม่ชัดเจน

คณะกรรมการหมู่บ้านป่ากันชน บ้านผังป่าส้ม 8 มีความเข้มแข็งในการจัดการดูแลรักษาป่าเป็นอย่างดี แต่ไม่ได้ดำเนินการในเรื่องการปลูกต้นไม้ทดแทนหรือบำรุงรักษาป่ากันชนบ้านผังป่าส้ม 8 แต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องนำไปวางแผนพัฒนาในเรื่องของป่าชุมชนและผู้ที่จะทำการวิจัยในทำนองเดียวกันในพื้นที่อื่น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 จากการศึกษาพบว่าป่าที่นิคมสร้างตนเอง ลงวนไว้ให้สมาชิกนิคมฯ ใช้ประโยชน์ร่วมกันนั้น มักจะถูกบุกรุกจากสมาชิกนิคมฯ ทั้งนี้เกิดจากไม่มีองค์ประกอบประชาชนเข้ามาดูแลตั้งแต่เริ่มแรก มีเจ้าหน้าที่ของนิคมฯ ดูแลรับผิดชอบแต่ก็ดูแลไม่ทั่วถึง เพราะเจ้าหน้าที่ของนิคมฯ มีจำนวนจำกัด

ทั้งต้องมีภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบอย่างอื่นอีก เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวน่าจะมีการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าตั้งแต่ระยะเริ่มแรกของการสงวนพื้นที่ป่า โดยอาจจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรประชาชนเข้ามารับผิดชอบตั้งแต่เริ่มแรก

1.2 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในด้านต่าง ๆ นั้นควรมีการกำหนด พื้นที่ ปริมาณ ขนาด ขึ้นตอน การเข้าไปใช้ประโยชน์ให้ชัดเจนเพื่อให้เกิดความสะดวก เป็นประโยชน์กับสมาชิกภายในหมู่บ้านอย่างแท้จริง ในการดำเนินการดังกล่าวจะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตั้งแต่ระยะเริ่มแรก เพื่อประชาชนจะได้มีความผูกพันและรู้สึกเป็นเจ้าของในการจัดการป่า

1.3 การกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการรักษาป่านั้น จากการศึกษาพบว่ามีกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ บางเรื่องไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจน ส่วนใหญ่กำหนดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้เท่านั้น ทรัพยากรด้านอื่น ๆ ไม่ได้มีการกำหนดระเบียบ ข้อบังคับไว้แต่อย่างใด เพื่อไม่ให้สมาชิกภายในหมู่บ้านเกิดความสับสนและมีปัญหาในการปฏิบัติ ควรมีการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการใช้ทรัพยากรด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าให้ชัดเจน และกฎ ระเบียบ ข้อบังคับควรจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร โดยให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้การรับรองและช่วยเหลือในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ในพื้นที่ป่าชุมชนแต่ละแห่ง

1.4 การปลูกต้นไม้ทดแทนและบำรุงรักษาป่าชุมชนในพื้นที่ศึกษานั้นส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด เพื่อให้การฟื้นคืนสภาพของพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายเร็วขึ้น หน่วยงานราชการควรให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนให้สมาชิกภายในหมู่บ้านมีการปลูกต้นไม้ทดแทนในพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายหรือถูกใช้ประโยชน์ไปและส่งเสริมให้สมาชิกภายในหมู่บ้านมีการปลูกไม้โตเร็วไว้ใช้สอยภายในครอบครัวพร้อมทั้งมีการรณรงค์ให้สมาชิกภายในหมู่บ้านร่วมกันป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าต่อไปอีก

1.5 ควรมีการอบรมให้ความรู้กับคณะกรรมการรักษาป่า คณะกรรมการหมู่บ้าน และสมาชิกภายในหมู่บ้านในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เพื่อที่สมาชิกภายในหมู่บ้านได้มีความรู้ เห็นความสำคัญและรู้จักวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านได้ถูกต้อง

1.6 ควรมีการสร้างเครือข่ายการจัดการป่าชุมชนให้กับราษฎรในหมู่บ้านใกล้เคียงเพื่อป้องกันไม่ให้มีการลักลอบเข้าไปตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่รอยต่อระหว่างหมู่บ้าน

2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการจัดการป่าชุมชนในด้านต่าง ๆ ของสมาชิคนิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล จากข้อมูลและเวลาที่จำกัด การศึกษาวจัยในโอกาสต่อไป ควรพิจารณาดังต่อไปนี้

2.1 ควรจะได้มีการวิจัยซ้ำในพื้นที่ที่ได้ทำการศึกษาคั้งนี้อีกรอบหลังจากที่เวลาผ่านไปนานพอสมควร เพื่อจะได้ทราบผลการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการจัดการป่าชุมชนของสมาชิคนิคมสร้างตนเอง

2.2 ควรจะมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของสตรีในนิคมสร้างตนเองในการจัดการป่าชุมชน เพราะจากการศึกษาคั้งนี้พบว่าในคณะกรรมการรักษาป่าของแต่ละหมู่บ้าน มีสตรีเข้ามาเป็นกรรมการน้อยมาก ควรจะมีการส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าเพื่อที่สตรีจะได้ช่วยอบรมสั่งสอนและปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึกในการดูแลรักษาป่าต่อไปทั้งนี้เป็นเพราะว่าสตรีส่วนใหญ่มีบทบาทสำคัญในการให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กและเยาวชน

บรรณานุกรม

- โกมล แพรกทองและคำรณ สังข์สวน 2535. "แนวทางการดำเนินงานป่าชุมชนในประเทศไทย". กรุงเทพฯ. (ตำนาน).
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2534. "ป่าชุมชนความหมายของป่าและชุมชน", สารคดี. 7 (สิงหาคม 2534), 162.
2536. สิ่งแวดล้อม"36. กรุงเทพฯ : องค์กรพัฒนาเอกชนร่วมจัดการสัมมนาสิ่งแวดล้อม ช้างถึงใน อภิชัย พันธเสนและคณะ. 2536. การศึกษาขีดความสามารถขององค์กรประชาชนในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาวะแวดล้อม : จากกรณีศึกษาสภาตำบล.
- บุญเจิด บุญโญนนันทพงษ์. 2527. การทดสอบแบบเชิงเกณฑ์ : แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ. โอเดียนสโตร์.
- บุญธรรม กิจปรีตาภิรักษ์, 2534. เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับกรณีวิจัย. กรุงเทพฯ : สามเจริญพานิชย์.
- ประชาสงเคราะห์, กรม. 2534. กฎประชาสงเคราะห์. กรุงเทพฯ .
- ประชาสงเคราะห์, กรม. กองนิคมสร้างตนเอง. 2535. สรุปผลการดำเนินงานประจำปี นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ปี 2534. กรุงเทพฯ.
- ประชาสงเคราะห์, กรม. กองนิคมสร้างตนเอง. 2536. สรุปผลการดำเนินงานประจำปี นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ปี 2535. กรุงเทพฯ.

ประชาสงเคราะห์, กรม. กองนิคมสร้างตนเอง. 2537. สรุปผลการดำเนินงานประจำปี
นิคมสร้างตนเองพัฒนาภาคใต้ จังหวัดสตูล ปี 2536. กรุงเทพฯ.

ป่าไม้, กรม. 2535. "การดำเนินงานป่าชุมชน" กรุงเทพฯ. (สำเนา).

ป่าไม้, กรม. 2535. "พื้นที่ป่าชุมชนในประเทศไทย 2535, "ในสิ่งแวดล้อม"36, หน้า 370.
สมฤดี นิโครวัดมนยิ่งยงและคณะ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : องค์กรพัฒนา
เอกชนร่วมจัดการสัมมนาสิ่งแวดล้อม"36."

เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย. 2532. วิจัยทางธรพวิทยาบาล : หลักทวและกรรมวนการ.
สงขลล : คณะพยบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลลนครินทร์

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531. วิจัยการวิจัยทางพฤทธิกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : เจริญผล.

มณฑล คำนอานินทร์และคณะ. 2536. ป่าชุมชนในประเทศไทย : แนวทวงการพัฒนา
เล่ม 3 ป่าชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชน
ท้องถิ่นพัฒนา.

เสน่ห์ จามริกและคณะ. 2536. ป่าชุมชนในประเทศไทย : แนวทวงการพัฒนา เล่ม 1
ป่าฝนเขตร้อนกับภพรวมของป่าชุมชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชน
ท้องถิ่นพัฒนา.

เสมอ ลิมชูวงศ์. 2536. "แนวทวงจัดการคนอยู่ร่วมกับป่า : ประสบการณที่ตอยตามหมื่น",
ในการจัดภวจเขตกันชนในประเทศไทย, หน้า 99. เพิ่มศักดิ์ มกรากิรมย์,
บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : อักชรสยามการพิมพ์.

สมนึก หัยพันธ์และจิวิวรรณ ประจวบเหมาะ. 2534. "วิวัฒนาการของภกรบุกเบิกที่ดิน
ทำกินในเขตป่าภาคใต้", ในวิวัฒนาการของภกรบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า,
หน้า 337. เจริญศักดิ์ ปิ่นทอง, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่น
พัฒนา.

อภิชาติ พันธเสนและคณะ 2536. "การศึกษาขีดความสามารถขององค์กรประชาชนใน
การบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาวะแวดล้อม : จากการศึกษาสภาพ
ตำบล "ในสิ่งแวดล้อม" 36, หน้า 367. สมฤดี นิโควัฒน์ยิ่งยงและคณะ,
บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : องค์กรพัฒนาเอกชนร่วมจัดการสัมมนาสิ่งแวดล้อม*36.

Rittibonbhun, N., et al. 1990. Management of Mangrove by Village organization : A
Case Study at Trang Province Southern Thailand. Research Report.
Supported by UNCRD/RES/555/90 Social Forestry and Community Development in
Thailand